

Acrocephalus

65
66

ACROCEPHALUS

glasilo Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana
journal of Bird watching and bird study association of Slovenia, Ljubljana

ISSN 0351-2851

naslov uredništva address of the editorial office	61000 Ljubljana, Langusova 10
glavni urednik managing editor	Iztok Geister, 64202 Naklo, Pokopališka 13, tel. 064/47 170
uredniški odbor editorial board	Iztok Geister (oblikovalec, lay out), Bojan Marčeta (za fotografijo, photography), Slavko Polak (za ilustracije, drawings), Andrej Sovinc (pomočnik glavnega urednika, assistant editor)
uredniški svet editorial council	dr. Miha Adamič, Janez Gregori, Andrej Hudoklin, dr. Boris Kryštufek, dr. Sergej D. Matvejev, Andrej Sovinc, Dare Šere, Davorin Tome, dr. Andrej Župančič
Lektor in prevajalec revised and translated by	Henk Ciglič
tehnično urejanje technical editing	HARDING d.o.o. Ljubljana, Cesta v Gorice 37
tisk print	Tiskarna Hren grafika, Ljubljana, Cesta v Gorice 40
cena naklada	10 DEM za številko, letna naročnina 30 DEM 500 izvodov

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE BIRD WATCHING AND BIRD STUDY ASSOCIATION OF SLOVENIA

naslov, address	61000 Ljubljana, Langusova 10, tel. 061/12 32 631, mobitel 0609 625 210
društveni prostori uradne ure in srečanja	Ljubljana, Žibertova 1 četrtek med 18. in 20. uro
predsednik president	Franci Janžekovič 62000 Maribor, Maistrova 10 tel. 062/20 618
podpredsednik vicepresident	Franc Bračko 62000 Maribor, Gregorčičeva 27 tel. 062/29 086
tajnik secretary	Peter Trontelj 61000 Ljubljana, Cesta na Laze 27 tel. 061/ 15 90 543
blagajnik treasurer	Tatjana Čelik 63320 Velenje, Stantetova 8 tel. 063/ 858 888
žiro račun izvršilni odbor	50100-620-133-05-1018116-2385287 A. Bibič, L. Božič, A. Bužatovič, P. Kmecl, T. Jančar, B. Marčeta, B. Mozetič, D. Šere, A. Šorgo, S. Polak, T. Trilar, M. Vogrin in častna člana dr. S. D. Matvejev in dr. A. O. Župančič
letna članarina	30 DEM za posameznike (10 DEM za učence in študente, 5 DEM za podmladek) in 200 DEM za ustanove
International Girobank	Nova Ljubljanska Banka No. 50100-620-133 7383-99885/0

Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva.

Revijo sofinancira Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-226/92 z dne 4.3.1992 sodi revija med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

Evropsko pomembna ornitološka območja v Sloveniji

Important Bird Areas in Slovenia

Članek ponazarja kratek oris sedanjega stanja pomembnih ornitoloških lokalitet. Je vzpodbuda za nadaljnje delo za vse zainteresirane ter vodilo in opozorilo odgovornim, ki kakor koli posegajo v ta občutljivi prostor.

Kriteriji

Kaj so pomembna ornitološka območja?

Ornitološko pomembna območja (Important Bird Areas - IBA) sestavljajo lokalitete, ki imajo mednarodni pomen za evropske populacije ptic. Status ornitološko pomembnega območja določena lokaliteta dobi, če izpolnjuje enega (ali več) od naslednjih kriterijev:

1. da se na območju ptice pojavljajo v večjih koncentracijah (gnezdenje, selitev, prezimovanje)
  - a. da je območje zastopano z 1% svetovne populacije
  - b. da je območje zastopano z 1% evropske populacije
  - c. da je območje zastopano z 1% biogeografske populacije vodnih vrst ali 20 000 osebkov
  - d. da se čez območje seli prek 5000 osebkov iz družine *Ciconidae* ali prek 3000 osebkov *Accipitridae* (jesenski ali spomladanski prelet) - "bottleneck site"

opomba: a,b - velja le za morske vrste

2. območje za globalno ogrožene vrste (za Slovenijo pridejo v upoštevanje naslednje vrste: *Haliaeetus albicilla*, *Falco naumanni* in *Crex crex*)
  - a. na območju se pojavlja pomembno število teh vrst
3. na območju se pojavljajo vrste in podvrste, ki so ogrožene v večjem delu Evrope, vendar ne globalno (nekaj pomembnih vrst, ki se pojavljajo v Sloveniji kot gnezdilci: *Ixobrychus minutus*, *Ciconia nigra*, *C. ciconia*, *Pernis apivorus*, *Aquila chrysaetos*, *Falco peregrinus*, *Bonasa bonasia*, *Lagopus mutus helveticus*, *Tetrao tetrix*, *T. urogallus*, *Alectoris graeca saxatilis*, *Perdix perdix*, *Sterna hirundo*, *Bubo bubo*, *Glaucidium passerinum*, *Strix uralensis*, *Aegolius funerus*, *Caprimulgus europaeus*, *Alcedo atthis*, *Coracias garrulus*, *Picus canus*, *Drycopus martius*, *Dendrocopus medius*, *D. leucotos*, *Picoides tridactylus*, *Lullula arborea*, *Sylvia nisoria*, *Ficedula parva*, *F. albicollis*, *Lanius collurio*, *Emberiza hortulana*)

v upoštevanje pridejo tudi druge vrste, ki so navedene v dodatku 3, ko se čez naše kraje le selijo ali tukaj prezimujejo

- a. območje je eno od petih najbolj pomembnih v evropski regiji (ali državi) za vrste in podvrste
  - b. območje spada med 100 najpomembnejših lokalitet v Evropi
  - c. območje spada med 100 najpomembnejših v Evropski skupnosti
4. da se na območju pojavljajo vrste ptic, ki so razmeroma slabo svetovno razširjene. Evropa pa ima pomembne populacije teh vrst (za Slovenijo so pomembne naslednje gnezdilke: *Turdus torquatus*, *Hippolais polyglotta*, *Sylvia melanocephala*, *Phylloscopus bonelli*, *Regulus ignicapillus*, *Certhia brachydactyla*, *Serinus serinus* in *Emberiza cirrus*)
  - a. lokaliteta je ena izmed petih najpomembnejših v državi
  - b. lokaliteta je ena izmed 100 najpomembnejših v Evropi za zgoraj omenjene vrste

Pomembna ornitološka območja

V knjigi Important Bird Areas in Europe (Grimmett, Jones, 1989) vidimo, da je Slovenija še v sklopu bivše Jugoslavije. Takrat je bilo v Sloveniji šest (6) evropsko pomembnih lokalitet (številka 001-006).

V letu 1993 je prišlo do nekaterih revizij in sprememb, posebej še po konferenci nacionalnih koordinatorjev za vzhodno in srednjo Evropo, ki je bila na Madžarskem.

Danes imamo v Sloveniji devet (9) evropsko pomembnih lokalitet. Po zdajšnjih kriterijih sicer še vse ustrezajo temu nazivu, nadejamo pa se lahko, da bo kmalu prišlo do nekaterih sprememb, kajti pripravljajo se novi, ostrejši kriteriji.

Skupna površina območij, ki so na spisku pomembnih ornitoloških lokalitet, je slabih 90000 ha (89 640 ha). To je le 4 % celotnega ozemlja. (Za primerjavo: Avstrija 11,7%, Belgija 17,8%, Danska 23%.)

Od tega je zavarovanih okrog 53 300 ha, kar je okrog 60 % celotnega območja, ki sodi med pomembne ornitološke lokalitete. Skrb vzbujajoče je zlasti dejstvo, da sta v celoti zaščiteni le dve območji (TNP, Sečoveljske soline). Pri tem pa je treba poudariti, da kar 48805 ha (okrog 92%!) zavzema naš, za zdaj edini, narodni park - Triglavski narodni park.

Cilji

1. Treba si je prizadevati, da se vsa evropsko pomembna območja zaščitijo na nacionalni ravni in, če je mogoče, tudi na mednarodnem nivoju (recimo Ramsarsko območje).
2. Nad vsemi območji, ki so na spisku pomembnih lokalitet, je treba vzpostaviti monitoring, kar pomeni, da bi vsaka lokaliteta imela svojega stalnega opazovalca ali, še bolje, skupino.
3. Dopolnjevati spisek z novimi lokalitetami, ki ustrezajo predpisanim merilom. (V pripravi so že naslednje lokalitete: Kočevski park, Notranjski park, Kraški park in Pohorski park.)
4. Na vseh lokalitetah (starih in novih) opraviti kvalitativne in kvantitativne popise vrst.
5. Osveščati javnost in sredstva javnega obveščanja na vseh nivojih (lokalni, regionalni, nacionalni).
6. Pripraviti opise posameznih lokalitet in jih pripraviti za tisk v obliki vodnika v nacionalnem jeziku.

Na koncu vabljeni vsi, da se pridružite temu pomembnemu projektu. Obrazce za opis območij lahko dobite na avtorjevem naslovu, ki je tudi nacionalni koordinator za IBA. Tukaj lahko dobite tudi odgovore na vse druge nejasnosti.

Literatura

IBA Central and Eastern European Workshop. Proceedings. BirdLife International. Hungary. Grimmett R.F., T. A. Jones (1989): Important Bird Areas in Europe. ICPB Technical Publication No. 9). Cambridge.

Milan Vogrin, Hotinjska cesta 108, 62312 Orehova vas

Evropsko pomembna območja v Sloveniji

003 <i>Sečoveljske soline</i> 350 ha 45°30'N 13°39'E	004 <i>Del Slovenskih goric</i> 4 200 ha 46°35'N 15°49'E	005 <i>Triglavski narodni park</i> 48 805 ha 46°21'N 13°50'E	006 <i>Ljubljansko barje</i> 14 560 ha 46°02'N 14°26'E
007 <i>Reka Drava (Maribor)</i> 6 005 ha 46°33'N 15°39'E 46°22'N 16°12'E	008 <i>Reka Mura (Veržej-Gibina)</i> 3 500 ha 46°35'N 16°10'E 46°31'N 16°16'E	009 <i>Črni log</i> 1 200 ha 46°36'N 16°28'E	

Dinamika prehrane pegaste sove *Tyto alba* na gradu Rače

Dynamics of the Barn Owl's *Tyto alba* diet at Rače castle

Andrej ŠORGO, Irena FERLINC,
Nataša POSEL

UVOD

Med vsemi sovami je nedvomno najbolje preučena prehrana pegaste sove (MIKKOLA 1983). V Sloveniji so se z njeno prehrano ukvarjali LIPEJ (1988), TOME (1992), JANŽEKOVIC (1992) in ŠORGO (1992).

Naša želja je bila dopolniti vedenje o dinamiki prehrane pegaste sove, saj so vse dosedanje raziskave te vrste na ozemlju Slovenije temeljile na enkratnih vzorcih.

GRADIVO IN METODE

Izbljuvke smo pobirali od septembra 1992 do marca 1993 enkrat mesečno (datumi obiskov: 11.9.1992, 12.10.1992, 12.11.1992, 14.12.1992, 14.1.1993, 17.2.1993, 15.3.1993). Pobirali smo jih na istem mestu, na podstrešju vzhodnega stolpa gradu v Račah (UTM WM 54). Ob prvem obisku smo prostor očistili starih ostankov plena. V mesečnih analizah smo upoštevali le izbljuvke, nabrane v vzhodnem stolpu. Izbljuvke, ki smo jih našli v drugih delih podstrešja, smo uvrstili v posebno kategorijo, upoštevali pa smo jih pri analizi celotnega vzorca. V tabelah je ta kategorija označena z "drugo", v grafikonih pa je nismo prikazovali.

Vsak izbljuvek smo najprej stehtali z elektronsko tehtnico z natančnostjo 0,1 grama. Nato smo jim izmerili višino in širino s kljunastim merilom z natančnostjo 1 mm.

Iz posušenih izbljuvkov smo ločili kosti od dlake in perja. Za določevanje malih sesalcev smo uporabili lobanje in spodnje čeljusti (KRYŠTUFEK 1985). Ptiče smo razpoznali po kljunu. Do nižjih taksonomskih kategorij jih nismo določevali. Vse gradivo smo shranili v ustrezno etiketiranih vrečicah.

Število plena smo ugotovili s štetjem lobanj oz. spodnjih čeljustnic (LIPEJ 1988). Delež plena v vzorcu smo določali za vsak mesec

posebej, in sicer po biomasi (B) in številu (N). Žal je bilo število izbljuvkov v zimskih mesecih majhno, zato moramo rezultate jemati z določeno previdnostjo. Biomaso (B) smo izračunali iz povprečnih mas malih sesalcev in ptičev, ki smo jih povzeli iz različnih literarnih virov (ŠORGO 1993).

Indeks trofične diverzitete nam predstavi vrstno pestrost plena (LIPEJ 1988). Izračunali smo ga po formuli:

$$ITD = 1 - (N_i/N)^2$$

N_i = število plena vrste i v vzorcu

N = celotno število plena

REZULTATI IN DISKUSIJA

Z meritvami 191 izbljuvkov smo ugotovili, da povprečen izbljuvek meri 36,1 x 25,6 mm in tehta 3,3 g. Povprečno vsebuje 1,6 plena na izbljuvek, povprečna biomasa plena v posameznem izbljuvku je 34,9 g (Tabela 1).

	IZBLJUVEK			PLEN	
	Višina	Širina	Masa	Število	Biomasa
Minimum	22	14	0.6	0	0
Maksimum	72	52	15.7	6	196
Povpr. vr.	36,1	25,6	3,3	1,6	34,9
ITD	9,7	5,6	1,9	1,3	30,4

Tabela 1: Vrednosti višine, širine, mase, števila plena in biomase plena v celotnem vzorcu ($n = 191$ izbljuvkov).

Table 1: Height, width, mass and number of preys and biomass of prey in entire sample ($n = 191$ pellets).

Žal je bilo število izbljuvkov po posameznih mesecih premajhno, da bi lahko statistično ovrednotili razlike v velikosti.

PREHRANA

Iz izbljuvkov pegaste sove smo izločili 310 ostankov plena. Prevladovali so mali sesalci *Mammalia*, ki jih je bilo 272 (87,9%); pripadali

so 15 vrstam. Ptičev *Aves* je bilo 38 (12,3%). Med malimi sesalci so prevladovali miši *Muridae*, katerim so pripadale 104 živali (33,5%); med 5 vrstami so bile najbolj številne navadne belonoge miši *Apodemus sylvaticus*,

Vrste / mesec	sept.		okt.		nov.		dec.		jan.		feb.		mar.		drugo		skupaj	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Sorex araneus</i>	8	8.2	2	4.4	2	4.9	2	7.4	2	8.3	0	0.0	0	0.0	1	1.5	17	5.5
<i>Sorex minutus</i>	1	1.0	1	2.2	1	2.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	3	1.0
<i>Sorex sp.</i>	5	5.1	6	13.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	13.6	20	6.5
<i>Neomys anomalus</i>	0	0.0	1	2.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.3
<i>Neomys sp.</i>	3	3.1	1	2.2	0	0.0	1	3.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	3.0	7	2.3
<i>Crocicidura suaveolens</i>	3	3.1	2	4.4	5	12.2	1	3.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	6.1	15	4.8
<i>Crocicidura leucodon</i>	1	1.0	1	2.2	1	9.8	5	18.5	2	8.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	13	4.2
<i>Crocicidura sp.</i>	2	2.0	2	4.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.5	5	1.6
Soricidae skupaj	23	23.5	16	35.6	12	29.3	9	33.3	4	16.7	0	0.0	0	0.0	17	25.8	80	25.8
<i>Ciethrionomys glareolus</i>	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.5	1	0.3
<i>Arvicola terrestris</i>	2	2.0	3	6.7	1	2.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	6	1.9
<i>Microtus agrestis</i>	1	1.0	1	2.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	0.6
<i>Microtus arvalis</i>	11	11.2	7	15.6	12	29.3	5	18.5	3	12.5	0	0.0	1	16.7	11	16.7	50	16.1
<i>Microtus sp.</i>	5	5.1	3	6.7	3	7.3	0	0.0	5	20.8	0	0.0	0	0.0	4	6.1	20	6.5
<i>Pitymys subterraneus</i>	3	3.1	0	0.0	0	0.0	1	3.7	1	4.2	1	33.3	0	0.0	2	3.0	8	2.6
Arvicolidae skupaj	22	22.4	14	31.3	16	39.0	6	22.2	9	37.5	1	33.3	1	16.7	18	27.3	87	28.1
<i>Apodemus flavicollis</i>	10	10.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.5	11	3.5
<i>Apodemus sylvaticus</i>	7	7.1	2	4.4	2	4.9	0	0.0	3	12.5	0	0.0	0	0.0	4	6.1	18	5.8
<i>Apodemus sp.</i>	29	29.6	8	17.8	2	4.9	2	7.4	0	0.0	1	33.3	2	33.3	15	22.7	59	19.0
<i>Micromys minutus</i>	1	1.0	1	2.2	1	2.4	1	3.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	4	1.3
<i>Rattus rattus</i>	0	0.0	0	0.0	1	2.4	0	0.0	1	4.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	0.6
<i>Rattus sp.</i>	0	0.0	0	0.0	1	2.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.5	2	0.6
<i>Mus musculus</i>	4	4.1	1	2.2	0	0.0	1	3.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	3.0	8	2.6
Muridae skupaj	51	52.0	12	26.7	7	17.1	4	14.8	4	16.7	1	33.3	2	33.3	23	34.8	104	33.5
Mammalia	96	98.0	42	93.3	35	85.4	19	70.4	17	70.8	2	66.7	3	50.0	58	87.9	272	87.7
Aves	2	2.0	3	6.7	6	14.6	8	29.6	7	29.2	1	33.3	3	50.0	8	12.1	38	12.3
Skupaj	98	100	45	100	41	100	27	100	24	100	3	100	6	100	66	100	310	100

Tabela 2: Sestava plena pegaste sove

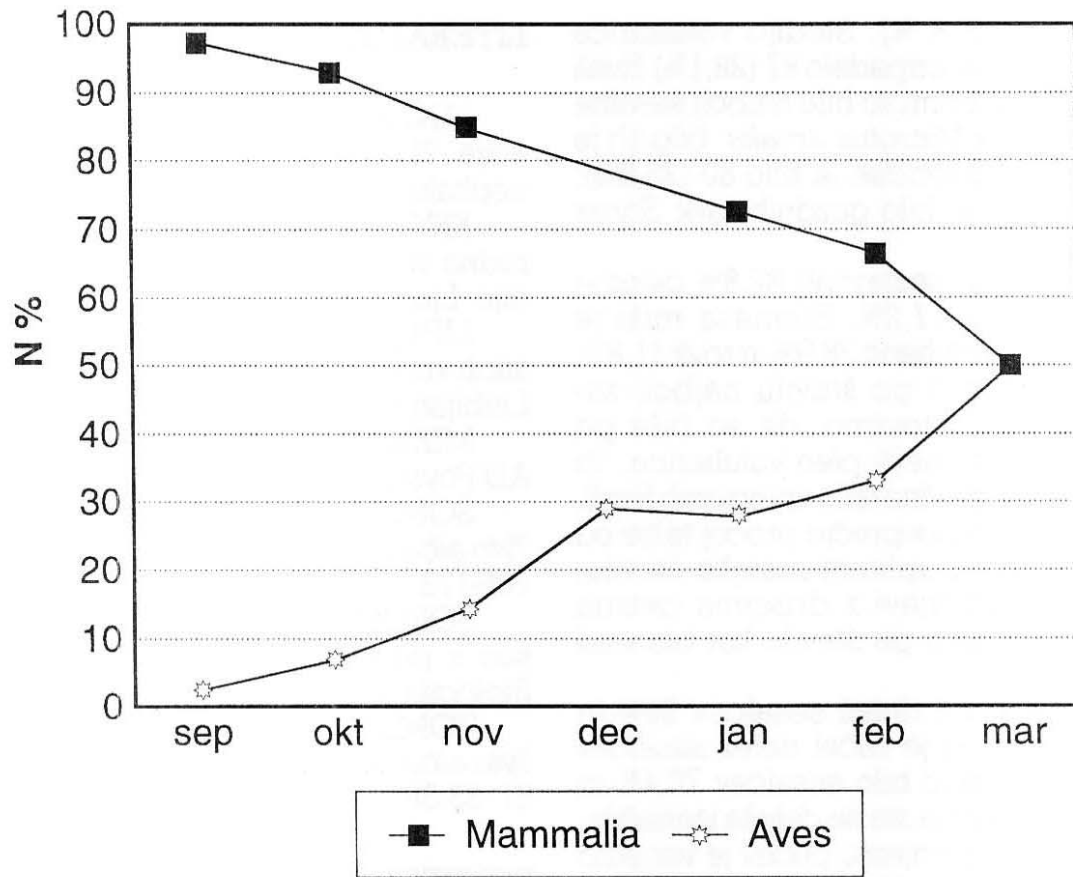
Table 2: Structure of Barn Owl's prey

Vrste / mesec	teža	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	feb.	mar.	drugo	skupaj	
		B	B	B	B	B	B	B	B	B	%
<i>Sorex araneus</i>	11	88	22	22	22	22	0	0	11	187	2.8
<i>Sorex minutus</i>	4.5	4.5	4.5	4.5	0	0	0	0	0	13.5	0.2
<i>Sorex sp.</i>	10.8	54	64.8	0	0	0	0	0	97.2	216	3.3
<i>Neomys anomalus</i>	13	0	13	0	0	0	0	0	0	13	0.2
<i>Neomys sp.</i>	13.5	40.5	13.5	0	13.5	0	0	0	27	94.5	1.4
<i>Crocicidura suaveolens</i>	5	15	10	25	5	0	0	0	20	75	1.1
<i>Crocicidura leucodon</i>	11	11	11	44	55	22	0	0	0	143	2.2
<i>Crocicidura sp.</i>	8	16	16	2	0	0	0	0	8	40	0.6
Soricidae skupaj		229	155	95.5	95.5	44	0	0	163	782	11.8
<i>Ciethrionomys glareolus</i>	20	0	0	0	0	0	0	0	20	20	0.3
<i>Arvicola terrestris</i>	98	196	294	98	0	0	0	0	0	588	8.9
<i>Microtus agrestis</i>	35	35	35	0	0	0	0	0	0	70	1.1
<i>Microtus arvalis</i>	25	275	175	300	125	75	0	25	275	1250	18.9
<i>Microtus sp.</i>	25	125	75	75	0	125	0	0	100	500	7.5
<i>Pitymys subterraneus</i>	19	57	0	0	19	19	19	0	38	152	2.3
Arvicolidae skupaj		688	579	473	144	219	19	25	433	2580	38.9
<i>Apodemus flavicollis</i>	20	200	0	0	0	0	0	0	20	220	3.3
<i>Apodemus sylvaticus</i>	19	133	38	38	0	57	0	0	76	342	5.2
<i>Apodemus sp.</i>	19	551	152	38	38	0	19	38	285	1121	16.9
<i>Micromys minutus</i>	7	7	7	7	7	0	0	0	0	28	0.4
<i>Rattus rattus</i>	63	0	0	63	0	63	0	0	0	132	2.0
<i>Rattus sp.</i>	66	0	0	66	0	0	0	0	66	132	2.0
<i>Mus musculus</i>	20	80	20	0	20	0	0	0	40	160	2.4
Muridae skupaj		971	217	212	65	120	19	38	487	2129	32.1
Mammalia		1888	951	781	305	383	38	63	1083	5491	82.8
Aves		60	90	180	240	210	30	90	240	1140	17.2
Skupaj		1948	1041	961	545	593	68	153	1323	6631	100

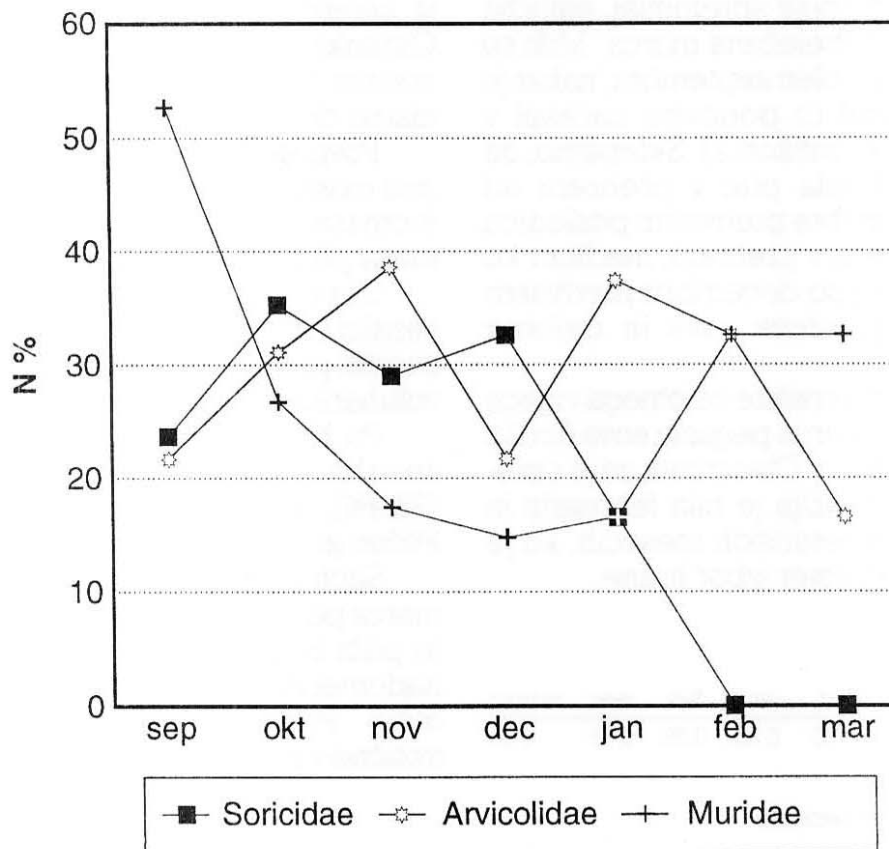
Tabela 3: Biomasa plena pegaste sove

Table 3: Biomass of Barn Owl's prey

Grafikon 1: Razmerje med deležema plena sesalcev in ptičev v plenu pegaste sove
 Graph 1: Ratio between mammals and birds in Barn Owl's prey

Grafikon 2: Razmerje med deleži družin malih sesalcev v plenu pegaste sove
 Graph 2: Ratio among small mammal families in Barn Owl's prey

ki jih je bilo 18 (5,8 %). Sledijo voluharice *Arvicolidae*, ki jim je pripadalo 87 (28,1%) živali petih vrst, med katerimi so bile najbolj številne poljske voluharice *Microtus arvalis*; bilo jih je 50 (16,1%). Rovk *Soricidae* je bilo 80 (25,8%); največ, 17 (5,5%), je bilo gozdnih rovk *Sorex araneus*.

Mali sesalci so sestavljali 82,8% celotne biomase, ptiči pa 17,2%. Biomasa miši je sestavljala 32,1%, voluharic 38,9% in rovk 11,8%. Čeprav so bile miši po številu najbolj zastopane, lahko ugotovimo, da so bile po biomasi najpomembnejši plen voluharice. To si razlagamo s povprečno težo uplenjenih živali. Ker so voluharice v povprečju precej težje od miši, jih mora sova upleniti manjše število. Delež rovk v primerjavi z drugima dvema družinama je bil tako po številu kot biomasi najmanjši.

Septembra je bil delež sesalcev 98% in ptičev 2%, potem pa je začel delež sesalcev upadati. Decembra je bilo sesalcev 70,4% in ptičev 29,6%, marca pa sta se deleža izenačila. Premik k večjemu plenjenju ptičev je verjetno posledica upada števila malih sesalcev v lovnem teritoriju pegaste sove.

V dinamiki hranjenja z malimi sesalci je značilen izpad rovk v februarju in marcu. Delež voluharic se ni občutneje spreminjal, najnižja vrednost pa je bila zabeležena marca. Miši so bile najpomembnejši plen septembra, nakar je njihov delež upadel in ponovno narasel v februarju in marcu (Grafikon 2). Sklepamo, da je bilo večanje števila ptic v prehrani od septembra do decembra predvsem posledica manjšega deleža miši v prehrani, medtem ko je bilo plenjenje ptic po decembru predvsem posledica slabega ulova rovk in deloma voluharic.

Indeks trofične diverzitete celotnega vzorca je 0,90, kar pomeni, da ima pegasta sova široko prehranjevalno valenco. Diverziteta se je spreminjala z meseci, najnižja je bila februarja in marca, najvišja pa v jesenskih mesecih, ko je imela sova na voljo pester izbor hrane.

	sep.	okt.	nov.	dec.	jan.	feb.	mar.	skupaj
ITD	0,87	0,90	0,85	0,83	0,83	0,58	0,61	0,90

Tabela 4: Indeks trofične diverzitete
Table 4: Trophic diversity index

LITERATURA

JANŽEKovič, F. (1992) Prehrana pegaste sove *Tyto alba* na Murskem polju. *Acrocephalus* 54: 137-138

KRYŠTUFEK, B. (1985) Mali sesalci. Naša rodna zemlja 4. Prirodoslovno društvo Slovenije. Ljubljana

LIPEJ, L. (1988) Prehranjevalna ekologija štirih vrst sov v slovenski Istri. Diplomsko delo. Ljubljana

MIKKOLA, H. (1983) Owls of Europe. T & AD Poyser Ltd., Staffordshire 397 pp

ŠORGO, A. (1992) Prehrana pegaste sove *Tyto alba* na Dravskem polju. *Acrocephalus* 55: 166-173

ŠORGO, A. (1993) Preučevanje prehrane sov s pomočjo analize njihovih izbljuvkov. *Biologija v šoli* 3: 19-25

TOME, D. (1992) Prehrana pegaste sove *Tyto alba* na Ljubljanskem barju. *Acrocephalus* 51: 33-38

POVZETEK

Od septembra 1992 do marca 1993 smo na gradu Rače zbrali 191 izbljuvkov pegaste sove, iz katerih smo izolirali 310 ostankov plena. Ostanki so pripadali petnajstim različnim vrstam malih sesalcev ter ptičem, ki pa jih nismo določali do vrst.

Povprečni izbljuvek meri 36,1 x 25,6 mm, ima maso 3,3 g in vsebuje 1,6 ostankov plena. Biomasa plena v izbljuvkah je 34,9 g. Povprečna masa plena je 21,4 g.

Glavni plen po številu sestavljajo mali sesalci (87,7%), ptičev pa je 12,3%. Med malimi sesalci prevladujejo miši (35,5%), sledijo pa jim voluharice (28,1%) in rovk (25,8%).

Po biomasi prav tako prevladujejo mali sesalci (82,8%). Prevladujejo voluharice (38,9%), sledijo miši z 32,1% in rovk 11,8%. Ptičev je 17,2%.

Septembra je bilo po številu sesalcev 96,9%, marca pa so sesalci sestavljali le še 41,2% plena in ptiči 58,8%. Sklepamo, da ptiči sestavljajo nadomestni plen takrat, ko je sesalcev v okolju manj. Podoben rezultat kaže tudi indeks trofične diverzitete.

SUMMARY

From September 1992 to March 1993, 191 Barn Owl pellets were collected at Rače Castle, from which 310 remaining pieces of the bird's prey were isolated. These remains belonged to 15 different species of small mammals and birds (as far as the latter are concerned, no species were determined).

Average pellet measured 36.1 x 25.6 mm, its mass was 3.3 g, and it contained 1.6 remains of prey. Biomass of prey in the pellets was 34.9 g. Average mass of prey was 21.4 g.

In view of the number of prey units, there predominated small mammals (87.7%); the remainder (12.3%) went to birds. Prevailing among the small mammals were mice (35.5%), followed by voles (28.1%) and shrews (25.8%).

As far as their biomass is concerned, small mammals predominated once more (82.8%). Prevailing among them were voles (38.9%), followed by mice (32.1%) and shrews (11.8%). The remaining 17.2% went to birds.

In September 1992 the mammals represented (in view of the number of prey units) 96.9%, in March 1993 only 41.2%; 58.8% were attributed to birds. It may be therefore concluded that birds represent its substitutional prey at the time when mammals are scarce. A similar result was shown also by the trophic diversity index.

Andrej Šorgo, Ptujška 91, 62 327 Rače

Irena Ferlinc, Cesta v Dobrovce 15, 62 204

Miklavž na Dravskem polju

Nataša Posel, Krčkova 15a, 62 204 Miklavž na Dravskem polju

Iz ornitološke pozabe

From the ornithological oblivion

Ko se zmračí, začne pegasta sova loviti ter lovi v mesečini do zore. Tedaj ne leta samo po vaseh in mestih, temveč se klati tudi po sadovnjakih, poljih, livadah in ob gozdnih obronkih. V prvi vrsti lovi vsakovrstne miši, razen poljskih, podgane, krtice, netopirje, krte, hrošče, mramorje, pa tudi male ptice, semtenje, žabe in druge dvoživke. Najljubša hrana so ji pa rovkke. Nedognano je, če polovi pegasta sova nenavadno veliko rovk ali zato, ker imajo neki poseben glas, ali pa, ker ji ugaja meso, ki ima izreden duh. Po množini miši se ravna tudi večje ali manjše število sov v kakem kraju; v mišjih letih je tudi število jajc večje in v takih letih gnezdi pegasta sova po dvakrat. Med pticami, ki jih pokončuje, pridejo v poštev posebno brez-pomembne vrste, kakor vrabci, strnadi itd. Da bi lovila in odnašala golobe iz golobnjakov, je prazna bajka, enako tudi, da pobira in pije kurja jajca. Mrhovine se ne brani.

Hrana pegaste sove se da kaj lahko dognati, ker se njeni izbljuvki dobe redno na vidnih mestih ter se razločujejo od izbljuvkov vseh drugih vrst. Ti svaljki, ki jih izmetava z veliko težavo, so primeroma prav veliki, klobasasti, oviti z mišjo dlako ter sveži navadno črne, suhi pa sive barve⁶²). Nekatere pegaste sove so zelo požrešne; znano je, da je neka ujeta sova požrla po 15 miši na dan. Ujete premaga ta požrešnost, da začno že čez nekaj dni redno jesti, dasiravno se nekatere od začetka temu trdovratno upirajo⁶³). Vsled svoje požrešnosti in velike zaspanosti ne dela pegasta sova svojemu gospodarju nobenega posebnega veselja.

Gnezditev pegaste sove je v dvojnem pogledu zanimiva. Redna gnezdilna doba je naravno spomladanski čas, pa tudi oktobra in novembra, da celo decembra so našli v novejšem času gnezda in mladiče. Nadaljnja posebnost je, da gnezdi v golobnjakih. Sprva so golobje samo ob sebi umevno preplašeni, kmalu se pa navadijo tujih gostov in oboji žive potem mirno skupaj. Ze proti koncu marca slišimo zvečer njen neprijetni glas, ki je tudi parilni klic, ter vidimo pegaste sove preletavati se od zvonika do zvonika, od poslopja do poslopja. Ob takem času pridejo še bližje človeškim bivališčem, ter jih opazujejo po mestih veliko več kakor navadno. Zavetje, ki si ga je izbrala za bivališče, je obenem njeno gnezdišče. Izjemoma gnezdi v drevesnih duplih (lipah)⁶⁴).

Iz J. Ponebšek: Naše ujede, 1917

Gnezditvena biologija malega ponirka *Tachybaptus ruficollis* na ribnikih v Dragi pri Igu na Ljubljanskem barju

Breeding biology of the Little Grebe *Tachybaptus ruficollis* on Draga ponds near Ig (Ljubljansko barje)

Ivo A. BOŽIČ

UVOD

Mali ponirek je v Sloveniji splošno razširjen (BOŽIČ 1983), tu in tam tudi številen. Ogroža ga predvsem onesnaževanje voda in vodnega rastlinja, velike izgube pa pretrpi tudi med dolgimi in ostrimi zimami. Je stalnež, delni selivec in zimski gost (SOVINC 1994), ki se pozimi zadržuje na nezaledenelih vodah. Osebk iz vzhodnih predelov Evrope se oktobra premaknejo v srednjo in južno Evropo (ARNHEM 1980), marca pa se že vračajo, saj imajo lahko ob koncu tega meseca že gnezdo (BAUER 1987).

Živi na stoječih vodah z bogatim rastlinjem, najdemo ga tudi na rahlo tekočih vodah. Najraje gnezdi na stoječih vodah, kjer iz vodnega rastlinja splete plavajoče gnezdo. Naseljuje tudi manjše vodne površine, toda pomembnejša je globina vode. Na jezerih z ostrim obrežnim padcem (Bohinjsko jezero, še bolj to velja za Blejsko jezero) skorajda ne prezimuje (SOVINC 1994). Samec in samica malega ponirka se po velikosti in teži ne razlikujeta. V dolžino merita 27cm, tehtata pa okrog 200g (KONIC 1967). Perut je dolga od 97 - 105mm, tudi do 107,5, le redkokdaj pa manj od 97mm. Glede na težo je kratka in izdaja slabega letalca. Za

Foto 1: Valeči mali ponirek na gnezdu v Dragi (I. Božič)
Photo 1: Little Grebe sitting on eggs at Draga pond (I. Božič)

primerjavo naj navedem podatke za kmečko lastovko *Hirundo rustica*, ki je odlična letalka: njena perut meri 130mm in več, tehta pa le 26g in manj - razlika med njima je več kot očitna. Velja omeniti, da se mali ponirek, kakor tudi drugi ponirki, nerad in težko dvigne, ko pa se, je njegov let presenetljivo hiter. Tudi "rep" malega ponirka je kratek, saj peresa merijo le okrog 30mm (HARTERT 1912-21).

Pozimi je mali ponirek zgoraj svetlo sivo rjav, spodaj svetel, medtem ko je poleti, ko je obarvan svatovsko, zgoraj temno rjav, po grlu in vratu kostanjevo rjavo rdeč, ob korenu kljuna pa bel. Spodaj je svetlo rjav. Svatovsko obarvanost dobi zgodaj spomladi (od februarja naprej). Kratek kljun in noge so temni, oči pa rjavo rdeče. Vsak prst posebej je obrobjen s plavalno kožo. Mladi mali ponirek spolno dozori po enem letu (KONIG 1967), torej ima letošnji naslednje leto lahko že prve mladiče.

Hrana malega ponirka so žuželke in njihove ličinke, majhni mehkužci, črvi, paglavci, ribice, v manjši meri tudi rastlinski deli. HARTERT (1912-21) navaja, da ob pomanjkanju hrane uživa tudi kamenčke, peresa in rastlinsko hrano, iz opazovanj pa ugotavljam, da uživanje

rastlinske hrane ni znamenje pomanjkanja živalske hrane, ampak bolj ali manj reden "vitaminski dodatek", še zlasti za mladiče. Mali ponirek nabira hrano predvsem s potapljanjem, kjer je pravi velemojster, v manjši meri tudi s pobiranjem z vodne površine.

Mali ponirek se oglašča z dobro slišnim "bibibibibi", še zlasti v času svatovanja, čeprav se oglašča tudi sicer. Z glasnim in čisto zvočnim kovinskim drobljenjem "bibibibibi" svatujeta oba partnerja in se pogosto oglašata tudi v duetu. Aktiven je podnevi, ko lahko že na daleč slišimo njegovo prijetno oglašanje in opazujemo živahno mojstrsko plavanje in potapljanje. To je vidno še zlasti v času svatovanja, od aprila naprej, ko se partnerja živahno oglašata, spreletavata, preganjata in često tudi obdajeta z zalogajem. Svatovanje tega majhnega, zato pa toliko bolj simpatičnega in živahnega ptiča je resnično nepozabno doživetje za vsakega opazovalca.

OBMOČJE RAZISKAVE IN METODA DELA

Draga pri Igu je sistem sedmih pretočnih ribnikov. Leži na JV robu Ljubljanskega barja.

Foto 2: Gnezditveno prebivališče malega ponirka v Dragi pri Igu (I. Božič)

Photo 2: Little Grebe's breeding habitat at Draga near Ig (I. Božič)

Ribniki so umetni, torej človekovo delo, kljub temu pa zagotavljajo ugodne življenjske možnosti mnogim vodnim vrstam ptičev, med drugim tudi malemu ponirku. Njihova skupna površina je okoli 20 ha (podrobnejši opis glej v: SOVINČ 1990).

Mali ponirek gnezdi na vodi, kjer iz vodnega rastlinja splete plavajoče, a dobro skrito gnezdo. Pri iskanju gnezd si tako z najrazličnejšimi optičnimi pripomočki ne moremo kaj prida pomagati, temveč je primernejše, če ribnike sistematično preiščemo. Le občasno naredi gnezdo med redkejšim vodnim rastlinjem (trstjem, ločkom in rogozom), tako da ga lahko odkrijemo z daljnogledom (teleskopom) tudi na večjo razdaljo. Glede na to, da mladiči malega ponirka po izvalitvi v gnezdu ne ostanejo dolgo, je za raziskave gnezditvenih navad najaktualnejši čas takrat, ko je leglo polno. Premer in višino gnezd sem meril z metrom do centimetra natančno, velikost jajc pa s kljunatim merilom z natančnostjo 0,1mm.

REZULTATI IN RAZPRAVA

V času raziskave (od leta 1981 do 1994) sem na ribnikih v Dragi našel 47 gnezd malega ponirka, in to v vseh ribnikih razen v Zadnjem in v dveh novo nastalih (za Srednjim ribnikom in pod ribnikom Rakovnik). Oba sta skromno poraščena z vodnim rastlinjem in kot takšna neprimerna za gnezdenje. Sicer pa ocenjujem, da v celotni Dragi vsako leto gnezdi okrog 15 parov. Gnezditvena gostota znaša torej manj kot en par na hektar (0,7/ha), kar je malo v primerjavi z nekaterimi drugimi območji v Sloveniji. Ugotovljena gostota v ormoških bazenih je na primer več kot 6 parov na hektar, v mlaki pri Hrašah na Gorenjskem 2,5 in v Radomljah trije (ŠTUMBERGER, DENAC 1994).

Svatovanje malih ponirkov se je na ribnikih v Dragi začinjalo razmeroma zgodaj spomladi. Sestavljeno je bilo iz plesa na vodi, živahnega oglašanja, plavanja, potapljanja in spreletavanja, kar sem lahko opazoval tudi poleti. Ta "direndaj" je trajal od konca marca pa vse do prve polovice avgusta.

Foto 3: Mali ponirek obnavlja gnezdo, Draga pri Igu (I. Božič)
Photo 3: Little Grebe renewing its nest, Draga near Ig (I. Božič)

Foto 4: Leglo malega ponirka, Draga pri Igu (I. Božič)
Photo 4: Little Grebe's clutch, Draga near Ig (I. Božič)

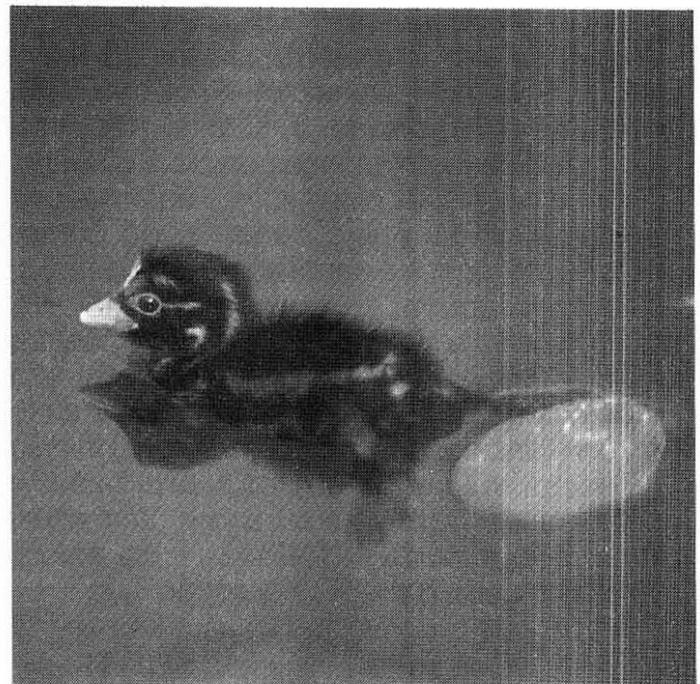

Foto 5: Begavec malega ponirka, Draga pri Igu (I. Božič)
Photo 5: Downy young, Draga near Ig (I. Božič)

Gnezdo

Gnezdo malega ponirka je narejeno iz odmrlega, razpadajočega vodnega rastlinja. Znešeno je na vodno površino sredi gostega vodnega rastlinja, včasih tudi na odprti vodni površini ali blizu brega. Eno gnezdo sem našel pod rušo na bregu ribnika. Ko sem se mu prvič približal, sem ga opazil šele tedaj, ko je pred mano v vodo nepričakovano čofnila "velika žaba" - to je bil seveda ponirek, ki je zapustil gnezdo v takšni naglici, da medtem še jajc ni utegnil pokriti. Nekatera gnezda so bila zasidrana med vodno rastlinje, tako da jih veter ni mogel premakniti niti ob močnejšem pihanju, druga pa so bila bolj ali manj prosto plavajoča in le delno zasidrana. Položaj gnezd v ribnikih je bil zelo različen, zato pa njihov premer bolj ali manj enak - okrog 30cm. Pa vendar sem našel tudi gnezdo, ki je merilo komaj 20cm, in gnezdo, ki je v premeru merilo kar 37cm.

Gnezdo na splošno ni visoko, tako da so jajca največ 10cm nad vodno površino. Proti koncu valjenja, ko je že poležano, pa so lahko jajca dobesedno na nivoju vode. To pa za uspešno izvalitev ni ovira. Globelica gnezda je globoka okrog 3cm.

Mali ponirek ne gnezdi kolonijsko, tako da posamezni pari gnezdijo razmeroma daleč vsaksebi (BAUER 1987). Ugotovil pa sem, da ga bližina drugih vrst ne moti. Gnezdo sem

namreč večkrat našel v bližini gnezda male bobnarice *Ixobrychus minutus* ali rakarja *Acrocephalus arundinaceus*. V letu 1983, ko sem na Velikem ribniku našel dve zasedeni gnezdi čopastega ponirka *Podiceps cristatus*, je bilo gnezdo malega ponirka v enem primeru oddaljeno okrog 10m, v drugem pa komaj 7m. Očitno je, da tudi njiju medsebojno sosedstvo ne moti.

Ko se mladiči izvalijo in zapustijo gnezdo, to po dobrem tednu dni izgine. Gnezdo, ki je narejeno iz razpadajočega rastlinja, starši v času valjenja stalno popravljajo, obnavljajo in podlagajo. Ko pa ga zapustijo, zaradi vpliva vode hitro razpade in se potopi. Kadar je gnezdo trdno zasidrano v gostejšem sestoju vodnega rastlinja, lahko nanj naletimo tudi še kak mesec ali več pozneje.

Jajca

Jajca, ki so pravilne jajčaste oblike, so sprva bela, med valjenjem pa postanejo rjava. Samica jih znese v eno- do dvodnevni razmikih (HARRISON 1975), o čemer sem se prepričal tudi sam: v gnezdu, ki sem ga našel 20.6., je bilo eno jajce, 22.6. sta bili v njem dve, 23.6. tri, 24.6. štiri in 26.6. pet jajc. Podobno je ugotovil tudi ZOR (1979) pri malem ponirku, ki je gnezdil v Tivoliju. Iz obeh primerov sledi, da mali ponirek nese jajca eno- ali dvodnevno. Stro-

gega pravila pri tem ni.

Število jajc v gnezdu variira od 4 - 7 (MAKATSCH 1969) oziroma 4 - 6 (FELIX 1975). ARNHEM (1980) navaja 5, KÖNIG (1967) pa meni, da šteje leglo malega ponirka 5 ali 6 jajc. HARTERT (1912-21) navaja, da leglo malega ponirka šteje 4 - 6 jajc, redko 7, pri čemer posamezno jajce v povprečju tehta 11,66g. Nekoliko drugačni so podatki HARRISONA (1975), ki navaja, da šteje leglo malega ponirka celo do deset jajc, in BAUERJA (1987), ki navaja za velikost legla 5 - 6, tudi le 4, včasih 7 ali 8, redko 9 (štirje podatki iz srednje Evrope) in celo 10 (enkrat v Angliji). V Dragi sem našel v posameznem gnezdu 5 ali 6 jajc, le v nekaj primerih je polno leglo štelo štiri jajca, enkrat samkrat pa je bilo v leglu kar sedem jajc.

	povp	min	max	SD	N
Velikost legla	5,2	4	7	0,83	17
Size of clutch					

Tabela 1 : Velikost legla malega ponirka
Table 1 : Size of Little Grebe's clutch

Poleg tega sem našel še enkrat toliko gnezd, v katerih so se mladiči že valili, tako da je bilo v njih manj jajc (le tri, dve oziroma samo eno) ali pa so bila prazna. V nekaj gnezdih je samica šele začela z nesenjem jajc. Kot zanimivost naj dodam opažanja ZORA (1979), ki je na ribniku v ljubljanskem Tivoliju našel gnezdo, v katerem je bilo devet jajc, pri čemer je bilo deveto izneseno šele 20. julija in tudi prvi mladič se je tu izvalil komaj 6. avgusta. Povprečna velikoast jajc malega ponirka iz Drage je bila 36,8 x 26,0mm.

	dolžina length	širina width
povp	36,8	26,0
min	32,6	24,5
max	40,8	28,0
SD	1,78	0,60
N	88	88

Tabela 2: Velikost jajc malega ponirka (rezultati so v mm)
Table 2: Sizes of Little Grebe's eggs (in mm)

Ob primerjavi velikosti z jajci iz Z Evrope (HARTERT 1912-21) lahko ugotovim, da so

jajca malega ponirka iz Drage nekoliko manjša.

	Z. Evropa	SLO
Min	32,8x23,7 in 37,0x24,0	32,6x26,2 in 37,7x24,5
Max	43,0x27,4 in 39,2x28,3	40,8x26,6 in 36,6x28,0
Povp	37,96x26,23	36,76x26,01

Tabela 3: Primerjava velikosti jajc malega ponirka v Z Evropi in v Sloveniji (rezultati so v mm)

Table 3: Sizes of eggs of Little Grebes breeding in W Europe compared with eggs of those breeding in Slovenia (in mm)

Avtorji so si bolj ali manj enotni, da ima mali ponirek dve legli v sezoni. Vendar pa nekateri navajajo tudi tri (KÖNIG 1967, HARRISON 1975). Še zanimivejši so podatki FERGUSONA (1987), ki navaja, da ima mali ponirek v času od aprila do julija tri zarode. V Dragi sem prva ponirkova gnezda z jajci našel v začetku maja. Gnezda z jajci sem potem opazoval še ves junij, julij in izjemoma tudi prvo polovico avgusta. V enem gnezdu se je pet mladičev valilo v enodnevnem razmiku od 11.8. do 15.8. (tudi v tem primeru lahko napravim sklep, da je samica nesla jajca v enodnevnem razmiku). Za to gnezdo domnevam, da je bilo tretje v sezoni. Iz zbranih podatkov lahko torej zaključim, da mali ponirek v Dragi gnezdi dvakrat ali trikrat v sezoni.

Valjenje

Valjenje traja 19 - 25 dni (GOODERS 1990, HARRISON 1975). Nekateri avtorji navajajo celo podatek do 28 dni, medtem ko BAUER (1987) in KÖNIG (1967) navajata 20 - 21 dni. Na osnovi opažanj v enem gnezdu lahko rečem, da mali ponirek vali 21 dni, za kar imam tudi konkretne podatke: 19.6. je bilo gnezdo še prazno, samec in samica sta bila v bližini; 20.6. je bilo v gnezdu eno jajce; 22.6. sta bili ob 11.00h dve jajci; 23.6. tri; 24.6. ob 14.00h štiri in 26.6. pet jajc. Prvi mladič se je izvalil 11.7., drugi 13.7., tretji pa 14.7. Četrty mladič se je izvalil 15.7. ob 16.40h in peti 17.7. Valjenje izmenoma opravljata oba partnerja.

Kadar se približamo gnezdu z valečim ptičem, se ta tiho umakne z gnezda, vendar pa prej z odmrliimi rastlinami prav skrbno pokrije jajca. V primeru, ko ga na gnezdu presenetimo, pa jih ne pokrije, ampak se panično umakne. Kaj hitro se ponovno prikaže v bližini, jajca na

hitro pokrije in se zopet umakne. Zanimivo ga je opazovati, kadar se približa gnezdu in nas opazi v bližini. V tem primeru je popolnoma tiho in nepremično ždi za kakšno trstično bilko. Če se mu vrnitev na gnezdo zdi še vedno prenevarna, se neopazno odstrani in se iz varne razdalje na vsiljivca glasno jezi. Izredno zanimivo ga je opazovati ob skrivanju v bližini gnezda, ko je potopljen v vodo, tako da iz vode gleda le glava. Pri tem se komaj opazno premika. Ko pa končno premaga strah, živahno skoči iz vode na gnezdo, odkrije jajca, razpre perje na trebuhu, sede, se še malo popravi levo, desno ter obmiruje. Tudi med samim valjenjem stalno popravlja lego bilk, ki jih doseže s kljunom. Pri opazovanju zatorej ne smemo biti preveč vsiljivi in se gnezdu preveč približati, da ga ponirek ne bi zapustil. Iz izkušnje vem, da lahko ostanemo (v kritju seveda) ob gnezdu le tedaj, če se odrasel osebek vrne že po nekaj minutah. V nasprotnem primeru se odstranimo in ga ne vznemirjamo več. Sicer pa so, kot pri ptičih nasploh, razlike v vedenju od para do para zelo različne.

Zanimivo vedenje malega ponirka sem opazil nekajkrat, ko sem se gnezdu neopazno približal po vodi. Ptiču je bilo popolnoma nejasno, kaj se dogaja. Zapustil je gnezdo, ne da bi jajca pokril, se v bližini piskajoče oglašal, čofotal po vodi, se potapljal in se kar ni in ni mogel pomiriti. To vedenje si razlagam s tem, da je mali ponirek verjetno pripravljen na naš obisk s kopne strani, nikakor pa ne, da se mu približamo po vodi. Še posebej silovito je reagiral osebek na gnezdu, ki sem se mu približal z vodne strani in bil zaradi slabega vremena oblečen v pelerino s kapuco. Razburjal se je še dolgo potem, ko sem že odšel. Pravo nasprotje z malo bobnarico *Ixobrychus minutus*, ki "maskirancu" pusti, da se ji popolnoma približa.

Mladiči

Tako kot začne mali ponirek valiti takoj s prvim jajcem, tako se tudi mladiči izvalijo drug za drugim. Takoj po izvalitvi so mokri in pokriti s temnim puhom, ki ima rjav, progast vzorec. Gnezdo lahko zapustijo takoj, ko se posušijo. V nevarnosti obležijo na vodi kot žabica. Če je le mogoče, se skrijejo pod kakšen list ali bilko, kjer popolnoma obmirujejo, tako da jih ni lahko opaziti.

Zanimivo je opažanje, da se mladič čivka-

joče oglašča v jajcu že več kot en dan pred izvalitvijo. Tako sem, na primer, zjutraj slišal mladiča v jajcu, naslednjega dne popoldne pa se je mladič izvalil. Oglašanje mladičev v jajcu je slišati pri mnogih ptičjih vrstah in ima nedvomno tudi pomembno vlogo, da valeči ptič še bolj trdno čepi na jajcih v teh nadvse pomembnih urah valjenja.

V obdobju valjenja mladičev praviloma eden izmed staršev greje preostala jajca in tudi skrbi za že izvaljene mladiče, medtem ko drugi prinaša hrano. V nevarnosti se vsi umaknejo z gnezda, pri čemer valeči ptič jajca pokrije z rastlinjem. Ko vstane, mladiči, ki se skrivajo pod njegovimi perutmi ali pa v perju na hrbtu, popadajo ven "kot zrele hruške" in odplavajo stran, kjer se v kritju pritajijo. Mladiči se zelo radi prevažajo na hrbtu staršev, kar sicer na splošno velja za ponirke.

Starša hranita mladiče z drobnimi vodnimi živalicami, ki jih lovita s potapljanjem - to lahko traja 30 sekund in tudi več - ali pa pobirata z vodne površine. Pri tem lahko pod vodo preplavata več metrov. Opazil sem, da mladičem občasno dajeta tudi manjše rastlinske dele. Tako je včasih zalogaj (živalski ali rastlinski) kar prevelik, tako da ima mladič poln kljun dela, preden ga končno pospravi. Malo večjim mladičem prinašata tudi paglavce in ribice. Zanimivo je bilo opazovati, kako sta se naenkrat prikazala oba starša z ribico v kljunu. Opletala sta z njo, si jo popravljala in potem predala prvemu mladiču, ki pa je imel z njo še veliko opravka, preden mu jo je le uspelo pogoltniti.

Hranjenje mladičev traja nekako tri tedne (KÖNIG 1967). Potem začne opazno pojemati, kajti starši se začnejo ukvarjati s pripravami na nov zarod. Mladiči v tem času že živahno plavajo in si tudi sami iščejo hrano. Po dveh mesecih se osamosvojijo. Glede na to, da ima mali ponirek dve oziroma tri legla letno, lahko na vodni površini vidimo mladiče različnih velikosti, pri čemer so starejši veliki kot odrasli, le da so še neizrazito obarvani. Mladi začnejo dobivati obarvanost odraslih prihodnjo pomlad, ko med februarjem in majem zamenjajo perje (HARTERT 1912-21).

PRIHODNOST

Mali ponirek, ki je skromen v svojih življenjskih potrebah, je pri nas zaenkrat še splošno razširjen. Njegova prihodnost pa je

nedvomno povezana z našim odnosom do njegovega življenjskega prostora, predvsem do stoječih voda in vodnih ter obvodnih rastlin, med katerimi najde primerne razmere za skrivanje, prehranjevanje in razmnoževanje.

LITERATURA:

ARNHEM, R., (1980): Der grosse Kosmos-Naturfuhrer, Die Vogel Europas, Kosmos, Gesellschaft der Naturfreunde, Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart

BAUER, K., BLOTZHEIM, U.G., (1987): Handbuch der Vogel Mitteleuropas, 2., durchgesehene Auflage, AULA-Verlag Wiesbaden

BOŽIČ, I., (1983): Ptici Slovenije, Lovska zveza Slovenije

FELIX, J., (1975): Vogel an Seen und Flussen, Verlag Bertelsmann Ratgeberverlag, Munchen, Gutersloh, Wien

FERGUSON, J., L.I.WILLIS, (1987): Vögel Mitteleuropas, Verlag München Wien Zurich

GOODERS, J., (1990): Field Guide to the Birds of Britain & Europe, Kingfisher Books, London

HARRISON, C., (1975): Jungvogel, Eier und Nester, Verlag Paul Parey, Hamburg und Berlin

HARTERT, E., (1912 - 1921): Die Vögel der palaarktischen Fauna, Band II, Autorisierter Nachdruck, 1969, Verlag von J.Cramer

KONIG, C., (1967): Europäische Vögel, Band 2, Chr.Belser Verlag, Stuttgart

MAKATSCH, W., (1969): Wir bestimmen die Vögel Europas. Verlag J.Neumann-Neudamm, Melsungen Basel Wien

MAKATSCH, W., (1973): Die Vögel der Seen und Teiche, Verlag J.Neumann-Neudamm, Melsungen Basel Wien

SOVINC, A., (1990): Ptice doline Drage pri Igu (Ljubljansko barje, Slovenija) v letih 1978 - 88 in naravovarstvena vprašanja, Varstvo narave 16

SOVINC, A., (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana

STUMBERGER, B., DENAC, D., (1994): Pojavljanje in gnezditvena gostota malega ponirka (*Tachybaptus ruficollis*) v ormoških bazenih, *Acrocephalus* 62

ZOR, L., (1979): Mali ponirek v ljubljanskem Tivoliju, *Proteus* 4, L.42 (1979-1980)

POVZETEK

Gnezdenje malega ponirka v Dragi je avtor spremljal od leta 1981 in v tem času tam našel 47 gnezd. Ponirek je gnezdil izključno na vodi. Njegova gnezditvena gostota je bila okoli 0,7 para na hektar. Večina gnezd je imela premer 30cm; največje je merilo 37cm, najmanjše pa 20cm. Globelica gnezda je bila globoka okoli 3 cm. V času gnezdenja sta starša gnezdo stalno obnavljala. Opuščeno gnezdo je razpadlo že po enem tednu. Samica znese jajca na en ali dva dni. Mali ponirek je uspešno gnezdil tudi v neposrednem sosodstvu z rakarjem *Acrocephalus arundinaceus*, malo bobnarico *Ixobrychus minutus* in čopastim ponirkom *Podiceps cristatus*. Povprečna velikost jajc je bila 36,7x26,0mm. Največkrat je bilo v gnezdu 5 ali 6 jajc, redkeje 4 in samo enkrat 7 (povprečno 5,2). V enem izmed gnezd je bila inkubacijska doba 21 dni.

SUMMARY

Breeding by the Little Grebe *Tachybaptus ruficollis* at Draga near Ig has been monitored by the author since 1981. In this period, 47 nests have been found there. The bird bred exclusively on water and its breeding density was approx. 0.7 pair/ha. The majority of nests were 30 cm wide (the largest 37 cm, the smallest 20 cm). The cups of their nests were some 3 cm deep. In the breeding season, the nests were continually repaired. Any abandoned nest disintegrated in no more than a week. The females laid eggs every day or every second day. The Little Grebe can breed successfully also in the immediate neighbourhood of the Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus*, Little Bittern *Ixobrychus minutus* and the Great Crested Grebe *Podiceps cristatus*. Average size of the eggs was 36.7 x 26.0 cm. Most of the nests contained 5 or 6 eggs, sometimes 4 and only once 7 (average 5.2 eggs). Incubation period in one of the nests was 21 days.

Ivo A. BOŽIČ, Na Jami 8, 61000 Ljubljana

Popis ptic volčeških travnikov (Celje) in njihovo naravovarstveno ovrednotenje

The birds of Volčeški travniki (Celje) and conservationist evaluation of this area

Borut ŠTUMBERGER

NARAVOVARSTVENO IZHODIŠČE

Območja vlažnih in močvirnih travnikov in steljnikov so najhitreje izginjajoči življenjski prostor v Sloveniji (TRONTELJ & VOGRIN 1993). Zaradi kmetijske politike opuščanja travniških in pašnih površin ter prestrukturiranja v intenzivno živinorejo (poljedelstvo) so še zlasti v vzhodni polovici Slovenije vsi večji nižinski travniki, in to ne samo vlažni, praktično že izginili (ŠTUMBERGER pred tiskom).

Medtem ko je kmetijstvo še nedavno

oblikovalo evropsko kulturno krajino in je bilo pomemben dejavnik preživetja mnogih živalskih vrst (BEZZEL 1982), pa je danes v Sloveniji spreminjanje tradicionalnih in preizkušenih načinov rabe življenjskega prostora poglaviti vzrok za njihovo izginjanje. V najnovšem Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdil Slovenije (Odbor za varstvo narave DOPPS, pred tiskom) sta v najvišji kategoriji ogroženosti - vrste, ki jim grozi izginotje - v osnovi dve skupini: akvatične in "travniške" vrste ptic z zelo diferenciranimi ekološkimi zahtevami.

Foto 1: Pogled iz osrednjega dela strnjjenih volčeških travnikov proti zahodu; v ozadju je vidna spontana vegetacijska sukcesija, ki se postopno zarašča. (B. Štumberger)

Photo. 1: View from central part of the densely packed Volčeški travniki towards the west; a spontaneous vegetational succession gradually overgrown with shrubbery is seen in the background. (B. Štumberger)

Čeprav je po besedah politikov kvaliteta voda vedno boljša, je položaj pretežno uravnanih, s spremljajočimi strukturnimi pojavi revnih tekočih voda tak, da zabrisuje njihovo prvobitno raznolikost in raznolikost njihovega vplivnega območja. Izginjanje in odsotnost značilnih rastlinskih in živalskih vrst na mnogih rekah in potokih ter njihovem vplivnem območju kažeta, da izbrani kriteriji za določanje kvalitete voda ne omogočajo biološko intaktnega stanja (prirejeno, SCHORR 1990). Vodna bilanca in obstoj vlažnih in močvirnih travnikov kot pomembnega dela kulturne krajine sta v veliki meri odvisna prav od nedotaknjenosti rek in potokov.

Kulturna raba pokrajine temelji na izkustvu, da je posamezne dele mogoče različno obdelovati. Gre torej za značilen mozaik kulturne krajine (KAULE 1986). Če kje, potem je v srednji Evropi človek zelo zgodaj posegel v nižinske potočne loke. Neposredne bližine velikih rek in gorskih potokov hudourniškega značaja se je pri nas do polpretekle dobe večinoma izogibal. Toda oblikovanje kulturne krajine je potekalo tisočletja in človek je na način, ki je bil do narave spoštljiv, naravne danosti koristil sonaravno. S svojim delom je bistveno pripomogel k večji biološki in pokrajinski raznolikosti pokrajine.

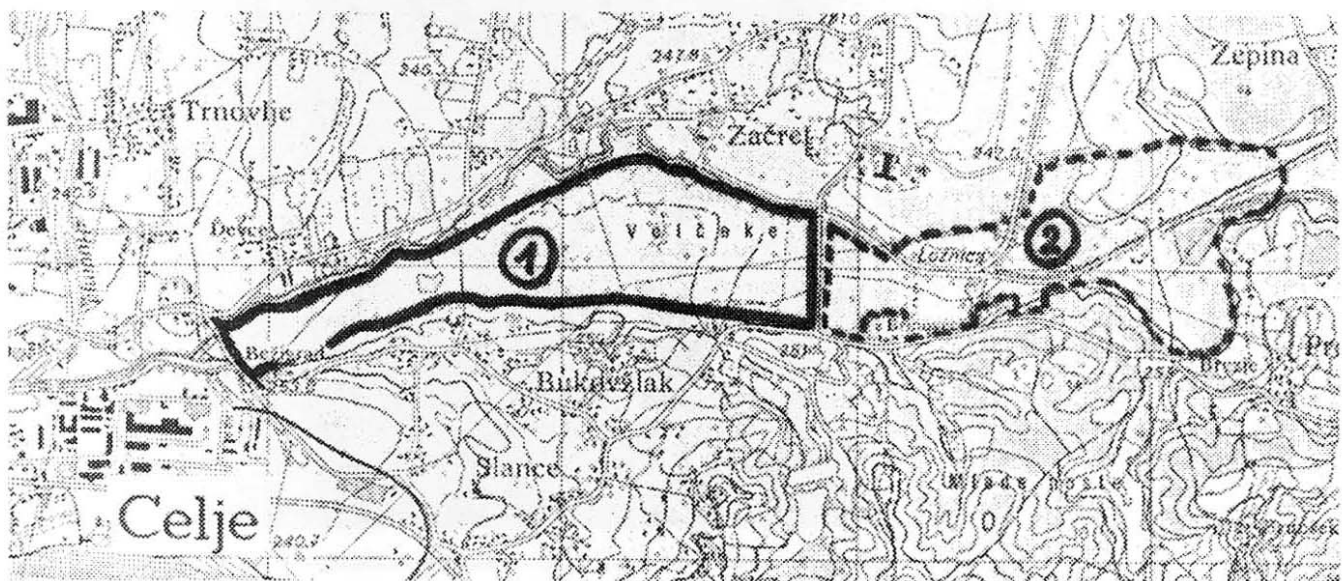
Ohranitev velikih delov pokrajine za ogrožene vrste je ena temeljnih nalog varstva narave. Brez zagotovitve velikih varovanih območij grozi mnogim vrstam izumrtje, saj postanejo njihove populacije premajhne oz. raztresene na mnoge površinsko premajhne

habitata (SCHNEIDER & THIELCKE 1993). Slovenija je sicer majhna dežela, toda zaradi izrednega geografskega položaja med Alpami in Dinaridi ter med Mediteranom in Panonijo je nekakšen ključen mozaik tudi za varstvo narave v Evropi; uničenje in izguba enega samega predela ima lahko hude posledice za evropske obrobne populacije ptic (npr. zlatovranka).

OPIS PREDELA

Obrađnavani predel leži na robu JV celjske kotline. Danes ga na zahodu omejuje celjska industrijska cona, na vzhodu pa prvi griči in nizke gorice pri vasi Brezje (Proseniško). Na severu sta to uravnana Ložnica in na jugu obronki proseniških gričev pri vasi Bukovžlak oz. nova cesta Celje - Trnovec (slika 1). Zahodni del predela (1) zavzemajo volčeški travniki z obdajajočimi drobnolastniškimi zemljišči. Razprostirajo se na površini 65,0 ha (določeno planimetrično; brez površine Gradisove betonarne). Na vzhodnem delu (2) pa se z izjemo travnikov pod vasjo Brezje (ležijo na levi strani uravnave pritoka Ložnice okoli domačije Confidenti na površini 26,2 ha) danes razprostirajo pravoverno meliorirana zemljišča, na katerih je v letu 1994 rasla predvsem kornza. O ostankih nekdanje potočne loke ob Ložnici v zahodnem delu območja torej ni več ne duha ne sluha.

Območje so še pred izvedeno melioracijo in zaokrožitvijo kmetijskih površin pokrivali

Slika 1: (1) zahodni predel (volčeški travniki), (2) vzhodni predel (meliorirana kulturna krajina)
Figure 1: (1) western part of volčeški travniki, (2) eastern part (irrigated cultural landscape)

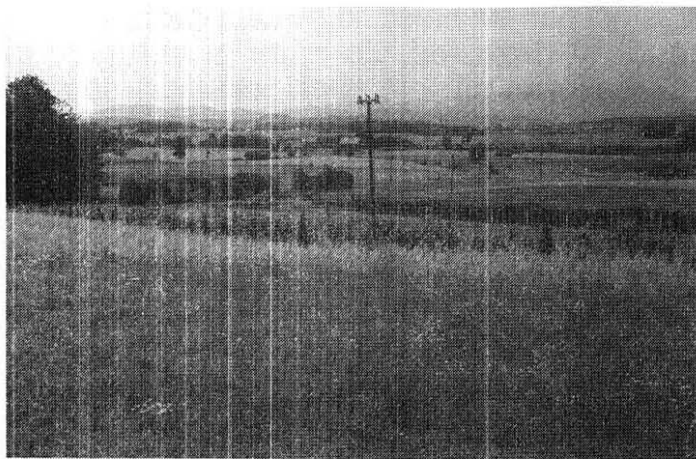

Foto 2: Osrednji del predela volčeških travnikov v času kmečkih opravil; v ospredju (ob robu ceste) je vidna pionirska vegetacija, med katero je v letu 1994 gnezdil prosnik (*Saxicola torquata*). (B. Štumberger)

Photo. 2: Central part of Volčeški travniki at the time when various farm duties are carried out; in the foreground (by the edge of the road) the primary vegetation in which a Common Stonechat (*Saxicola torquata*) bred in 1994 is well seen. (B. Štumberger)

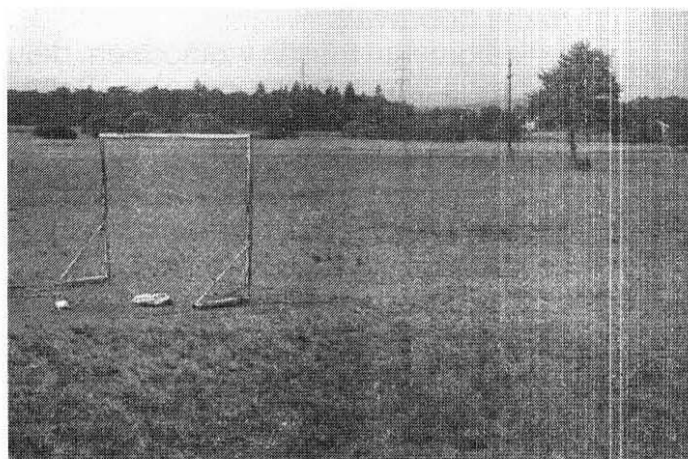

Foto 3: Vaško nogometno igrišče je skupaj s primernimi lovnimi mesti (hrast, žice el. napeljave, žični sušilci sena, gol ipd.) v osrednjem delu volčeških travnikov priljubljeno mesto, kjer pogosto lovijo specializirani lovci na insekte, npr. zlatovranka (*Coracias garrulus*) in rjavi srakoper (*Lanius collurio*). (B. Štumberger)

Photo. 3: The village football field is, together with suitable hunting posts (oak, overhead electric wires, hay driers, goal crossbar, etc.) in the central part of Volčeški travniki, a popular spot for specialized insect hunters, e.g. the European Roller (*Coracias garrulus*) and Red-backed Shrike (*Lanius collurio*). (B. Štumberger)

obširni vlažni in v manjšem delu močvirni travniki. Ob vznožju gričev in privzdignjenih predelov se proti vzhodu s Proseniškim pričenja t.i. Voglajnska pokrajina z nizkimi goricami, ki segajo tja do Ponikve pa od Razgora in Dramelj vse tja do Šentjurja (MELIK 1957). Značilen pokrajinski vzorec kulturne krajine teh goric iz pliocenskih peskov in ilovic, ki se pričinja z obravnavanim predelom na vzhodu celjske kotline, se bistveno razlikuje od siceršnje pokrajine v osrednji Sloveniji. Melik (1957) pravi, da ima današnja celjska kotlina omiljeno podnebje osrednje Slovenije z nekaterimi svojstvi subpanonskega sveta. Odsev teh razmer (srednja temperatura v juliju 20,2°C), ki se stopnjujejo proti vzhodu, vidimo v kulturni krajini: visokodebelni senožetni sadovnjaki in sadjereja sta skupaj z drugimi značilnimi načini koriščenja do nedavna bili izredno razviti. Zunaj subpanonskega podravskega območja ni sadjarstvo nikjer v Sloveniji tako udomačeno in obsežno kot v tem delu celjske kotline.

Številni toponimi obravnavanega predela, povzeti po TTN Republike Slovenije (1 : 5000), kažejo, da je človek postopoma, kos za kosom, potočno loko Ložnice spreminjal. Toponimi, kot so "Trebe" (= trebež) in verjetno "Tribe", govorijo o postopnem krčenju gozdne loke,

verjetno že pred samo postavitvijo propadlega Grosekovega mлина. Ime vasi "Začret" in ledinsko ime "Črete" govorijo o kisljih travnikih, primernih za konjsko pašo. Opekarna Ljubčena - obrat Začret (glina!) pa nam pove, da se je nekoč, v sivi davnini, na obravnavanem območju razprostiralo plitvo jezero, nastalo z naplavinami Savinje in njenih pritokov, ki se v Celju zlivajo v reko Savinjo. Podobna ledinska imena sočnih in vlažnih travnikov so znana iz vse Slovenije, kot na primer na enem nekoč največjih močvirnih predelov na Slovenskem - Čretov na Dravskem polju (MELIK 1957).

Dvakratno ledinsko poimenovanje "Loka" - svet ob vodi - v zahodnem delu predela kaže na poplavno območje neregulirane Ložnice.

Pred izvedeno uravnavo se je Ložnica z nešteti okljuki vila po čretah, tem vlažnem, skoraj močvirnem svetu. Na SZ od obravnavanega predela danes še stojijo ostanki trdolesne hrastove loke doba (*Quercus robur*) z ledinskim imenom "Gaje". Njihova posebnost je praktično čist hrastov sestoj - velika posebnost za štajerske loke pa tudi slovenske potočne loke. Zaradi izredno kvalitetnega lesa traja boj človeka proti hrastu, tako pri nas kot v srednji Evropi, že mnoga stoletja (ob vsem poplavnem pasu Drave v Sloveniji, na primer, v velikosti 80,0 kvadratnih kilometrov ni ostala

ni ena sama dobrava!).

Na privzdignjenih mestih v zahodnem delu obravnavanega predela pa oznaka "Polje" označuje manj vlažen predel, prislonjen k temenu terase pod vasjo Bukovžlak, kjer je bil breg nekdanjega terciarnega jezera. Ime pove, da ga je človek v nasprotju s čretami uporabljal za sajenje kulturne vegetacije (njive!).

Potok Ložnico pred uravnavo lahko v obravnavanem predelu opredelimo kot potočno loko okljukastega (meanderskega) tipa. Glede na tipizacijo kulturne krajine pa predel sodi k čretam s trdolesno hrastovo loko. Pred uravnavo je bil razdeljen na poplavni pas in nepoplavno površino. Podoba predela so tako karakterizirale poplave; poplavni pas je ponazarjal naravno retenzijsko površino, kjer so se poplave umirjale po naravni poti. Danes je pokrajina že po večjem deževju takoj suha, saj melioracijski jarki in uravnava ne dopuščajo, da bi zemlja počasi vsrkala vlago. Nekoč najbolj močvirni predeli, npr. s šaši obraščena vodna okna, so bili 1993 in 1994 suhi. Tudi v deževnem letu 1994 se je voda v vodnih oknih zadržala le nekaj dni.

Različna višina talne vode je oblikovala več ekološko različnih pasov, ki so se vlekli vzporedno z Ložnico (močvirni travniki, vlažni travniki, njive, senožetni sadovnjaki, vas). Ta delitev je danes zaradi uravnave potoka uničena. Le iz recentnih (do danes ohranjenih elementov kulturne krajine) delov predela se da razbrati nekdanjo razdelitev rabe. V letu 1994 je intenziteta izkoriščanja v predelu padala od vzhoda proti zahodu: ob cesti Brinovec - Začret so bile posamezne koruzne njive s travniki; najobsežnejši osrednji del je bil izključno košen; med njim in Gradisovo betonarno pa so travniki, ki jih ne kosijo več in jih zmeraj bolj spontano prerašča grmovje do velikosti vrbe *Salix sp.* približno pet (5) metrov visoko. Zahodno od betonarne in pod stavbo vojašnice je s talno vodo najbogatejši predel poraščen predvsem s šaši in drugim močvirnim rastlinjem. Karakterizirajo ga posamezna drevesa, mogoče ostanek mehcolesne loke.

Osrednji najbolj ohranjeni del, ki ga skoraj izključno kosijo, sestavljajo (zelo) približno: združba visoke pahovke - gojeni travniki tipa *Arrhenantheretum* (50%), združbe visokih šašev iz zveze *Magnocaricion*, npr. *Carex elata*, *C. gracilis*, *C. vulpina* (20 - 30%), združba ločja *Juncus sp.* (5%) in združba modre stožke *Molinetum coeruleum* (TRONTELJ ustno). Proti Ložnici se pojavljajo posamezni nizko-

rastoči panjevi hrasti, ki se naposled strnejo v čudovit drevored. Za njimi in hkrati pred Grosekovim mlinom je ob regulaciji nezasut ostanek potočnih okljukov.

Med osrednjim delom in Gradisovo betonarno se opuščeni in negnojeni travniki postopoma zaraščajo. Ponekod je značilna velika gostota kukavičnic (*Orchidaceae*).

METODA DELA

V dneh 9.7., 16.7., 19.7., 23.7., 25.7., 1.8., 4.8. 1993 sem pregledoval teren na relaciji Bežigrad (celjska industrijska cona) - Trnovec pri Dramljah. Na osnovi teh terenskih opazovanj in spoznavanja pokrajine sem se leta 1994 sistematično lotil dela z namenom, da podrobneje inventariziram avifavno in skartiram volčeške travnike. V letu 1994 sem terenske popise opravil v naslednjih dnevih: 28.4., 4.5., 13.5., 20.5., 22.5., 1.6., 5.6., 13.6., 16.6., 30.6., 5.8., 17.8., 30.8. (večinoma v jutranjih in večernih urah). Načrtovano nočno terensko delo dne 13.5. 1994 je zaradi hrupa propadlo (promet, delovanje Gradisove betonarne z rohnenjem težkih tovornjakov). Dne 22.5.1994 je pri delu sodeloval član DOPPS Peter Trontelj.

V letu 1994 je bila pri terenskem delu na volčeških travnikih uporabljena metoda štetja na površini - "area count" (VAN DIJK 1992). Vsi teritorialni samci, pari, družine s speljanimi mladiči, odrasli osebk, ki so hranili mladiče, razburjene odrasle ptice so tako upoštevani kot gnezditven par; pripisan jim je status gnezdilka.

V seznamu vrst je pri vsaki vrsti naveden tudi njen status (gnezdilka, možna gnezdilka, preletni in poletni gost). Problematiki v podajanju statusa "gnezdilka" in "možna gnezdilka" pa se je avtor v diskusiji zaradi časovno prekratkega spoznavanja avifavne predela in njegove okolice izognil; vse možne in potrjene gnezdilke so obravnavane enako.

SEZNAM VRST

V seznam so vključene vse vrste ptic, ki so bile evidentirane v letih 1993 in 1994. Pri vrstah, ki so jih opazovali drugi opazovalci, je to izrecno navedeno. Za vrste, ki gnezdiijo neposredno na volčeških travnikih (na vzhodnem delu predela), je podano tudi število gnezditvenih parov, ugotovljenih v času raziskave 1994 (npr.: Gnezdilka; 3 pari). Vrste, ki gnezdiijo neposredno ob volčeških travnikih, hkrati pa so ti

njihov prehranjevalni okoliš oz. se na njih zadržujejo velik del dneva, so posebej navedene (npr.: Gnezdilka neposredne okolice; 2 para). Za oboje je podana ocena številčnosti, pridobljena na osnovi raziskave. Za najpogostejše gnezdilke volčeških travnikov je navedena še gnezditvena gostota na enoto površine (10,0 ha). Pri vsaki vrsti je naveden tudi njen status (gnezdilka, možna gnezdilka, preletni in poletni gost).

Za vrste, ki so bile opazovane v širši okolici (Proseniško, Trnovec, okolica Šentjurja ipd.), so navedene lokalitete in datum opazovanja.

Mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*

Najmanj 1 par je 1994 gnezdil v ribniku z bogato vodno in obvodno vegetacijo ob cesti Celje - Trnovec pod Blagovno. Na kaskadnih ribnikih pri Goričici njegova gnezditva ni ugotovljena. V letos (1994) suhih ribnikih pod krajem Goričica sta 1993 gnezdila 2 para (opaženi dorasli mladiči).

Siva čaplja *Ardea cinerea*

Obravnavani predel obiskujejo posamezni osebki, ki se pasejo na travnikih. Pogostnost in ustaljena smer preletov nad volčeškimi travniki v času gnezditve dajeta slutiti, da v bližini obstaja gnezditvena kolonija.

Mala bela čaplja *Egretta garzetta*

22.5.1994 je odrasel osebek male bele čaplje iskal hrano v plitvinah kaskadnih ribnikov pri Goričici.

Bela štoklja *Ciconia ciconia*

V času raziskave v obravnavanem predelu ni registrirana. Gnezdi na hiši ob cesti pod Blagovno. Gnezdo je od obravnavanega predela oddaljeno dober kilometer. Občasno se prihaja prehranjevat tudi na volčeške travnike (REBEUŠEK ustno).

Črna štoklja *Ciconia nigra*

3.5.1991 se je na volčeških travnikih zadrževal en (1) osebek (REBEUŠEK ustno).

Mlakarica *Anas platyrhynchos*

Gnezdilka; 4 pari. Posebej rada se zadržuje na vodnih oknih, obraščenih s šaši *Carex spec.* Še zlasti tista pod vojašnico za Bežigradom, kakor tudi na ostankih močvirnih travnikov ob Ložnici, imajo zanjo velik pomen. 13.5 je samica s šestimi (6) mladiči prečkala novo cesto za stavbo podjetja Gradis v smeri Ložnice.

Regeljč *Anas querquedula*

Na vodnih oknih volčeških travnikov se posamezni osebki ustavijo v času spomladanskega preleta (REBEUŠEK ustno).

Skobec *Accipiter nisus*

Možen gnezdilec obrobnihih gričev ali logov na ravnini.

Kragulj *Accipiter gentilis*

Možen gnezdilec okoliških gozdov.

Kanja *Buteo buteo*

Možen gnezdilec obrobnihih gričev ali logov v ravnini. Opazovana skoraj pri vsakem obisku.

Sršenar *Pernis apivorus*

Možen gnezdilec okoliških gozdov; 1.6.1994 je en (1) osebek na volčeških travnikih razdiral na travo obešen osir.

Škrjančar *Falco subbuteo*

Možen gnezdilec okoliških gozdov; večkrat opazovan na volčeških travnikih in pri vasi Trnovec. 13.6. 1994 je pri isti vasi sokol med lovom na škorce (*Sturnus vulgaris*) splašil zlatovranko *Coracias garrulus*, ni pa je napadel.

Rdečenoga postovka *Falco vespertinus*

Preletnik; 5-6 osebkov se je 20.5.1994 zadrževalo nad travniki in njivami za domačijo Confidenti, dva (2) osebka pa na volčeških travnikih.

Navadna postovka *Falco tinnunculus*

Gnezdilka neposredne okolice; 2 para. Opazovana ob vsakem obisku. Oba para sta uspešno vzredila mladiče.

Jerebica *Perdix perdix*

Opazovana neposredno ob cesti pri vasi Trnovec dne 5. 6. 1993. Kasneje se je izkazalo, da so tu jerebice vložili lovci. Gnezdilka volčeških travnikov do leta 1991 (REBEUŠEK ustno).

Prepelica *Coturnix coturnix*

Gnezdilka volčeških travnikov do leta 1991 (REBEUŠEK ustno).

Fazan *Phasianus colchicus*

Gnezdilka; 4 teritorialni samci; 0,6 teritorija/10 ha. 30. 8. 1994 je skupina doraslih mladičev iskala hrano v pionirski vegetaciji ob robu ceste. Opazovan tudi drugod po Proseniškem.

Žerjav *Grus grus*

Preletnik; 18. 4. 1994 se je en (1) osebek zadrževal na polju za domačijo Confidenti pod vasjo Brezje. Kasneje ni bil več opažen.

Zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus*

Par je gnezdil v bogato obraščenem ribniku ob cesti Celje - Trnovec pod Blagovno. 5.6.1994 so bili tu opazovani trije (3) dorasli mladiči.

Priba *Vanellus vanellus*

Gnezdilec neposredne okolice; 4 pari na

melioriranih poljih za opekarno Ljubučno - obrat Začret. 1.6.1994 je par vodil mladiče na pravkar pokošenem travniku pod Bukovžlakom.

Kozica *Gallinago gallinago*

Preletnik; glej naslednjo vrsto.

Sloka *Scolopax rusticola*

Preletnik; skupaj s kozico se na volčeških travnikih po pripovedovanju lovcev zadržuje še danes v času jesenskega preleta (REBEUŠEK ustno).

Rečni galeb *Larus ridibundus*

Poletni gost; opazovan v obeh letih. Dne 9.7.1993 je nad volčeškimi travniki krožilo 150 galebov, kar je v predelu tudi največje opazovano število.

Golob duplar *Columba oenas*

Opazovan 13.5. in 22.5. 1994, ko je preletel volčeške travnike. Po vsej verjetnosti je gnezdilec okoliških gozdov.

Grivar *Columba palumbus*

Gnezdilec; 1 par. V gnezditveni sezoni 1994 so vsaj trije (3) teritorialni samci v zraku svatovali nad gozdom, ki obdaja predel, pa tudi nad samimi volčeškimi travniki. V juliju in avgustu se jih je na volčeških travnikih zbralo do 50.

Turška grlica *Streptopelia decaocto*

Gnezdilka neposredne okolice; gnezdi v vasi Bukovžlak, verjetno pa tudi v celjski industrijski coni. Na volčeških travnikih se prehranjuje in počiva na žicah električne napeljave.

Divja grlica *Streptopelia turtur*

Gnezdilka neposredne okolice; po en (1) teritorialni samec opazovan v dobravi (Gaje) in pri domačiji Confidenti. 17.8.1994 je bilo na volčeških travnikih opazovanih 20 osebkov. Tu se redno prehranjuje.

Kukavica *Cuculus canorus*

Možna gnezdilka; okoli obravnavanega predela so 1994 peli trije (3) samci.

Čuk *Athene noctua*

5.8.1994 proti večeru je eden (1) sedel na drogu telefonske napeljave pod vasjo Goričica.

Črni hudournik *Apus apus*

17.8.1994 opazovan en (1) osebek.

Zlatovranka *Coracias garrulus*

Gnezdilka neposredne okolice; volčeški travniki in travniki pri domačiji Confidenti so prehranjevalni okoliš dveh (2) parov zlatovrank, ki sta v letu 1994 tudi uspešno speljali mladiče (2 juv., 1 juv.). Leta 1993 je bil v obravnavanem

predelu opazovan en (1) par s štirimi (4) mladiči. 30.6.1994 je bilo pri vasi Trnovec na robu gozda najdeno gnezditveno duplo v izredno tankem hrastu *Quercus rubor* v višini 7 metrov. Ta par je speljal dva (2) mladiča, leta 1993 pa tri (3) mladiče. Četrta, 5.8.1994 opazovani gnezditveni par zlatovrank, pa je v Loki pri Slivniškem jezeru vzredil tri (3) mladiče.

Vodomec *Alcedo atthis*

Sporadično se ob Ložnici pojavlja skozi vse leto (REBEUŠEK ustno).

Smrdokavra *Upupa epops*

Možna gnezdilka; 5.8.1994 je na volčeških travnikih in vaškem nogometnem igrišču iskala hrano.

Siva žolna *Picus canus*

Gnezdilka neposredne okolice; v aprilu in maju 1994 sta se v obravnavanem območju teritorialno in občasno prav intenzivno oglašala 2 para. 30.8.1994 se je ena oglašala pod vasjo Bukovžlak.

Zelena žolna *Picus viridis*

Možna gnezdilka okolice; 13.5.1994 se je samec zadrževal v visokodebelnem seno-žetnem sadovnjaku za vasjo Brezje (Proseniško). Ob sicer kratkem postanku ni bilo slišati teritorialnega oglašanja.

Veliki detel *Picoides major*

Gnezdilka neposredne okolice; vsaj dva para gnezditva v dobravi Gaje SZ od obravnavanega predela.

Čopasti škranec *Galerida cristata*

13.5.1994 je en (1) primerik vzletel ob železniški progi v celjski industrijski coni proti silosu podjetja "Klasje", kjer tudi gnezdi.

Kmečka lastovka *Hirundo rustica*

Nad volčeškimi travniki se prehranjuje. Njeno najbližje gnezdo je v gospodarskih poslopih v vasi Bukovžlak.

Mestna lastovka *Delichon urbica*

Nad travniki se prehranjuje.

Bela pastirica *Motacilla alba*

Gnezdilka neposredne okolice; na volčeških travnikih večkrat išče hrano na sveže pokošenih in pograbljenih travnikih. 30.6.1994 je s hrano v kljunu letela v smeri Bukovžlaka.

Drevesna cipa *Anthus trivialis*

Gnezdilka; 1 par. Teritorialni samec je bil opažen tudi za dobrovo Gaje.

Črnočeli srakoper *Lanius minor*

Preletnik; 20.5.1994 sta pri domačiji Confidenti na razdalji 300 m vsaksebi nad

travniki oz. robom njive na žicah električne napeljave sedela dva odrasla osebka in poletavala za hrano. Večkratni kasnejši pregled okoliša je bil negativen; ni pa izključeno, da kje v okolici tudi gnezdi.

Rjavi srakoper *Lanius collurio*

Gnezdilka; 5 parov. Gostota 0,8 teritorija / 10 ha.

Močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*

Gnezdilka; 2 para.

Bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*

Gnezdilka; 1 par.

Siva penica *Sylvia communis*

Gnezdilka; 5 parov. Gostota 0,8 teritorija / 10 ha.

Pisana penica *Sylvia nisoria*

Preletnik; 13.5. 1994 je ena (1) pela v grmovju.

Črnoglavka *Sylvia atricapilla*

Gnezdilka; 7 parov. Gostota 1,1 teritorija / 10 ha.

Vrbja listnica *Phylloscopus collybita*

Gnezdilka; 1 par. Dva (2) teritorialna samca pela v dobravah, ki ležijo SZ od obravnavanega predela.

Sivi muhar *Muscicapa striata*

Gnezdilec neposredne okolice; v dobravi Gaje se je oglašal skozi celotno gnezditveno sezono 1994.

Prosnik *Saxicola torquata*

Gnezdilka; 7 parov z gostoto 1,1 teritorija / 10 ha. Na melioriranih poljih V od volčeških travnikov le dva (2) para in na travnikih okoli domačije Confidenti dva (2) para.

Šmarnica *Phoenicurus ochruos*

Po en samec je pel v Bukovžlaku in Brezju.

Pogorelček *Phoenicurus phoenicurus*

V visokodebelnem senožetnem sadovnjaku za vasjo Brezje je pel v maju in juniju.

Taščica *Erithacus rubecula*

En (1) samec pel v dobravi Gaje.

Kos *Turdus merula*

Gnezdilec neposredne okolice; 13.5. 1994, npr., se je prehranjeval na pokošenem volčeškem travniku in kasneje s hrano v kljunu odletel v največjo dobrovo SZ od obravnavanega predela.

Cikovt *Turdus philomelus*

Gnezdilka neposredne okolice; okoli 25 osebkov (družine z mladimi) se je 30.6.1994 prehranjevalo na pokošenih volčeških travnikih. Nedvomni gnezdilec okoliških gozdov, kjer je

tudi pel. Posamezno so na volčeških travnikih opaženi skoraj ob vsakem obisku.

Carar *Turdus viscivorus*

Možna gnezdilka okolice: štirje (4) mlado-stni osebki so se 5.8. 1994 prehranjevali na pokošenih travnikih.

Velika sinica *Parus major*

Gnezdilka neposredne okolice; 13.5. 1994 je ena (1) s hrano v kljunu stikala po vrbovih grmih (*Salix sp.*) volčeških travnikov. Najmanj dva teritorialna osebka pela v dobravi Gaje.

Plavček *Parus caeruleus*

Gnezdilec neposredne okolice; v dobravi Gaje se je 16.6. 1994 oglašala družina s speljanimi mladiči; 22.5.1994 je bil en (1) osebek opažen tudi v grmovju volčeških travnikov.

Brglez *Sitta europaea*

Vsaj dva (2) para gnezdita v dobravi Gaje.

Veliki strnad *Emberiza calandra*

22.5. 1994 je samec pel na delno vlažnih travnikih v Loki pri Slivniškem jezeru.

Rumeni strnad *Emberiza citrinella*

Samo en (1) teritorialni samec opažen pod Goričico (!).

Ščinkavec *Fringilla coelebs*

Gnezdilec; 1 par.

Lišček *Carduelis carduelis*

V juniju in juliju se je nekaj družin prehranjevalo na plevelih zahodnega dela predela (pod vojašnico v Bežigradu in zaraščenih jarkih).

Zelenec *Chloris chloris*

Gnezdilec; 2 para.

Repnik *Acanthis cannabina*

Gnezdilec neposredne okolice; teritorialni samec in samica opazovana na pobočju pod Bukovžlakom in novo cesto Celje - Trnovec.

Grilček *Serinus serinus*

Gnezdilec; 1 par.

Poljski vrabec *Passer montanus*

Glej naslednjo vrsto.

Domači vrabec *Passer domesticus*

Gnezditev tako za poljskega kot domačega vrabca v predelu ni bila ugotovljena. Zagotovo pa sta gnezdilca neposredne okolice. Večje skupine obeh vrst so bile opažene v grmovju pri podjetju Gradis.

Škorec *Sturnus vulgaris*

Gnezdilec neposredne okolice; npr. v dobravi Gaje. Na volčeških travnikih so se redno pasli.

Kobilar *Oriolus oriolus*

Gnezdilec neposredne okolice; z volčeških travnikov se je v gnezditveni sezoni 1994 slišalo petje najmanj petih (5) kobilarjev. V juliju in začetku avgusta opazovani mladostni osebki.

Šoja *Garrulus glandarius*

Gnezdilka okolice.

Sraka *Pica pica*

Gnezdilka; 2 para. 13.5. 1994 je bilo najdeno gnezdo s 4 jajci na degradirani vrbi v višini 1,5 metra (!) ob betonskem jarku, ki dovaja odplake iz deponije odpadne žindre Cinkarne Celje. Drugo gnezdo je bilo dne 16.6. najdeno v gostem vrbovju pred Gradisovo stavbo. Skupaj z drugimi corvidi (sivo vrano in kavko) jo je bilo opaziti ob vsakem obisku.

Krokar *Corvus corax*

Možen gnezdilec širše okolice; 13.5. 1994 se je v megli dvakrat oglasil nad volčeškimi travniki.

Siva vrana *Corvus corone cornix*

Gnezdilka neposredne okolice; vedno (ob vsakem obisku) se je v predelu zadrževala vsaj majhna skupina vran. Večkrat tudi skupine z več kot 50 osebki. Skupaj s kavkami v pognezditvenem obdobju skupinsko prenočujejo na daljnovodu, ki prečka volčeške travnike. 20.5.1994 speljani mladiči dveh parov.

Kavka *Corvus monedula*

Gnezdilka okolice; opažena med vsakim obiskom. Največje število: 30.8.1994 okoli 150 osebkov na skupinskem prenočišču skupaj s sivimi vranami.

DISKUSIJA

Na volčeških travnikih in v njihovi okolici je bilo opaženih 76 vrst ptic. V obravnavanem predelu gnezdi 15 vrst, v njihovi neposredni okolici pa vsaj 17. Pred popisom (do leta 1991) sta tukaj gnezdili še jerebica in prepelica. Od vseh ugotovljenih vrst ptic jih z Rdečega seznama ogroženih ptic gnezdilke Slovenije (Odbor za varstvo narave DOPPS, pred tiskom) v predelu in njegovi okolici najdemo kar 26, od tega 16 gnezdilke. Zelo veliko glede na površino. V najvišjo kategorijo ogroženosti z Rdečega seznama - vrsta, ki ji grozi izginotje - sodi zlatovranka.

Abundanca (gnezditvena gostota) najpogostejših gnezdilke se nanaša na razmeroma majhno površino volčeških travnikov (65,0 ha). Zaradi njihove relativne heterogenosti so

gnezditveni teritoriji za posamezne vrste (npr. rjavi srakoper 0,8 teritorija/10 ha, črnoglavka 1,1 teritorija/10 ha, siva penica 0,8 teritorija/10 ha) zgoščeni bolj v zahodnem delu predela, kjer se travniki prepletajo z grmišči. Edino prosnik naseljuje (1,1 teritorija/10 ha) volčeške travnike domala enakomerno po vsej površini.

Avicenoza volčeških travnikov je v nekaj pogledih prav zanimiva. Popolna odsotnost rumenega strnada *Emberiza citrinella* v predelu je presenetljiva in je ni mogoče pojasniti. Pričakovano, ne pa opaženo, je bil tudi poljski škrijanec *Alauda arvensis*. Zaradi padca podtalnice in kmetijskih posegov tod tudi ni (več) pričakovati značilnih vrst vlažnih travnikov (npr. repaljščice *Saxicola rubetra*, kosca *Crex crex*). Na travnikih gnezdi prosnik, v grmovno travnatih predelih pa tudi rjavi srakoper in siva penica. Sraka *Pica pica* in siva vrana *Corvus corone cornix*, dve absolutno prevladujoči vrsti, opaženi ob vsakem obisku in v večjem številu, se v predelu verjetno pojavljata tudi zaradi preglednosti in varnosti. Neposeljenost predela omogoča ugodne prenočitvene možnosti na visokih daljnovodnih stebrih.

Cudovit zgodovinski podatek - gnezditve velikega strnada *Emberiza calandra* v Trnovljah pri volčeških travnikih v sredini prejšnjega stoletja (SEIDENSACHER 1864) - žal ni ponovno potrjen. Zaradi velikih sprememb (širjenje mesta, nova poslopja) je to danes tudi povsem nemogoče.

Košnja v obravnavanem predelu se je pričela 20.5.1994, torej dokaj zgodaj. Po tem datumu so se na pokošenih travnikih prehranjevale številne vrste ptic. Zlasti velja omeniti kanjo, rdečenogo in navadno postovko, pribo, divjo in turško grlico, grivarja, belo pastirico, zlatovranko, smrdokavro, črnočelega in rjavega srakoperja, prosnika, kosa, cikovta, cararja in škorca. Seveda se te vrste na travnikih prehranjujejo tudi takrat, ko niso pokošeni, nekatere izmed njih le v manjši meri. Omeniti velja izredno zanimivo prehranjevanje sršenarja, ko je na tleh razdiral na travo obešen osir.

Avstrijski atlas gnezdilke (DVORAK et. al. 1993) od 59 v kulturni krajini opisanih vrst ptic navaja le 5 vrst s pozitivnim populacijskim in distribucijskim trendom ter kar 29 z negativnim. Glede na Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilke Slovenije so splošni trendi velikosti populacij ptic kulturne krajine pri nas podobno zaskrbljujoči kot v Avstriji.

Volčeški travniki imajo za zlatovranko nacionalni pomen. Dobro raziskana slovenska

gnezditvena populacija te vrste je med letoma 1989 in 1994 štela 4-8 gnezditveno uspešnih parov (BRACKO ustno; lastna opazovanja). Posebej razveseljivo pa je, da je na tem majhnem predelu oz. neposredni okolici mogoče srečati kar nekaj najbolj ogroženih vrst ptic kulturne krajine pri nas: poleg že omenjene zlatovranke so to črnočeli srakoper, čuk in smrdokavra, ki prostorsko in populacijsko izrazito nazadujejo.

NARAVOVARSTVENA PROBLEMATIKA

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je z raziskavo zbralo potrebne terenske podatke za ovrednotenje volčeških travnikov in deloma tudi za prilegajočo, izredno zanimivo in bogato kulturno krajino vzhodno od njih, ki jo lahko vidimo kot njihov pomembni podaljšek. Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Celju je že pripravil predlog za zavarovanje predela kot naravno znamenitost oz. naravni spomenik.

Osnovno vodilo za nadaljnjo ustrezno varovanje predela so tiste vrste, ki prostorsko in ekološko zahtevajo največ. Kar zadeva volčeške travnike, sem sodijo še zlasti zlatovranka, divja grlica, smrdokavra. Zahodni del predela se z opustitvijo košnje postopoma zarašča. Takšna spontana sukcesija je povezana s preoblikovanjem življenjskih združb. Nastopajoče spremembe so usmerjene in zato največkrat predvidljive; vodijo v klimaks (BEZZEL 1982). Vpliv spontane sukcesije z razvojem velikih artropodov (npr. bogomoljka *Mantis religiosa*, bramor *Grylotalpa grylotalpa* ipd.) v zahodnem delu predela na pojavljanje nekaterih vrst ptic v osrednjem delu predela, ki ga redno kosijo, ni razjasnjen. Predlagamo, da se zato tu postopoma in mozaično uvedejo ukrepi (enkratna košnja po juliju) za vzdrževanje obstoječih razmer. Denimo v petih letih je treba zahodni del predela postopno pokositi, grmiščna in emerzna vegetacija pa naj ostaneta v današnjem obsegu. Odličen primer za takšno nego pokrajine - naravovarstveno izjemno pomemben, žal pa v Sloveniji preredeek - je v bližini domačije Confidenti.

Odvodni jarki v zahodnem delu volčeških travnikov, kakor tudi sama regulacija Ložnice, so izsušili vodna okna. Da bi ohranili ta naravni volčeški fenomen, je treba preprečiti takojšen odtok meteornih voda.

Intenziviranje kmetijske proizvodnje, ki se je pred kratkim začelo na vzhodnem delu volčeških travnikov (levo od ceste Brinovec - Začret), se kaže v spreminjanju travniških v njivske površine (monokultura koruze). Tudi kosijo že zelo zgodaj. Desno od omenjene ceste se vse do proseniških gričev raztezajo zaokrožena koruzna polja. Za del teh površin (slika 1, vzhodni del predela; črtkano) naj se v prihodnosti načrtuje ponovna vzpostavitev travniških površin. Smiselno bi bilo, da njihov delež ne bi bil manjši od 50%. Druga polovica pa naj bo s kulturno vegetacijo zasajena čim bolj polikulturno. Za kulture je treba izbrati krajinsko uveljavljene tradicionalne vrste; fižol, pšenico, ajdo, oves, buče ipd.

Opuščanje in prestrukturiranje kmetijske proizvodnje (poljedelstvo) lahko že v kratkem času pripelje do uničenja travniških površin volčeških travnikov. Občini Celje predlagamo, da pripravi projekt varovanja volčeških travnikov. Takšno varstvo pa je treba snovati še širše. Pričenja se pravzaprav z varovanjem Voglajnske pokrajine, ki je izreden primer kulturne krajine na Slovenskem. Volčeški travniki so tako lahko le korak - prvi kamenček - v mozaiku varovanja recentne kulturne pokrajine. Sploh pa če pomislimo, da se razprostirajo za gigantsko industrijsko cono v neposredni bližini mesta. Za varstvo Voglajnske pokrajine so primerni normativi UNESCO (Organizacija združenih narodov za vzgojo, znanost in kulturo) v smislu moderne, mednarodne kategorije varovanja za ohranitev ekološko pomembnih pokrajin, kakršen je biosferni rezervat (npr. SCHNEIDER, v tisku). Ta je nastal z namenom obvarovati kompleksni življenjski prostor, v katerem živi tudi človek. Povezuje strogo zavarovane elemente naravne pokrajine s kulturno krajino, ki jo je človek oblikoval skozi tisočletja dolgo zgodovino. Značilno za biosferni rezervat je, da sestoji iz različnih con oz. območij ter načinov rabe v pokrajini.

Pospeševanje kmečkih gospodarstev oz. uporabnikov velikih melioriranih polj, ki kmetujejo ali bodo kmetovali ekstenzivno, pa lahko poteka le v sklopu s krajinsko nego in naravovarstvenim projektom. Razmisliti kaže, ali ne bi npr. načrtovane premestitve Celjskih zaporov na lokacijo Opekarne Ljubečna - obrat Začret usmerili in vključili v projekt za ohranitev obravnavanega predela in izboljšanje koruzne puščave. Pomemben argument za to je povezava volčeških travnikov s travniki pri domačiji

Confidenti in Proseniškem.

Z nadaljnjo širitvijo in graditvijo industrijsko-obrtno cone bo prišlo do zmanjšanja nepozidanih retenzijskih površin Ložnice. S tem bo zapravljen možnost izboljšanja razmer za trajnostno kmetovanje (dvig podtalnice). Že dosednji posegi z regulacijo in melioracijski jarki so bistveno znižali gladino podtalne vode. V predelu uravnana Ložnica že sama pogloblja svojo strugo. Namesto bočne je prišlo do globinske erozije potoka. Razen izginjanja vlažnih travnikov se danes negativne posledice polpreteklih posegov kažejo v sušenju dobrih ob SZ robu obravnavanega predela. Z vidika varstva pred poplavami je uravnava potoka Ložnice in pozidava poplavnega pasu nevarnost katastrofalnih poplav kvečjemu povečala. Hkrati pa se je pas pokrajine ob potoku preveč presušil. Vode ob obilnejših padavinah premočrtno derejo proti Savinji.

Posebno vrednost predela moramo videti prav v doslej neposeljeni pokrajini. Leta 1993 zgrajena cesta Bežigrad - Bukovžlak bo predel razkosala in v pokrajino vnesla nemir, in to takoj ko bo vzpostavljena dokončna povezava s Celjem. Na primeru dvoživk je bilo dokazano, da promet v nekaj letih uniči celo vitalne populacije (PLACHTER 1991). Nevarnost, posebej za velike artropode (nočne metulje, hrošče itd.), pa bi bila tudi skoraj zagotovo predvidena cestna razsvetljava, ki bi se ji bilo treba na vsak način odreči (bela svetloba!). Prav zaradi tega dejstva se je treba nemudoma lotiti ekstenzifikacije kmetijske proizvodnje na melioriranih površinah (slika 1, vzhodni del predela; črtkano), ki bodo odigrale vlogo nadomestno-izravnalnega habitata. To je treba storiti še pred vzpostavitvijo dokončne povezave Celje - Trnovec. Že samo prisotnost zlatovranke je dovolj šnji razlog za to. Tudi zakonsko.

Posebna škoda je opustitev delovanja Grosekovega mlina. Kulturno-civilizacijsko, pa tudi ekonomsko, bi oživitev delovanja takšnega mlina na Ložnici bila izredno pomembna. Bila bi pomemben del naravovarstvenega koncepta. S ponovno oživitvijo dejavnosti bi v svojem vplivnem zaledju bil takšen mlin porok trajnostne rabe tal in razvoja sonaravnega turizma.

Verjetno največjo vrednost za ptice imajo volčeški travniki v času krmljenja mladičev v gnezditvenem obdobju in osamosvajanja mladičev v pognezditvenem obdobju. Senožetna opravila (košnja, sušenje) v osrednjem

predelu strnjenih travniških površin drobno-lastniške zasebne posesti omogočajo skupaj s primernimi lovnimi mesti, kakršnih na volčeških travnikih ne manjka, razgibano prehranjevanje in zagotavljajo paleto prehranjevalnih habitatov. Izredno pomembno pa je, da takšna dinamika ne obstaja le en dan, marveč celotno gnezditveno obdobje, še posebej v času krmljenja mladičev; če bi v enem dnevu pokosili vse, bi številne vrste živali pa tudi ptic, npr. zlatovranka, imele en dan hrane v obilju, naslednji dan pa bi stradale (prirejeno, ŠTUMBERGER 1994). K temu veliko prispeva tudi vaško nogometno igrišče: opazovanja so pokazala, da se na negojenih in neškropljenih golih oziroma z borno vegetacijo poraščenih tleh prehranjujejo številne vrste ptic. Na igrišču igrajo nogomet enkrat na teden (v nedeljo) in ga ne obdajajo nobeni objekti. Skupaj s kolovozi so te borno poraščene in gole površine izrednega pomena za ptice, ki lovijo insekte. Sedanji tedenski način igre je lahko naravovarstveno zaželen le, če ne bo prišlo do graditve objektov, ograj, parkirnega prostora ipd. in s tem do vznemiranja ptic in vnašanja nemira v pokrajino.

Interventno zakonsko varstvo obravnavanega predela je smiselno. Za nadaljnjo načrtovanje in ukrepe izboljšanja je treba ohraniti *status quo*. Planski dokumenti oziroma morebitni zazidalni načrti, ki predvidevajo širjenje industrijsko-obrtno cone, ogrožajo obravnavani predel. Na novo zgrajena Gradisova betonarna in opuščanje tradicionalno negovanih travniških površin vzbujata takšno skrb. Hkrati je nerazumljivo in neracionalno, da se velikanske površine v sami industrijski coni ne uporabijo za takšne zazidalne potrebe.

Zahvala

Frenku Rebeušku in Petru Trontlju se zahvaljujem za dragocene podatke, pomisleke in sugestije pri oblikovanju teksta. Posebna zahvala gre tudi gospe Nini Mašat (Občina Celje). Občinski Sekretariat za urejanje prostora in varstvo okolja omenjene občine je podprl to društveno raziskavo z delom potrebnih sredstev. Vsem iskrena hvala.

LITERATURA:

BEZZEL, E. (1982): Vögel in der Kulturlandschaft. Ulmer, Stuttgart

DIJK, A. J. van (1992): The breeding bird monitoring programme of SOVON in the Netherlands. Die Vogelwelt 113: 197-209

DVORAK, M., A. RANNER, H. M. BERG (1993): Atlas der Brutvogel Österreich. Bundesministerium für Umwelt, Jugend und Familie, Wien. p.p.527

KAULE, G. (1986): Arten- und Biotopschutz. Ulmer, Stuttgart

MELIK, A. (1957): Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Slovenska matica. Ljubljana.

Odbor za varstvo narave DOPPS (pred tiskom): Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdil Slovenije. Acrocephalus

PLACHTER, H. (1990): Naturschutz. Stuttgart: p.p. 463

SCHNEIDER, M., G. THILCKE (1993): Študija za varstvo in usmerjanje obiskovalcev Cerkniškega jezera, Slovenija. Stiftung Europäisches Naturerbe (EURONATUR). Izd.: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

SCHNEIDER, M. (Hrsg.), (v tisku): Drau und Mur - Leben durch Flußdynamik

SCHORR, M. (1990): Grundlagen zu einem Artenhilfsprogramm Libellen der Bundesrepublik Deutschland. S.I.O.; U.S.P., Bilthoven: p.p. 512

SEIDENSACHER, E. (1864): Die Vögel von Cilli. Mitteil. Naturwiss. Ver. Steirmark 2: 57-90

ŠTUMBERGER, B. (1994): Dnevni potek krmljenja mladičev zlatovranke (*Coracias garrulus*) in izbira prehranjevalnega habitata. Poročilo ekološko raziskovalnega tabora Drava 94, str. 12-17

ŠTUMBERGER, B. (pred tiskom): Drava med Mariborom in Središčem ob Dravi - območje konflikta med varstvom narave in načrtovalsko politiko. Acrocephalus.

TRONTELJ, P., M. VOGRIN (1993): Ptice Jovsov in predlogi za njihovo varstvo. Acrocephalus 14(61):200-209

Drugi viri

ZVNKD Celje: Predlog za razglasitev vlažnih habitatov ob Ložnici (med Bežigradom in Proseniškim) za naravno znamenitost.

Temeljni topografski načrt Republike Slovenije (1 : 5000)

Atlas Slovenije (1992). MK & GZSRS, Ljubljana

POVZETEK

Nižinski travniki so tisti habitati, ki v Sloveniji zaradi kmetijske politike opuščanja travniških površin ter prestrukturiranja v intenzivno živinorejo in poljedelstvo najhitreje izginjajo. Volčeški travniki ležijo za celjsko industrijsko cono in Proseniškim ob potoku Ložnica na samem JV robu celjske kotline. Ta ima omiljeno podnebje osrednje Slovenije z nekaterimi svojstvi subpanonskega območja, ki je najbolj izrazito prav tam, kjer ležijo volčeški travniki. Nekoč so bili sestayni del vlažnih in močvirnih travnikov celjskih Čretov, danes pa so zaradi regulacije Ložnice bolj suhi.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je z obravnavanim popisom zbralo potrebne terenske podatke za njihovo ornitološko ovrednotenje. V gnezditvenem obdobju 1993-94, ko so bili volčeški travniki v tem stoletju sploh prvič raziskani, je bilo na njih in v okolici opaženih 76 vrst ptic. V obravnavanem predelu gnezdi 15 vrst, v neposredni okolici pa še vsaj 17 vrst. Prepelica *Coturnix coturnix* in jerebica *Perdix perdix* sta nekdanji gnezdilki. Kar 26 ugotovljenih vrst je uvrščenih v Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdil Slovenije. V najvišjo kategorijo z Rdečega seznama - vrsta, ki ji grozi izginotje - sodi zlatovranka *Coracias garrulus*.

Abundanca najpogostejših gnezdil se nanaša na razmeroma majhno površino (65 ha) in je podana na osnovi metode štetja na površini - area count v letu 1994. Ponoči popisi niso bili opravljeni. Gnezditvena gostota npr. za *Lanius colullurio* je 0,8 teritorija/10 ha, za *Sylvia communis* 0,8 teritorija/10 ha in za *Saxicola torquata* 1,1 teritorija/10 ha. Nerazjasnjena ostaja odsotnost *Emberiza citrinella*, ki bi ga glede na ekološke razmere pričakovali. Predel z bližnjo okolico je preletna postaja za *Falco vespertinus* in *Lanius minor*, slednji mogoče kje v okolici tudi gnezdi.

Volčeški travniki so z enim gnezditveno uspešnim parom *Coracias garrulus* nacionalnega pomena. Dobro raziskana slovenska gnezditvena populacija te vrste je med letoma 1989 in 1994 v Sloveniji štela 4 - 8 gnezditveno uspešnih parov.

Interventno zakonsko zavarovanje tega predela je smiselno. Za nadaljnjo naravovarstveno načrtovanje in ukrepe izboljšanja

kulturne krajine volčeških travnikov je treba ohraniti *status quo*. Ekstenzivno kmetovanje in ohranitev travniških površin vsaj v sedanjem obsegu sta pogoj za ohranitev avicenoze oz. habitata. Zaradi nove cestne povezave ob robu volčeških travnikov je treba vzhodno od volčeških travnikov nemudoma ekstenzivirati kmetijsko proizvodnjo na melioriranih površinah. Te naj odigrajo vlogo nadomestnega-izravnalnega habitata.

SUMMARY

Meadows, especially those in low country, are habitats which are, due to the irrational agricultural policy of abandoning meadow surfaces and prestructuralization into intensive farming, disappearing at the fastest rate. Volčeški travniki (Volčeke Meadows) spread on 65 ha of land in the vicinity of the industrial zone of Celje along the Ložnica stream on the SE edge of the Celje basin. This area is known for its relatively mild climate with certain characteristics of the sub-Pannonian region, which happen to be most distinct in the very district where Volčeški travniki are situated. Some time ago they were a constituent part of the swamp meadows in the so-called Čreti, but today they are, due to the regulation of the Ložnica stream, more or less dry. With the dealt with research, the Bird Watching and Bird Study Association of Slovenia collected all the necessary field data for their ornithological evaluation. In the breeding period of 1993-94, when Volčeški travniki were researched for the very first time, 76 bird species were recorded in these meadows and their neighbourhood. In the dealt with area 15 species are known to breed, and another 17 in their immediate vicinity. Common Quail *Coturnix coturnix* and Grey Partridge *Perdix perdix* are unfortunately only former breeders of this area. No less than 26 species recorded there appear in the Red List of Endangered Breeders of Slovenia. The European Roller *Coracias garrulus* is classified in the highest category of the Red List, for it is threatened with extinction.

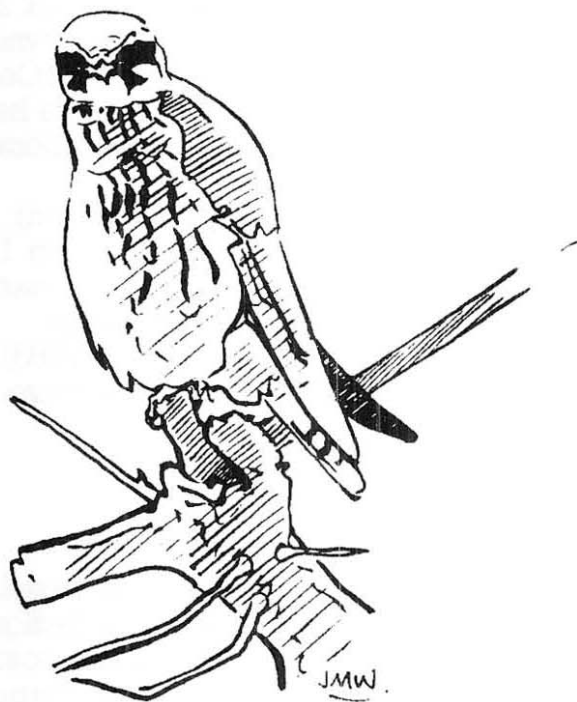
Abundance of the most numerous breeders refer to the relatively small area (65 ha) and is presented on the basis of the area count method (van Dijk 1992) carried out in 1994 (in daytime only). Breeding density for *Lanius collurio*, for example, is 0.8 territory/10 ha, for *Sylvia communis* 0.8 territory/10 ha, for *Saxicola*

torquata 1.1 territory/10 ha. The absence of *Emberiza citrinella* which should be, considering the ecological conditions of the area, certainly expected there still remains unexplained. The meadows and their vicinity are one of the migratory station for *Falco vespertinus* and *Lanius minor*; the latter may even breed somewhere in the neighbourhood.

With one breedingly successful pair of *Coracias garrulus*, the Volčeke Meadows are of course of national interest. The well researched Slovene population of this species numbered, during the years 1989-94, 4 - 8 breedingly successful pairs.

An interventional legal protection of this area is certainly logical and sensible, and for any further conservationist planning as well as steps towards an improvement of the cultural landscape of these meadows the status quo should be restored. Extensive farming and preservation of the meadows in at least present extent are basic conditions for the preservation of the meadow habitat. Due to the new road link being built on the edge of the meadows, farming is to be extensified as soon as possible to the east of Volčeški travniki on improved land surfaces. These are to play the role of a substitutional, compensatory habitat.

Borut Štumberger, 62282 Cirkulane 41

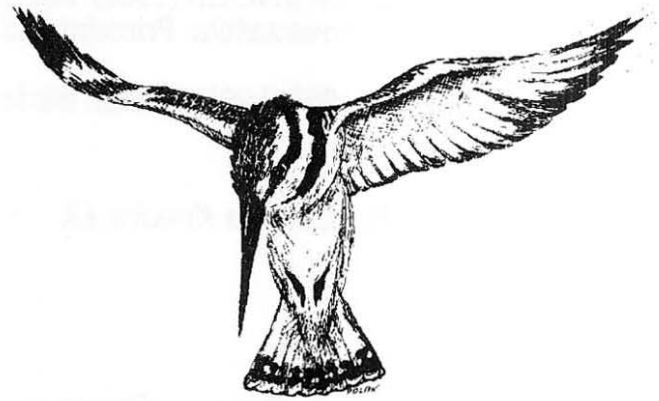

Sivi vodomec *Ceryle rudis* v Črnogorskem primorju

Pied Kingfisher *Ceryle rudis* in the coastal region of Montenegro

Vesna OBRADOVIĆ

Buljarica je majhna vas ob jadranski magistrali, približno 2,5 km jugovzhodno od Petrovca (Črna gora). Biogeografsko spada v biom mediteranskih zimzelenih gozdov in makije, z značilno vegetacijo makije tršlje in divje oljke *Oleo-Lentiscetum adriaticum* (MATVEJEV & PUNCER, 1989). Prostorsko zavzema dvokilometrski obalni pas zaliva. Zaliv je širok okoli 2,5 km in se v kopno zajeda približno 0,5 km. Ves zaliv in vas obdajajo visoke skale, tako da tu prevladuje posebna mikroklima. Tu srečamo celo vrsto različnih habitatov na zelo majhnem prostoru (6 km²). Ti so: skale in skalne sipine z ostanki zimzelene vegetacije (makija divje oljke, fige in robidovje), prodnati žal, priobalni sladkovodni viri z bujno vegetacijo trstike in naselje s približno 100 hišami in vrtovi z značilnimi mediteranskimi rastlinami. Obala je prodnata in se dokaj strmo spušča v morje, kmalu pa prod nadomesti skoraj bel pesek. Voda je zelo bistra in bogata z ribami. Alge so zelo redke in jih na obali ni.

Dne 26.07.1993 sem tam med 11. in 12. uro opazovala dva osebka sivega vodomca. Videla sem ju iz morja, plavajoč kakšnih 200 m od obale. Najprej sem opazila cik-cakasto letenje nad gladino. Bila sta dva osebka, samec in samica. Po obliki sta bila najbolj podobna vodomcu *Alcedo atthis*, vendar sta bila večja. Samec je bil črno bele barve, samica pa v različnih sivih odtenkih. Med letom sta se velikokrat ustavila približno 1 m nad vodno gladino, kot bi visela na vrvi in se z nje metala v vodo. Kakor hitro sta kaj ulovila, sta odletela nazaj proti skalam, od koder sta priletela, in se zelo hitro vrnila ter vse skupaj ponovila.

Naslednjega dne, 27.07.1993, sem ob istem času opazovala tri osebkke, dve samici in samca. Tokrat sem jih opazovala z obale in z daljnogledom (12x40). To pot sem opazila še nasled-

nje; ko so prileteli iz smeri skalovja na severozahodni strani zaliva, so nekajkrat preleteli celoten zaliv 10-20m nad morjem v cik-cakastem letu, se potem spustili približno 1-2m nad gladino in v trzajočem in zelo hitrem letu, med katerim so se ustavljali, lebdeli in se metali v vodo, lovili in nosili plen nazaj na skalovje. Lovili so približno 50 m od obale. Pri tem se niso oglašali ali pa jih nisem mogla slišati zaradi hrupa na plaži.

V Buljarici sem bila od 25. do 29. 7. 1993. Tako lahko z gotovostjo rečem, da so se ptice pojavile le 26. in 27. 7., in ne prej ne kasneje jih ni bilo, kar priča o njihovem klatenju. Prve tri dni je bilo vreme sončno, vetrovno in zelo vroče, zadnja dva dneva pa vetra ni več bilo, kar pa komajda lahko štejemo med razloge, da ptic ni bilo več videti.

Po podatkih iz knjige o redkih pticah (LEWINGTON, ALSTRÖM, COLSTON 1991) ta vrsta vodomca gnezdi v Afriki (južno od Sahare), v zahodni Aziji (najbližje v jugozahodni Turčiji) in od Pakistana do vzhodne Kitajske. Pač pa je te ptice dr. S.D. Matvejev opazoval v gnezditvenem obdobju (19.6.1971) na Krimu (MATVEJEV, ustno). Zahodno od gnezditvenega areala se je doslej pojavljal le pozimi: (na Cipru 6 recentnih opazovanj od oktobra do januarja), v Grčiji (Chios pozimi 1986/87) in v Franciji (od 29.12.1990 do 7.1.1991 v naravnem rezervatu Ares/Gironde). Starejši podatek je še s Poljske iz leta 1859. (LEWINGTON, ALSTRÖM, COLSTON 1991, British Birds 1988, 1991).

LITERATURA:

LEWINGTON, I., ALSTRÖM, P., P. COLSTON (1991): Rare Birds of Britain and Europe. Harper Collins Publishers

MATVEJEV, S.D., I. PUNCER (1989): Karta bioma Jugoslavije i njihova zaštita. Prirodnački muzej u Beogradu

European News (1988, 1991), British Birds 81/1:18, 84/6:232

Vesna Obradović, Trg Dušana Kvedra 13,
62103 Maribor

POVZETEK

26. 7. 1993 sta bila v Buljarici pri Petrovcu v Črni gori opazovana dva osebka *Ceryle rudis*, 27. 7. pa trije. Prvi dan sta bila opazovana samec in samica, drugi dan dve samici in en samec. Naslednjega dne jih ni bilo več videti, kar kaže na to, da je šlo za klatske osebke.

Ptice so lovile lebdeč nad morsko gladino z višine 1-2 m, približno 50 m od skalnate obale, kamor so se vračale s plenom. Po podatkih dr. S.D. Matvejeva je ta vrsta 19. 6. 1971 gnezдила na Krimu, sicer pa so za Evropo znani le trije podatki zunaj gnezditvenega obdobja (Poljska 1859, Grčija 1986/87, Francija 1990/91).

SUMMARY

On July 26th 1993, two Pied Kingfishers *Ceryle rudis* were recorded at Buljarica near Petrovac (Montenegro), while on July 27th three of them were observed. On July 26th, a male and a female were seen, on July 27th two females and a male.

Considering that they were not seen again on the following day, it may be concluded that the individuals were most probably vagrants.

The birds were fishing by hovering 1 - 2 metres above the sea surface some 50 metres from the rocky shore, where they kept returning with their prey. According to Dr S.D. Matvejev, this species bred on June 19th 1971 on the Crimea (former USSR); the only other three known out of breeding season records, as far as Europe is concerned, are from Poland (1859) Greece (1986/87) and France (1990/91)

Zanimivosti iz življenja lesne sove *Strix aluco* Some interesting details from the life of Tawny Owl *Strix aluco*

AI VREZEC

Lesna sova *Strix aluco* je ena naših najpogostejših sov, zato je ni treba posebej predstavljati. Vendar pa je, tako kot vse druge sove, zaradi nočnega življenja ornitologom manj znana. S sovami se tako srečamo bolj naključno in jih večkrat le slišimo, vidimo pa ne. Srečanja z njimi so zato toliko bolj zanimiva. Najuspešneje lahko opazujemo sove s predvajanjem posnetkov njihovih oglašanj. Tako sem že dostikrat priklical kar nekaj vrst sov: lesno sovo, čuka *Athene noctua*, velikega skovika *Otus scops* in koconogega čuka *Aegolius funereus*. Ta metoda je uporabna tudi za ugotavljanje prisotnosti in številčnosti sov v nekem območju. Vendar je treba paziti na čas predvajanja posnetka, saj se bo zunaj gnezditvenega obdobja sova odzvala le izjemoma. Posnetke moramo predvajati seveda ponoči ali ob zgodnjih jutranjih urah. Izjema je le mali skovik *Glaucidium passerinum*, ki ga lahko izzovemo tudi podnevi.

Območje, kjer sem opazoval lesno sovo, je poraslo s hrastovo-bukovim gozdom s prevladujočo bukvijo in vmesnimi vinogradi, kjer sova pogosto lovi. V gozdu lahko najdemo tudi posamezne smreke, rdeče bore in nekaj drugih dreves, kot so breza, lipa in češnja. V tem prispevku opisujem nekatere zanimivosti iz življenja lesne sove (siva različica), ki sem jo opazoval od leta 1991 do 1994 v vasi Hrastje pri Poljčanah (kvadrant 15/55, UTM WM53).

O njej sem najprej zvedel od domačinov, ki so mi večkrat pripovedovali o sovi in njenem nočnem hukanju. Bil sem prijetno presenečen, ko sem ugotovil, da imajo ljudje do sove pozitiven odnos, saj so jo celo šteli, češ da jim po podstrešjih in hlevih lovi podgane, miši in celo polhe.

Lesna sova, v nasprotju z drugimi sovami, pôje vse leto. Pojočega samca lahko zato slišimo sredi avgusta, ko seveda ne gnezdi in tudi ne svatuje več. Ko sem lesno sovo na tem

območju slišal prvič, nisem mogel natanko ugotoviti, ali gre za svatujočo ali klatečo se ptico. Stvar sem skušal preveriti s predvajanjem svatbenega petja samca. Aprila 1991 sem prvič predvajal sovje petje. Z značilnim hukanjem se je najprej odzval samec, slišati pa je bilo tudi skovikanje samice. Kasetofon sem postavil blizu svetilke, da bi laže videl, kdaj bo sova priletela. Približno po dvajsetih minutah predvajanja je kakih deset metrov od svetilke priletel samec, tako da sem ga lahko dobro videl. Prišel se je šopiriti, da bi preplašil morebitnega vsiljivca. Po nekajminutnem zviranju in šopirjenju je odletel kakih štirideset metrov dlje v gozd. Poskusil sem mu slediti z žepno svetilko. Nenehno se je oglašal in tako sem ga kmalu odkril na eni izmed vej. Zanimivo je, da se ptica kljub moji navzočnosti in svetilki, s katero sem svetil vanjo, ni nehala oglašati. Lesna sova, podnevi plašna in nezaupljiva ptica, zna biti v nočnem času izredno neplašna, ob gnezdu pa celo napadalna (HOSKING 1987). Ta navada pa je značilna tudi za druge sove rodu *Strix*, npr. kozačo *Strix uralensis* (BOŽIČ 1992). Po končanem predvajanju posnetka se je samec lesne sove še kakšno uro oglašal v bližini. Sodeč po tako agresivnem vedenju in oglašanju je morala sova nekje v bližini tudi gnezditi.

Maja 1991 sem odkril gnezdo v duplu bukve kakih pet metrov nad tlemi. Isto leto je gnezdo sicer propadlo, ker je jajca zasul sloj trohnečega lesa in so se podhladila, vendar je v naslednjih letih tu sova spet uspešno gnezdila. Dne 19.4.1992 so bili v gnezdu štirje mladiči. Vsi so bili pozneje tudi speljani. Samica je sedela na mladičih le malo časa, saj je bilo duplo preozko, da bi se v njem stiskala vsa družina. V tem letu sem imel priložnost spoznati tudi nekatere gnezditvene navade lesne sove. Zanimivo je bilo predvsem nočno dogajanje okoli gnezda. Mladiče je krmila le samica. Ko je samec priletel s plenom na bližnjo vejo, je s skovikanjem priklical samico. Plen sta si izmenjala v zraku tako, da se je samec obrnil na hrbet in ga z nogami podal samici. Ta se je, kot bi bila imela opraviti z živim plenom, pognala proti samcu in mu z nogami odvezla hrano. Nato je odletela proti duplu, samec pa v gozd. Ob duplu je bilo slišati tudi mladiče, ki so se cvileče oglašali vsakokrat, ko je samica skoviknila. To je bil verjetno svarilni klic mladičem, saj me je odrasla sova tako slabo skritega zlahka opazila. Da ne bi motil hranjenja mladičev, sem se zato s prizorišča rajši umaknil. Naslednji dan sem na dnevnem obisku gnezda

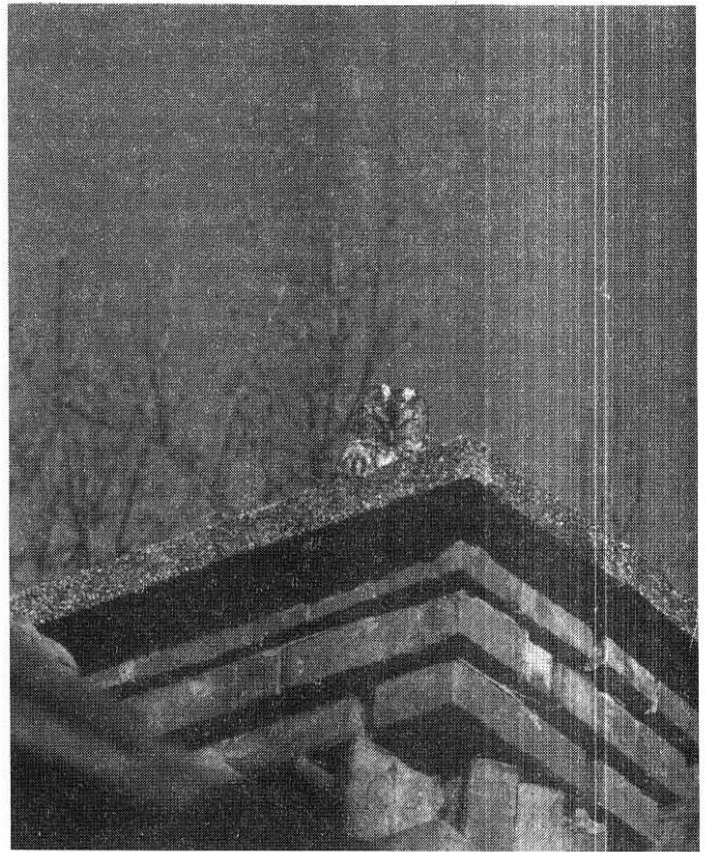

Foto 1: Lesna sova na dimniku v Hrastju pri Poljčanah (A. Vrezec)
Photo 1: Tawny Owl on chimney at Hrastje near Poljčane (A. Vrezec)

našel sovo (verjetno samico), ki je čepela na robu dupla, ven pa so gledale le konice peruti in rep. Po desetih minutah je odletela. Njen let je bil miren. S perutmi je enakomerno zamahovala, drugače kot sova, ki jo splašiš iz dnevnega dremeža. Sova, ki je čepela na duplu, je verjetno krmila mladiče. Starša sta namreč morala loviti tudi podnevi, saj nočni lov ni zadostoval. Zanimivo je, da je drevo z gnezditvenim duplom stalo blizu gozdne ceste in da avtomobili in traktorji sove niso motili.

Naslednje leto je bilo za lesne sove zopet uspešno. Tega leta sem imel priložnost opazovati speljane mladiče, ki so poleti ostali skupaj. Večkrat sem jih slišal (v glavnem so skovikali, nekateri pa so se že tuleče oglašali oz. hukali) in videl, kako so se spreletavali in lovili po vinogradih. O tem pričajo naslednji podatki:

- 5.8.1993 (5 osebkov)
- 7.8.1993 (3 osebkov)
- 8.8.1993 (3 osebkov)
- 12.8.1993 (3 osebkov)
- 13.8.1993 (5 osebkov)

Na zimo so se mladiči razkropili, saj sem opazoval oz. slišal le po eno ali dve sovi (najbrž starša).

Ko so bili mladiči speljani, je vsa družina duplo zapustila, tako da je ostalo čez poletje prazno. A ne prav dolgo, kajti vanj so se naselili sršeni *Vespa crabro* in tam ostali vse poletje do zime, ko jih je spet zamenjala lesna sova. Sršeni so v duplu gostovali v letih 1992 in 1993.

Pri opazovanju in preučevanju lesne sove so se mi zdela najzanimivejša njena dnevna počivališča, ki sem jih preučeval le v zimskem času. Prvič sem ptico našel na počivališču kar v njenem gnezditvenem duplu. V duplu se je sova pogosto zadrževala, kar je razumljivo, saj je to njeno najboljšo in najvarnejše zatočišče. Takšna skrita počivališča uporablja lesna sova predvsem pozimi, ko na drevju ni listja, ki bi jo učinkovito varovalo pred različnimi vsiljivci (najpogosteje so to ptiči). Znano je, da mnogi ptiči zaženejo vik in krik, če odkrijejo spečo sovo. Iz lastnih izkušenj lahko povem, da so med njimi najbolj pogoste različne vrste vran, predvsem šoja *Garrulus glandarius* in sraka *Pica pica*, vse sinice *Paridae*, brglez *Sitta europaea*, ščinkavec *Fringilla coelebs* in celo veliki detel *Dendrocopos major*. Tak vreščeci direndaj je za sovo izjemoma nevaren, saj lahko pritegne pozornost ujed, npr. kragulja *Accipiter gentilis* ali kanje *Buteo buteo*. Duplo je zato zelo primeren prostor za dnevni dremež. V njem je ponavadi le samica, samec pa si mora poiskati drugo zatočišče. Navadno si ga izbere blizu gnezda.

Drugo počivališče, ki sem ga odkril 13.2.1994, je bilo v umetni gnezdilnici, ki sva jo z B. Rubiničem postavila kakih tristo metrov od gnezda.

Tretje počivališče, ki si ga je izbrala sova, je bil dimnik na hiši, kakih deset metrov oddaljeni od gnezda. Domačini so mi večkrat pripovedovali o tem, kako je sova spala na dimnikih. Zgodilo se je tudi, da je tudi padla skozi dimnik, kar je bilo zanjo usodno. Sam sem se o njenem počivanju na dimniku prepričal konec februarja 1991. Sova je preprosto čepela na zgornji plošči dimnika in dremala. Bila je popolnoma skrčena, tako da sta se ji na glavi videla dva rožička, podobna obušenim čopkom. Včasih, ko se je izpostavljala soncu in se grela, pa se je tudi našopirila. Večkrat se je zgodilo, da je ob mojem prihodu izginila v dimnik in se iz njega ni več prikazala vse do večera. Enkrat se je celo zgodilo, da je kar odletela. Najbolj zanimivo pri tem počivališču

je nemara to, da drugi ptiči sove, kljub temu da ni bila skrita, niso opazili. Zgodilo se je tudi, da sta spečo sovo na dimniku preletela kragulj in kanja, ne da bi jo opazila. S to zanimivostjo v zvezi sem napravil tudi poizkus. V neposredni bližini hiše, na kateri je dremala lesna sova, sem predvajal posnetek oglašanja te vrste. Sova na dimniku se ob tem ni zganila, prišlo je nekaj šoj in sinic, ki so vreščale, a sove niso opazile. Sova na dimniku je bila tako varna pred vsiljivci. Lesno sovo na dimniškem počivališču sem opazoval le pozimi, ko je na drevju še premalo listja za kritje.

Naj navedem še nekaj podatkov opazovanj sove na dimniku:

08.12.1993
19.02.1994
20.02.1994

Pojav o počivanju lesne sove na dimniku je nenavaden, vendar sem v literaturi prebral, da je znan, čeprav ne ravno pogost (CRAMP 1985, MEBS 1987).

Za konec naj omenim še eno zanimivost. Ob hiši z dimnikom, na katerem je počivala lesna sova, je nekakšna lopa, kjer sem našel njeno perje. Ta najdba priča o zahajanju sove v ta prostor. V podobnih prostorih sem opazoval kar nekaj sesalcev, ki bi jih lesna sova utegnila pleniti, kot so polh *Glis glis*, črna podgana *Rattus rattus* in hišna miš *Mus musculus*. Poleg teh pa sem v gozdu in v vinogradih, kjer lesna sova pogosto pleni, zasledil še podleska *Muscardinus avellanarius*, krta *Talpa europaea* in različne vrste voluharic *Arvicolidae*, ki sestavljajo glavnino v prehrani na tem območju.

LITERATURA:

- BOŽIČ, I. (1992): Kozača *Strix uralensis*. *Acrocephalus* 51: 54
CRAMP, S. (ed.) (1985): *The Birds of Western Palearctic*, Vol. IV, Oxford University Press, Oxford
HOSKING, E. (1987): *Eric Hosking's Birds*. Pelham Books, London
MEBS, T. (1987): *Eulen und Käuze*. Kosmos-Naturführer-Franckh, Stuttgart

POVZETEK

Avtor opisuje triletno opazovanje in preučevanje lesne sove *Strix aluco* v vasi Hrastje

pri Poljčanah od leta 1991 do začetka leta 1994. Avtor predstavi opazovanje sov s pomočjo predvajanja posnetka sovjege petja. S takšno metodo opazovanja je mogoče hitro ugotoviti prisotnost in številčnost sov v nekem območju. Tako je avtor izzval samca lesne sove, ki pa se je ob predvajanju posnetka vedel precej agresivno. Maja 1991 je pisec odkril leglo v duplu bukve, ki pa je zaradi podhladitve istega leta žal propadlo. Toda v naslednjih letih je tu sova še uspešno gnezdila. Leta 1992 so bili speljani štirje mladiči; vse poletje so bili skupaj, jeseni in pozimi pa so se razkropili.

Pisec omenja tri različna dnevna počivališča lesne sove: gnezditveno duplo, umetno valilnico in dimnik na strehi hiše blizu gnezditvenega drevesa. Najzanimivejše je prav slednje, saj ptiči sove na dimniku niso opazili in je niso napadali. Zanimiv je bil tudi poizkus, ki ga je avtor izvedel s predvajanjem sovjege oglašanja v neposredni bližini omenjene hiše. Ptiči so sicer prileteli, vendar sove na dimniku niso vznemirjali. Opazovana sova je bila siva različica lesne sove. Lesna sova na tem območju pleni tudi v različnih lopah, hlevih itd., kjer lovi po avtorjevem mnenju predvsem polhe *Glis glis*, črne podgane *Rattus rattus* in hišne miši *Mus musculus*, ki skupaj z drugimi malimi sesalci, ki jih sova pleni v gozdu in vinogradih, sestavljajo glavnino prehrane na tem območju.

SUMMARY

The author presents his observations and a thorough study of the Tawny Owl *Strix aluco* in the village of Hrastje near Polčane from 1991 to the beginning of 1994. The observations were made possible with the aid of the owl's recorded songs or calls broadcast there, for with such method the presence and number of owls can be quickly ascertained in a certain area. In this way a Tawny Owl male, among other birds, was provoked which, however, reacted rather aggressively to the recorded song. In May 1991 the author discovered a Tawny Owl's nest in a beech hole, but unfortunately it went to ruin due to a sudden and considerable fall in temperature at that time. In the following years, however, the Tawny Owl bred there successfully. In 1992, 4 chicks were fledged; through the entire summer they kept together, but in late autumn they suddenly scattered to the four winds.

The author describes the bird's three dif-

ferent daily resting places: nest hole, man-made hatchery, and chimney on the roof in the vicinity of the owl's nest hole. Most interesting was certainly the latter, for the owl was not noticed there by other birds and thus remained undisturbed. The test, according to which the owl's song was broadcast in the immediate neighbourhood of the above mentioned house, was interesting as well. There were a number of different birds attracted by it, but did not disturb the owl perching on top of the chimney. The studied owl was a grey variety of this species. In this region it hunts also in different sheds, stables and stalls, where it catches - according to the author's belief - mostly dormice *Glis glis*, black rats *Rattus rattus* and house mice *Mus musculus*, which together with other small mammals hunted in nearby forests and vineyards represent the greater part of its diet in this area.

Al Vrezec, Pražakova 11, 61000 Ljubljana

Ornitološko zanimive lokalitete

Ornithologically interesting localities

Leta 1991 sta urednik I. Geister in Komisija za varstvo narave zaprosila nekatere člane društva iz različnih regij za sodelovanje pri popisu ornitološko zanimivih lokalitet. Pripravili smo spisek 22 območij, iz katerih naj bi izbrali in obdelali 3-6 lokalitet. Minilo je že nekaj let in prišel je čas, ko bi radi delo dokončali. Doslej se je pri uredniku že zbralo nekaj gradiva. Na zamudnike pa še čakamo, zato naj pohitijo.

Petišovsko jezero

Opis

Petišovsko jezero je ena izmed večjih zanimivih murskih mrtvic, čeprav tudi druge na tem delu Mure po pomembnosti ne zaostajajo. Jezerce je nastalo s spreminjanjem struge reke Mure, kot rezultat dinamike sezonskih poplav.

Prvotni namen te akcije je priprava knjige ornitološko zanimivih lokalitet, oziroma nekakšen vodnik ali priročnik za opazovanje ptic v Sloveniji. Že dalj časa namreč ugotavljamo, da je takšna literatura pri nas nujno potrebna. Odločili smo se, da nekatere prispevke objavimo tudi v reviji *Acrocephalus*.

Predsednik odbora za varstvo narave:
Franc Bračko

Kadar reka spremeni strugo, stari rokavi postopoma izgubijo zvezo z matico. Rečni mulj jih nato postopoma zasuje na obeh straneh. Tem biološko raznolikim sistemom v Pomurju izvirno pravijo mrtvice. Kot vse večje mrtvice ima tudi ta značilno podkvasto obliko.

Obrežja Petišovskega jezera so močno zaraščena, veliko je tudi vodnih rastlin. Prevladuje trst, ki pokriva dobro polovico mrtvice. Če lahko mrtvice ločimo na nekaj osnovnih tipov glede na njihovo starost, je Petišovsko jezero že doseglo stopnjo zrelejših mrtvic. Žal imajo mrtvice zelo kratko življenjsko dobo. Običajno se že prej, preden dočakajo stoletnico, zarasejo in preidejo v kopno stanje.

Dostop

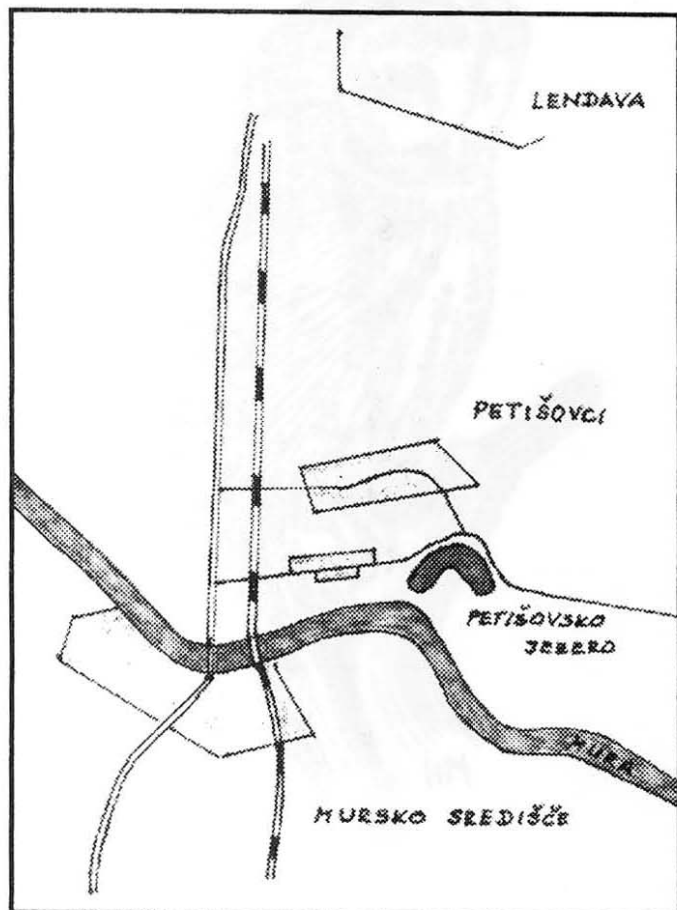
Iz Lendave po cesti proti Murskemu Središču pred mejnim prehodom zavijemo v vas Petišovci. Že pri zadnjih hišah pred seboj ugledamo jezerce.

Naravno bogastvo

Ogromno vrst redkih močvirskih rastlin. Ugotovljenih 40 vrst ptic, skoraj toliko med njimi gnezdilk. Izredna pestrost in številčnost dvoživk, plazilcev in malih sesalcev.

Posebnosti

Obsežnejša trstičja, lokvanj *Nymphaea alba*, blatnik *Nuphar luteum*, mala podvodnica *Najas minor*, plavček *Salvinia natans* in škarnica *Stratiotes aloides*.

Ornitofavna

V trstičju redno gnezdi do 5 parov malega ponirka *Tachybaptus ruficollis*, 3-5 parov lisk *Fulica atra*, prav toliko zelenonogih tukalic *Gallinula chlorops*, in mlakaric *Anas platyrhynchos*. Od pevk gnezdiyo rakar *Acrocephalus arundinaceus*, srpična trstnica *A. scirpaceus*, trstni cvrčalec *Locustella luscinoides*, na s šašem poraslem predelu bičja trstnica *A. schoenobaenus*, kobiličar *L. naevia*, v bližnjih murskih logih pa rečni cvrčalec *L. fluviatilis*.

Na steblikah trsta prepeva in se pozibava svatovsko opravljen trstni strnad *Emberiza schoeniculus*, v bližnjem grmovju pa gnezdi skrivnosten mali slavec *Luscinia megarhynchos*. Na visokih vrbah gnezdi do 5 parov plašic *Remiz pendulinus*. Mošnji podobna viseča gnezda lahko vidimo še pozimi, saj se zelo dolgo ohranijo.

Čeprav vodomec *Alcedo atthis* gnezdi nekje ob rečnem bregu, na jezeru redno "ribari". Vidimo ga tudi pozimi, seveda kadar voda ne zamrzne. Pozimi je bil opažen tudi mokož *Rallus aquaticus*, kar je posebej zanimivo. Prej bi ga pričakovali kot gnezdilca, čeprav gnezdenje ni izključeno.

Ogroženost

Nemir povzročajo ribiči, zlasti v času gnezdenja. Domačini ponekod odmetavajo komunalne odpadke.

Perspektive

Na jezeru je treba urediti varstveni režim in stalen nadzor. Obiskovalec pogreša informacijsko tablo ali pano o naravnem bogastvu jezera.

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, Maribor

Ledavsko jezero

Opis

Jezero leži nedaleč od Cankove, med vasema Pertoča in Domajinci na Goričkem. Namenjeno je zadrževanju visokih voda Ledave, ki je v preteklosti v spodnjem toku redno poplavljala. Jezero je bilo zgrajeno na začetku osemdesetih let. Na zgornjem delu, preden se Ledava izlije v jezero, ji voda doda še potok Lukaj. Ta priteče po slikoviti dolini z zamočvirjenimi travniki, nanje naletimo tudi na zgornjem delu jezera, vse tja do vasi Pertoča.

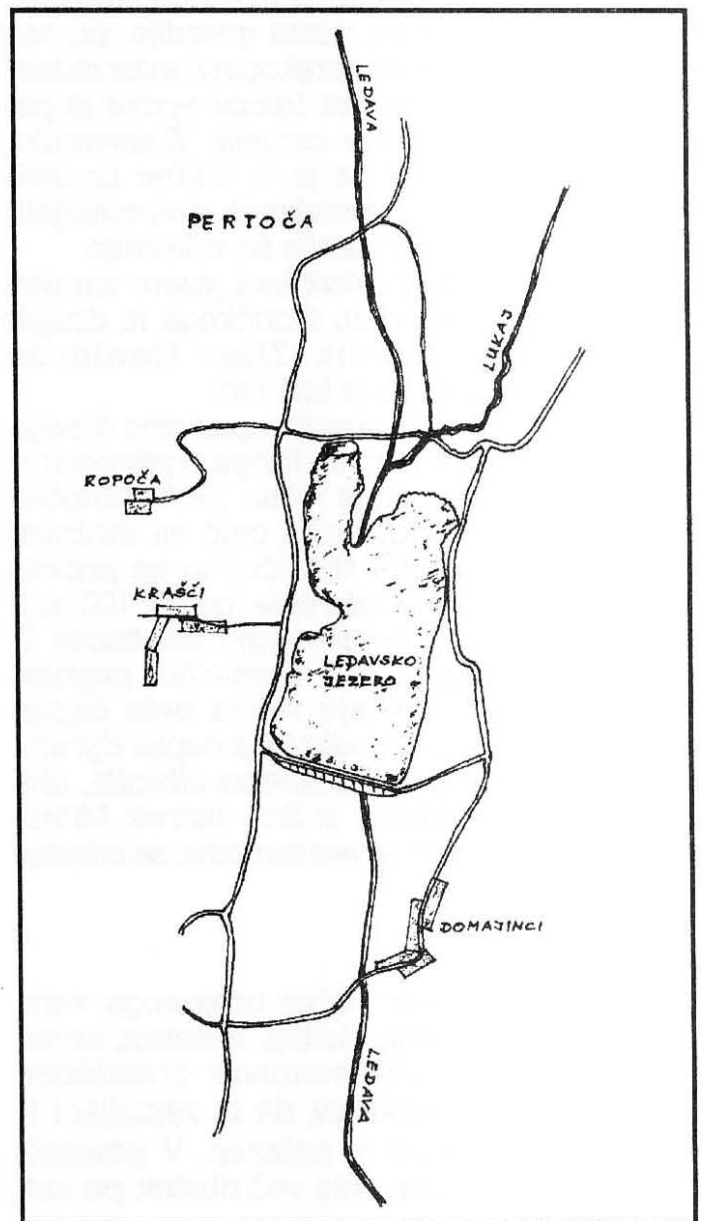
To pa je tudi vse, kar je ostalo od idilične ledavske doline, posejane s številnimi vrbami glavačami in spomladi cvetočimi travniki po melioracijah leta 1986. Dolina in okoliški griči so skrbno obdelani, na srečo prevladuje le ekstenzivno kmetijstvo.

Dostop

Jezero ne bomo zgrešili, če se peljemo po glavni cesti od Radencev proti Cankovi, dobre tri kilometre za Cankovo se na desno odpira pogled na jezero v vsej svoji veličini.

Posebnosti

Ker reka Ledava s seboj prinaša ogromne količine blata, se jezero zelo hitro polni z muljem, zlasti v zgornjem delu. Tako je z leti nastal nekakšen rt, ki se že globoko zajeda v jezero. Rt pionirsko zarašča vrbovje, tako da nastaja zanimiv in svojstven habitat. V bližini

jezera sta tudi dve veliki ilovnati steni, ki tej pokrajini dajeta še poseben mističen - panonski čar. Zato nas pričakovani čebelar *Merops apiaster* v teh krajih ne bi smel presenetiti. Z izjemo ptic je živalski in rastlinski svet slabo raziskan.

Ornitofavna

Na Ledavskem jezeru je bilo od leta 1985 do 1991 ugotovljenih prek 140 vrst ptic, od tega 71 gnezdilic. Med gnezdilci velja omeniti čopastega ponirka *Podiceps cristatus* (10-20 parov), malega ponirka *Tachybaptus ruficollis* (5-10 parov), zelenonogo tukalico *Gallinula chlorops* (5-10 parov), bičjo trstnico *Acrocephalus schoenobaenus* (do 40 parov), pogosto rjavo penico *Sylvia communis* in nekaj parov trstnih strnadov *Emberiza schoeniclus*. Leta 1989 je bila ugotovljena gnezditelj trstnega cvrčalca *Locustella luscinioides*, verjetno pa gnezdi tudi rečni cvrčalec *Locustella fluviatilis*. V neposredni okolici jezera gnezdi: pri nas vse bolj redek črnočeli srakoper *Lanius minor*, nekaj parov smrdokavre *Upupa epops* in par bele štoklje *Ciconia ciconia*. Zlatovranka *Coracias garrulus* pa je iz doline Ledave izginila kmalu po opravljenih melioracijah, čeprav posamezne osebkke še vidimo.

V času preleta selivk ima jezero izreden pomen, saj v tem delu Goričkega ni drugih večjih vodnih površin. Zlasti številni so pobrežniki, veliko pa je tudi rac.

Tako lahko med drugim opazujemo črnega in rdečenogega martinca *Tringa erythropus* in *T. totanus*, slednji se je v letu 1991 območno spreletaval, kar da misliti celo na možnost gnezdenja. Posebno številčni so na preletu močvirski martinca *T. glareola* (po več 100 os.), nekoliko manj je zelenonogih martincev *T. nebularia* in togotnikov *Philomachus pugnax*. Občasno se pojavljajo velika bela čaplja *Casmerodius albus*, mala bela čaplja *Egretta garzetta*, belorepec *Haliaeetus albicilla*, ribji orel *Pandion haliaetus* in črni škarnik *Milvus migrans*. Pozimi, ko jezero zamrzne, se odselijo vse vodne ptice.

Ogroženost

Ledavsko jezero nima urejenega varstvenega režima, zato obstaja nenehna nevarnost ogrožanja in vznemirjanja gnezdilcev. Zadnja zamisel vodarjev, da bi zamuljeni rt odstranili, potrjuje to bojazen. V poletnih mesecih je na jezeru vse več ribičev, pa tudi

kopalcev in deskarjev, ki s svojo navzočnostjo vnašajo nemir.

Perspektive

Na jezeru bi morali urediti varstveni režim, zamočvirjene travnike na zgornjem delu in stransko dolino potoka Lukanj pa zavarovati. Za rekreacijske namene bi lahko namenili polovico spodnjega dela jezera. Vlaganje rastlinojedih vrst rib in vlaganje neavtohtonih vrst rib bi morali prepovedati.

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, Maribor

Črni log

Opis

Na vzhodnem delu prekmurske ravnice, točneje ob reki Ledavi na Dolinskem, leži Črni log, najlepše ohranjen gozdni sestoj črne jelše v Evropi. Črni log, Bistrica in Polana so trije gozdni revirji, ki skupaj sestavljajo največji jelšev gozd v Sloveniji. To je skrivnosten svet, ki ga je že tenkočutno in s spoštovanjem opisoval tukajšnji rojak, pisatelj Miško Kranjec.

Jelšev gozd uspeva na aluvialnih nanosih reke Mure, Ledave in drugih vodotokov. Opravljene regulacije vodotokov v preteklosti so poplavljanje tega sveta odpravile. Kljub temu so tla dovolj vlažna, ponekod zamočvirjena, nivo podtalnice je zaradi nekoliko nižjih tal zelo visok. To pa so seveda idealne ekološke razmere za uspešno rast črne jelše in bujno podrast, ki je ponekod za človeka neprehodna. Zasluge za ohranitev Črnega loga gre pripisati zlasti umnemu gospodarjenju z gozdom.

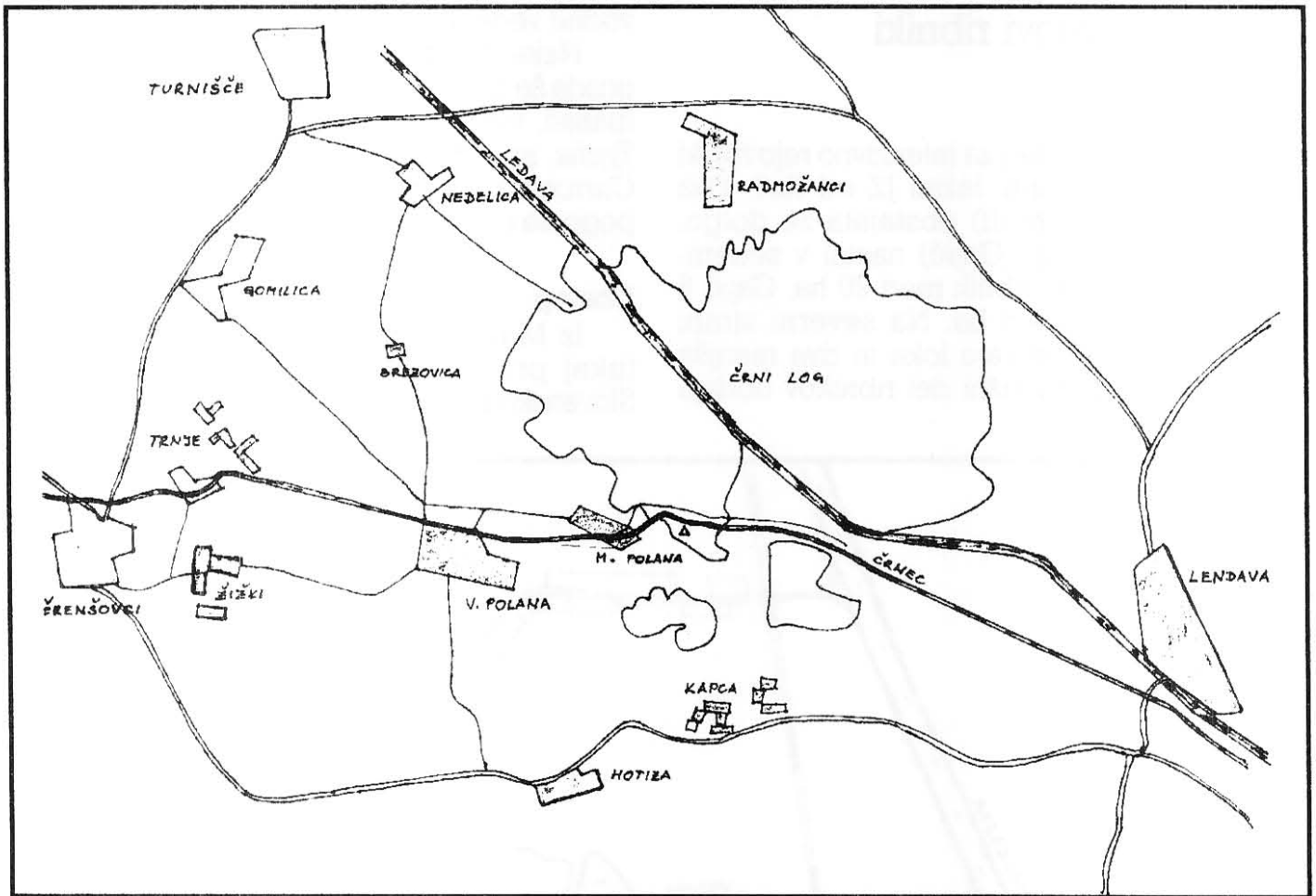
Dostop

Iz južne smeri prek Ljutomera do Bistrice in Male Polane. Na severu iz Murske Sobote do Turnišča in vasi Nedelica. Na vzhodu prek Lendave do Radmožancev. Skozi jelševe sestoje vodijo dobro vzdrževane kolovozne poti.

Naravno bogastvo

Veliko vrst redkih močvirskih rastlin, mala in velika divjad, od slednje zlasti jelen in divji prašič. Od ptic je bilo doslej ugotovljenih 71 vrst gnezdilic.

Posebnosti

Pred leti (1970-1980) so gozdarji v nameščenih gnezdilnicah ugotovili gnezdenje goloba duplarja *Columba oenas*, v Bistrici pa zlatovranko *Coracias garrulus*. Ob potoku Črnek pri Mali Polani stoji na robu loga obnovljen in spomeniško zaščiten Copekov mlin.

Ornitofavna

V Črnem logu in bližnji okolici je bilo doslej ugotovljenih 79 vrst ptic, od tega 71 gnezdilnik.

V vaseh gnezdi bela štokrlja *Ciconia ciconia*, samo v Polani je 9 gnezd. V logih gnezdi kanja *Buteo buteo* - vsaj 15 parov, sršenar *Pernis apivorus* - približno 5 parov, srednji detel *Dendrocopus medius* - vsaj 30 parov. Na posekah jelše, kjer se kmalu bujno zarase grmovje, gnezdi grahasta penica *Sylvia nisoria* - v letu 1992 približno 10 parov - vsaj 100 parov kobiličarjev *Locustella naevia* in več 100 parov rečnih cvrčalcev *Locustella fluviatilis*.

Na zamočvirjenih travnikih ob potoku Črnek pri Mali Polani, kjer prevladujejo šaši, gnezdi vsaj 20 parov bičje trstnice *Acrocephalus schoenobaenus*, pogost pa je tudi kobiličar. Iz trstičja nas glasno pozdravlja naš

največji predstavnik trstnic - rakar *Acrocephalus arundinaceus*.

V selitvenem času se v Črnem logu in bližnjih travnikih ustavlja na tisoče penic, listnic, trstnic, drozgov... Pozimi tod prezimuje več 100 kanj *Buteo buteo*, v invazijskih letih jelševe krošnje obiskuje več tisoč čičkov *Spinus spinus*, teh drobcenih gostov s severa.

Ogroženost

Apetiti kmetijcev po vedno novih prehodno melioriranih kmetijskih površinah posredno ogrožajo tudi Črni log. Po melioracijah in regulacijah vodotokov pade nivo podtalnice. Kaj pomeni pomanjkanje podtalne vode črni jelši za njeno hitro rast, pa sami zelo dobro vemo.

Perspektive

Treba je preprečiti vsakršne melioracijske posege na ožjem in širšem območju Črnega loga. Ohraniti sedanje stanje in kakor doslej z gozdom umno gospodariti.

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, Maribor

Rački in Turnovi ribniki

Opis

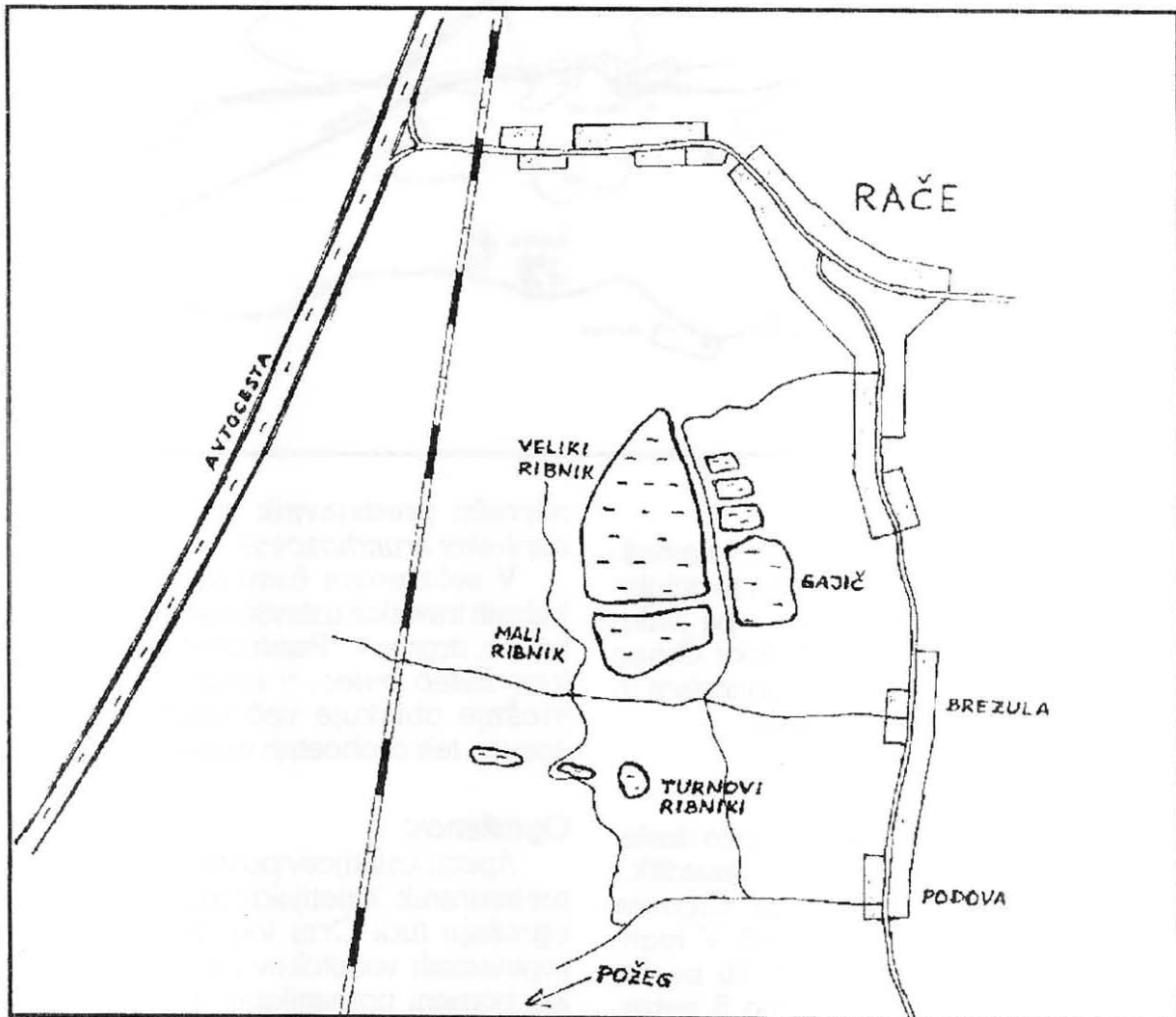
Rački ribniki (trije) za intenzivno rejo rib, ki so last podjetja Ribe, ležijo JZ od Rač. Dva ribnika (Veliki in Mali) obstajata že dolgo, medtem ko je tretji (Gajič) nastal v sedemdesetih letih. Veliki ribnik meri 20 ha, Gajič 8 ha in Mali ribnik 4,5 ha. Na severni strani ribnikov se razprostirajo loka in dva manjša bajerja. Zahodni in južni del ribnikov obdaja

vodne vegetacije ni.

Nekaj sto metrov JZ od the ribnikov so sredi gozda še trije - Turnovi ribniki. Vsi trije so precej manjši, toda veliko bolj zaraščeni z rogozom *Typha* sp., trstom *Phragmites* sp. in šašem *Caricetum* sp.. Vse do bregov sega gozd, ki je pogosto poplavljen.

Dostop

Iz Maribora proti Pragerskemu do Rač, tukaj pri gnezdu bele štoklje desno. Iz Slovenske Bistrice čez Pragersko do Škol, tukaj

mešan vlažen gozd, ki sega vse do nasipov. Na vzhodni strani ribnikov (ob ribniku Gajič) se razteza loka. Ribniki so med sabo ločeni le z nasipi. Med Velikim ribnikom in Gajičem po nasipu poteka tudi makadamska cesta. Emerzno vegetacijo je opaziti le v severnem delu Velikega ribnika, ki pa počasi izginja. Raste predvsem rogoz *Typha* sp.. Tukaj je tudi ozek, podolgovat otok, poraščen s koprivami *Urtica* sp. in jelšo *Alnus* sp.. V drugih dveh ribnikih

levo proti Račam.

Naravno bogastvo

Do zdaj je bilo ugotovljenih 192 vrst ptic in nekaj redkih rastlin.

Posebnosti

Vodni orešek *Trapa natans* ter štiriperesna marsilka *Marsilea quadrifolia*, vrsta vodne

praproti.

Ornitofavna

Gnezdiyo naslednje vrste: mali ponirek *Tachybaptus ruficollis* (do 20 parov), čopasti ponirek *Podiceps cristatus* (do 11 parov), mlakarica *Anas platyrhynchos* (do 5 parov), čopasta črnica *Aythya fuligula* (do 12 parov), črna liska *Fulica atra* (do 6 parov), zelenonoga tukalica *Gallinula chlorops* (do 5 parov) ter bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus* in močvirska trstnica *A. palustris*.

Na preletu je mogoče opazovati vse vrste rac rodu *Anas* in *Aythya* (avgust-november, februar-maj), čaplje rodu *Casmerodius*, *Egretta*, *Ardea*, *Botaurus*, *Ixobrychus*, *Nycticorax* (april-maj, avgust-oktober), ponirke *Podiceps* (april, september-november), vse vrste martincev rodu *Thinga* (april-maj, avgust), vse vrste čiger rodu *Sterna* in *Chlidonias* (april-september), ribjega orla *Pandion haliaetus*, rjavega lunja *Circus aeruginosus* (marec-april, avgust), tamariskovko *Acrocephalus melanopogon* (marec), repaljščico *Saxicola rubetra*, kupčarja *Oenanthe oenanthe* (april, avgust).

Izmed redkejših vrst, ki so bile tod opazovane, velja omeniti: zlatouhega ponirka *Podiceps auritus* (november), črno raco *Melanitta nigra*, belorepca *Haliaetus albicilla* (oktober), ozkokljunega liskonožca *Phalaropus lobatus*, velikega slavca *Luscinia luscinia* (september), malega škurha *Numenius phaeopus* (april, avgust), svilnico *Cettia cetti* (avgust), čoketo *Gallinago media* (julij), tatarsko žvižgavko *Netta rufina*, plevico *Plegadis falcinellus*, rjavo cipo *Anthus campestris*, vrtnega strnada *Emberiza hortulana* (april), kaspjsko čigro *Sterna caspia* (maj), duplinsko gos *Tadorna tadorna* (avgust).

Ogroženost

Vzroki za ogroženost obojih ribnikov (Račkih in Turnovih) so bolj ali manj enaki. Predvsem gre poudariti vlagaje neavtohtonih vrst rib, uničevanje vodnega in obrežnega rastlinja. Prav tako ne smemo mimo možnega izpusta vode ob neprimernem času (gnezditvena sezona).

Perspektive

Ob odpravi vseh motečih dejavnikov bi bili ribniki lahko vzoren antropogen ekosistem in kot taki naravni spomenik.

Milan Vogrin, Hotinja vas 164/A, Orehova vas

Stavbarjeva gramoznica v Hočah

Opis

Gramoznica leži v severnem delu Dravskega polja in je last podjetja Stavbar. Del gramoznice še obratuje. Bregovi gramoznice so strmi in tako rekoč neporasli. V gramoznici je kar globoka podtalnica. Gramoznico z vseh strani obdaja polje. Na zahodni strani v neposredni bližini poteka tudi železniška proga. Jugovzhodno od nje je letališče.

Dostop

Iz Maribora do Hoč, tukaj levo, čez progo in naravnost. Iz Slovenske Bistrice do Slivnice, tukaj desno in čez nadvoz proti Miklavžu.

Naravno bogastvo

Gramoznica je izrednega pomena kot gnezdišče nekaterih ogroženih vrst ptic. V sami gramoznici gnezdi osem vrst ptic.

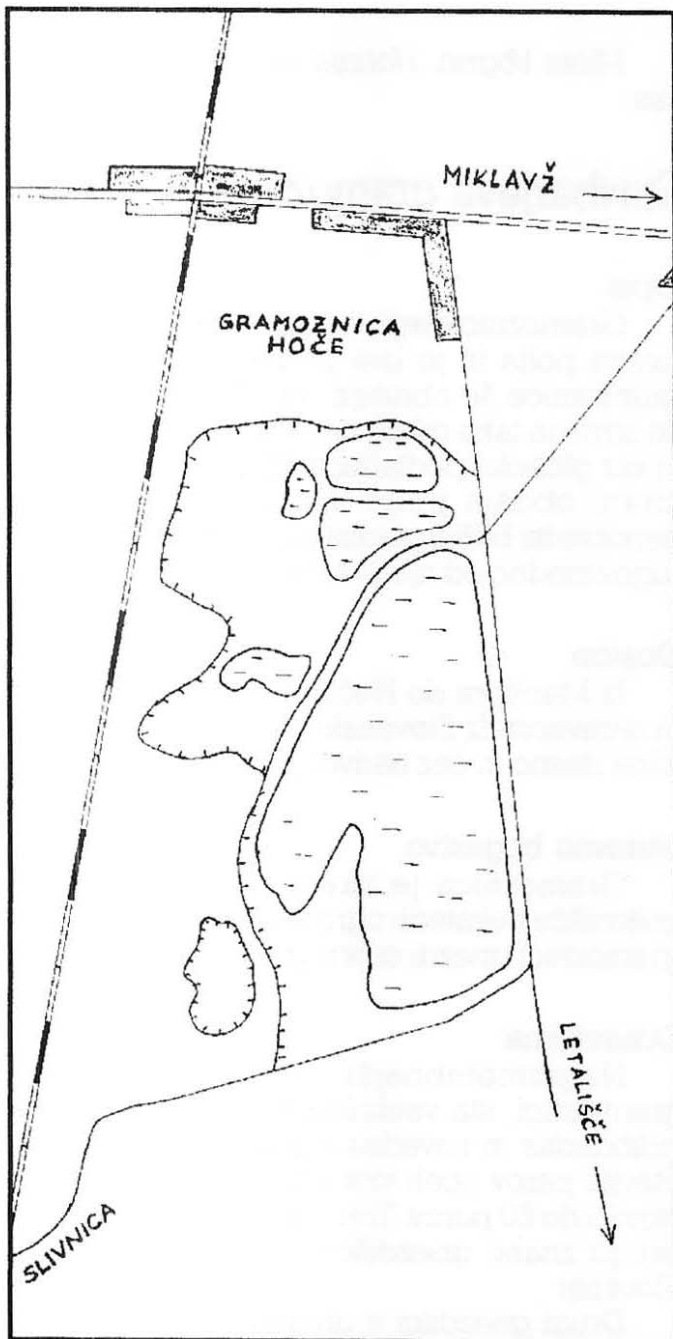
Ornitofavna

Najpomembnejši vrsti, ki gnezdit v gramoznici, sta vsekakor rečni galeb *Larus ridibundus* in navadna čigra *Sterna hirundo*. Število parov obeh vrst sicer niha, doseže pa število do 60 parov. Treba je poudariti, da je to drugo znano gnezdišče teh dveh vrst v SV Sloveniji.

Drugi gnezdilci v gramoznici so še: mali ponirek *Tachybaptus ruficollis* (dva para), čopasti ponirek *Podiceps cristatus* (en par), mlakarica *Anas platyrhynchos* (dva para), čopasta črnica *Aythya fuligula* (en par), črna liska *Fulica atra* (en par) in mali deževnik *Charadrius dubius* (do šest parov).

Ogroženost

Gramoznica je izredno ogrožena, kar se je v preteklosti že pokazalo. V letu 1991 je namreč prišlo do poboja celotne kolonije galeb in čiger. Uničena so bila skoraj vsa jajca in mladiči obeh vrst. Samo dejanje gre pripisati neo-sveščanim ljudem brez vsake morale. Ptičji živelj vznemirjajo tudi ribiči (za zdaj še ilegalni).

Perspektive

Nujno je treba pooprčiti nadzor in preprečiti dostop nepoklicanim osebam. Po končanem izkoriščanju gramoza bi bilo treba gramoznico brezpogojno zavarovati kot ornitološki rezervat.

Milan Vogrin, Hotinja vas 164/A, Orehova vas

Akumulacija Požeg-Ješenca

Opis

Jezero leži na zahodnem delu Dravskega

polja pod obronki Pohorja, severno od Pragerškega. Je last Vodnega gospodarstva. Jezero je vodni zadrževalnik, ki kot tak onemogoča poplave niže ležečih predelov. V jezeru tudi gojijo ribe. Severni del jezera je obdan z mešanim gozdom, ki je v neposrednem stiku z vodo. Na zahodni strani priteka v jezero potok Reka, ki edini dovaja vodo. Tukajšnji del je zaradi blatnih nanosov tudi najbolj plitek in zaraščen z emerzno vegetacijo. Razrašča se trst *Phragmites* sp., rogoz *Typha* sp. in šaš *Carex* sp.. V samem jezeru so tudi trije otočki, ki so večinoma porasli z zlato rozgo *Solidago* sp.. Na južni in vzhodni strani jezera je bil napravljen nasip, ki je z notranje strani obdan z granitnimi kamni. Južno od jezera se razprostirata gozd in loka. Gozd meji tudi na njegovo vzhodno stran, kjer v bližini poteka železniška proga. Na zahodno stran mejita ostanek loke in gozd.

Dostop

Iz Maribora do vasi Podova, tukaj desno in v gozdu pred manjšim ribnikom zopet desno ter čez železniško progo. Iz Slovenske Bistrice do Spodnje Polskave, tukaj levo, skozi loko.

Naravno bogastvo

Do zdaj je bilo ugotovljenih 152 vrst ptic.

Ornitofavna

Od gnezdilcev je vredno omeniti: malega ponirka *Tachybaptus ruficollis* (do 5 parov), čopastega ponirka *Podiceps cristatus* (do 6 parov), malo bobnarico *Ixobrychus minutus* (en par), čopasto črnico *Aythya fuligula* (do 5 parov), črno lisko *Fulica atra* (do 5 parov), zelenonogo tukalico *Gallinula chloropus* (do 4 pari), bičjo trstnico *Acrocephalus schoenobaenus* (3 pari) in kobiličarja *Locustella naevia* (do 2 para). Število zimskih gostov je odvisno od tega, ali jezero zamrzne ali ne. Če jezero ostane nezaledenelo, lahko opazujemo večje število različnih rac.

Največ je mlakaric *Anas platyrhynchos*, katerih število doseže tudi do 3000 osebkov. Druge vrste, ki jih lahko zasledimo v zimskem obdobju, pa so: sivke *Aythya ferina* (do 300 os.), čopaste črnice *Aythya fuligula* (do 100 os.), kreheljci *Anas crecca* (do 50 os.), navadne žvižgavke *A. penelope* (do 30 osebkov), dolgorepe race *A. acuta* (do 10 osebkov) in posamezni osebki *Anas strepera*, rjavke

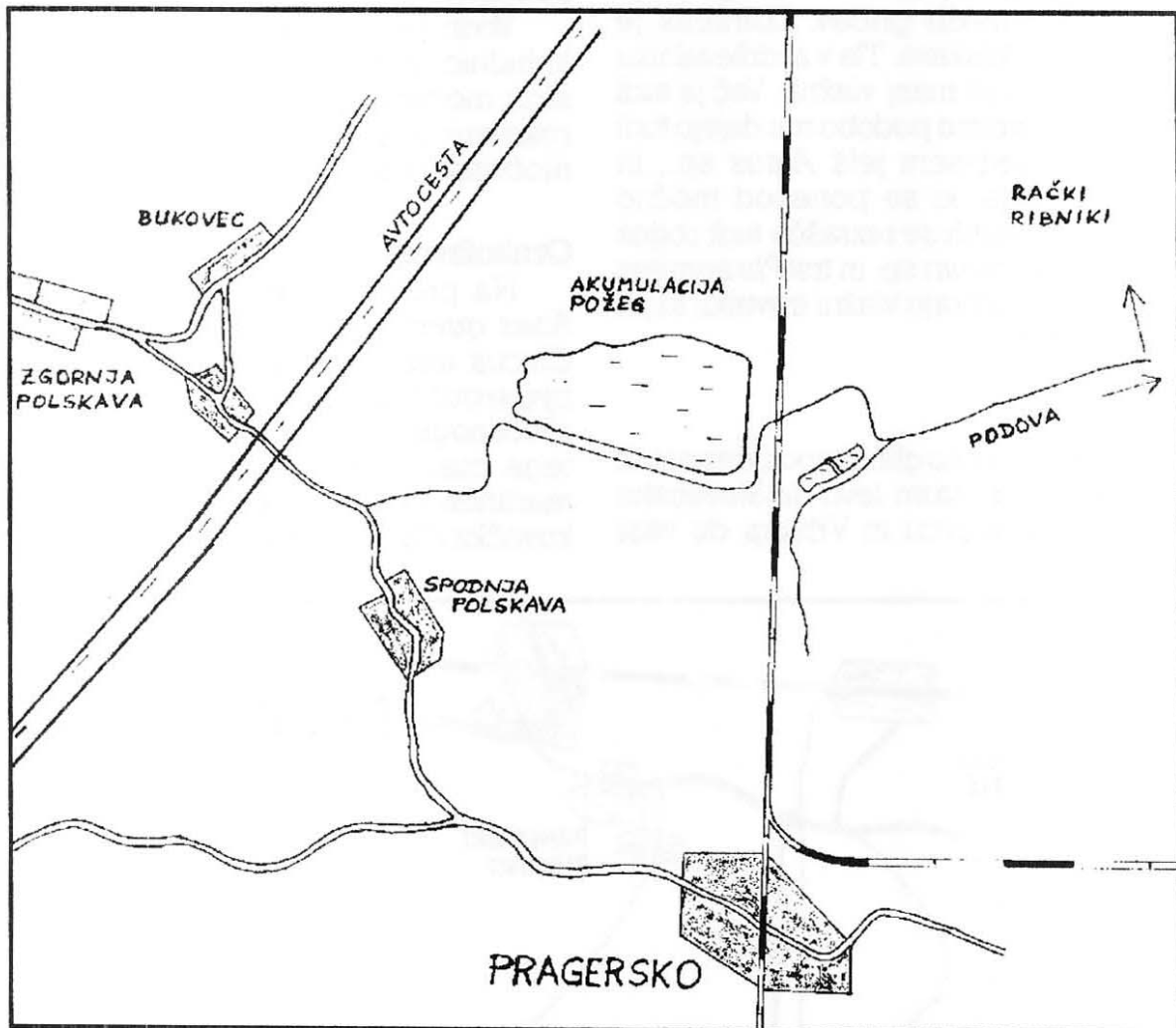
Aythya marilla, navadnega zvonca *Bucephala clangula* in velikega žagarja *Mergus merganser*.

Na preletu pa lahko opazujemo sledeče vrste: črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis*, kvakača *Nycticorax nycticorax*, malo belo čapljo *Egretta garzetta*, rumeno pastirico *Motacilla flava*, grmovščico *Phylloscopus*

bobnarica *Botaurus stellaris* (v decembru), črna raca *Melanitta nigra* (v oktobru) in žerjav *Grus grus* (v marcu).

Ogroženost

Upravljalci jezera uničujejo vodno in obrežno rastlinje. Vlagajo neavtohtone vrste rib.

sibilatrix (v aprilu), regljo *Anas querquedula*, žlicarico *A. clypeata* (v marcu in aprilu), močvirskega lunja *Circus pygargus* (v aprilu in maju), rumenega vrtnika *Hippolais icterina*, pisano penico *Sylvia nisoria* (v maju), ribjega orla *Pandion haliaetus* (v marcu, aprilu, avgustu), malo cipo *Anthus pratensis* (v marcu, oktobru), rjavo čapljo *Ardea purpurea*, črno štokljo *Ciconia nigra*, kupčarja *Oenanthe oenanthe* (v aprilu in avgustu), rjavega lunja *Circus aeruginosus* (april, september), rjavovratega ponirka *Podiceps grisegena*, velikega srakoperja *Lanius excubitor* (v oktobru), veliko belo čapljo *Casmerodius albus* (od julija do novembra).

Od redkejših vrst so bile zabeležene: velika

Praznjenje jezera ob neprimernem času.

Perspektive

Treba je poostri nadzor nad režimom praznjenja in polnjenja jezera. Prepovedati uničevanje rastlinstva in vlaganje neavtohtonih vrst rib.

Milan Vogrin, Hotinja vas 164/A, Orehova vas

Akumulacija Medvedce pri Pragerskem

Opis

Vodni zadrževalnik Medvedce leži južno od Pragerskega in vzhodno od Slovenske Bistrice. Razteza se na južnem robu Dravskega polja pod obronki Savinskih gričev. Zbiralnik je zgrajen na potoku Polskava. Tla v zadrževalniku so čez vse leto bolj ali manj vlažna. Več je tudi stalnih mlak. Svojevrstno podobo mu dajejo tudi pasovi drevja, predvsem jelš *Alnus* sp., in različnega grmovja, ki se ponekod močno zarašča. Na več mestih se razrašča tudi rogoz *Typha* sp., šaš *Caricetum* sp. in trst *Phragmites* sp.. Vmes se razprostirajo vlažni travniki, ki jih večinoma ne kosijo.

Dostop

Iz Pragerskega mimo glinokopov, čez potok Polskavo, takoj za mostom levo. Iz Slovenske Bistrice proti Črešnjevcu in Vrhlogi do vasi

Sestrže in tukaj levo.

Naravno bogastvo

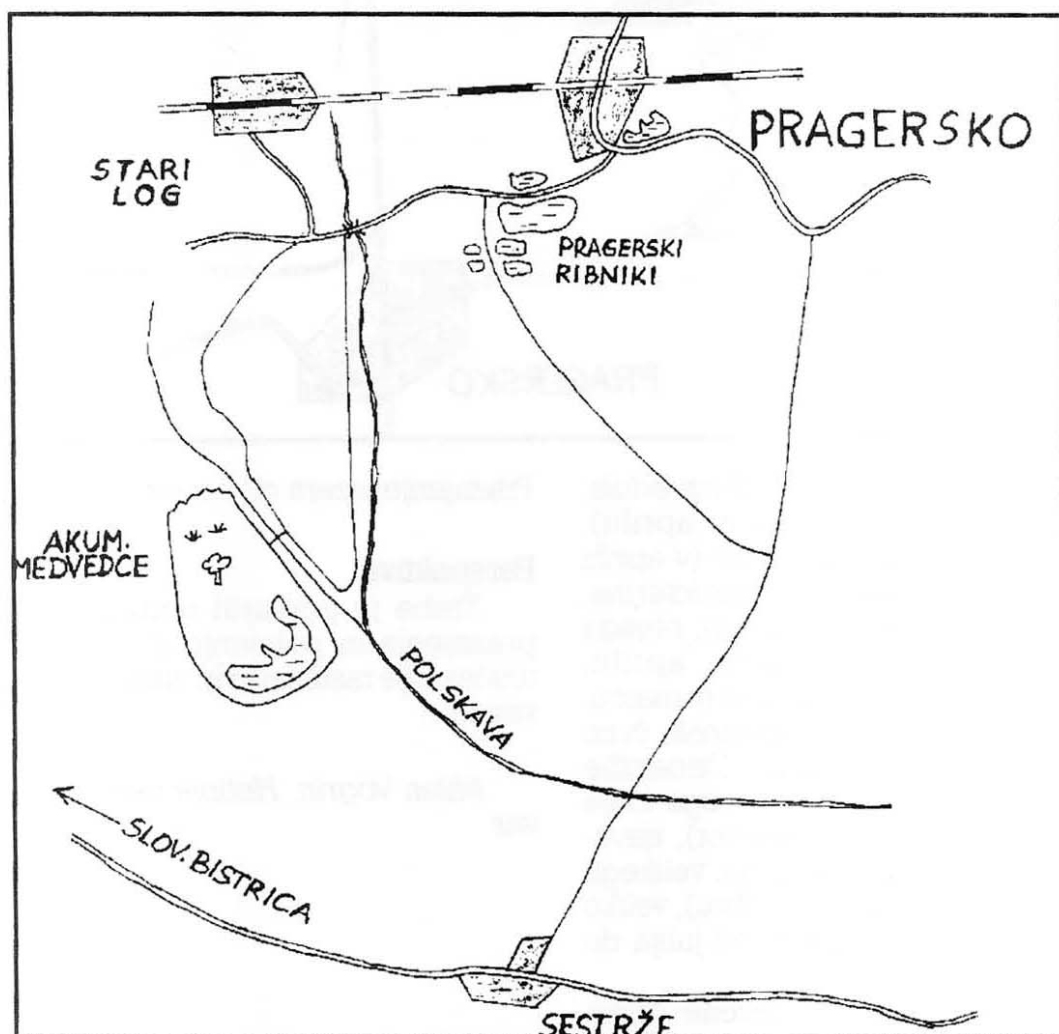
Poleg velikega števila ptic (do zdaj je bilo ugotovljenih 108 vrst) tudi nekatere ogrožene in redke rastline.

Posebnosti

Vodni popnjak *Hydrocotyle vulgaris* iz rodu kobulnic, močvirski ušivec *Pedicularis palustris*, močvirski petoprstnik *Potentilla palustris*, rožmarinolistna vrba *Salix rosmarinifolia*, močvirska grebenika *Hottonia palustris*

Ornitofavna

Na preletu je mogoče opazovati: regljo *Anas querquedula* (v marcu), rjavega lunja *Circus aeruginosis*, močvirskega lunja *C. pygargus*, togotnika *Philomachus pugnax*, rdečenogega martinca *Tringa totanus*, pikastega martinca *T. ochropus*, močvirskega martinca *T. glareola*, breguljko *Riparia riparia*, kovačka *Phylloscopus trochilus* (v aprilu), črno

štorkljo *Ciconia nigra* (v aprilu, avgustu).

Prezimujejo pa: velika bela čaplja *Casmerodius albus*, pepelasti lunj *Circus cyaneus*, mala cipa *Anthus pratensis*, veliki srakoper *Lanius excubitor* ter večje število navadnih kanj *Buteo buteo* in navadnih postovk *Falco tinnunculus*.

Od gnezdilcev so zanimivi: škrjančar *Falco subbuteo*, kozica *Gallinago gallinago*, rjava penica *Sylvia communis* in bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*.

Gnezdijo pa še: mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, mlakarica *Anas platyrhynchos*, zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus*, močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*.

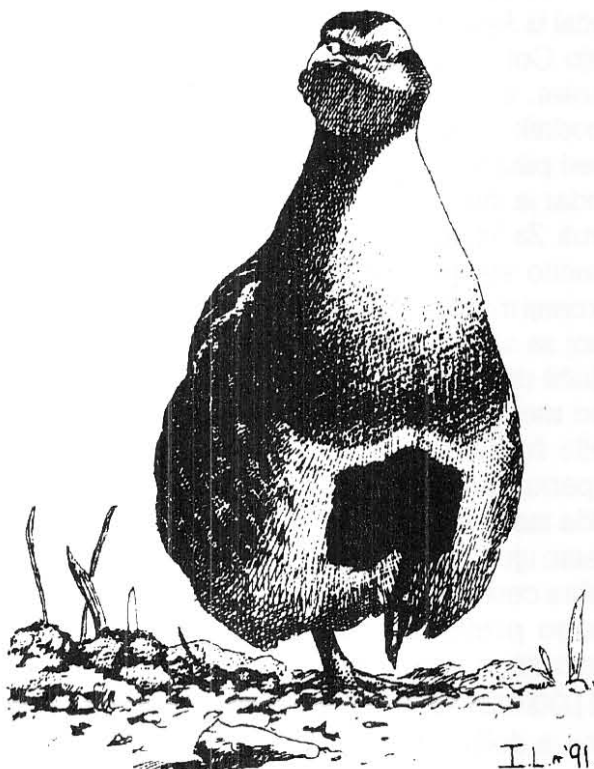
Ogroženost

Zadrževalnik je v glavnem ogrožen le zaradi izsekavanja drevja in grmovja. Na celoten ekosistem bi slabo vplival tudi morebiten dvig nivoja vode v zadrževalniku.

Perspektive

V samem zadrževalniku bi bilo treba nujno prepovedati sečnjo.

Milan Vogrin, Hotinja vas 164/A, Orehova vas

I.L. '91.

Iz ornitološke beležnice

From the ornithological notebook

SREDOZEMSKI VIHARNIK *Puffinus yelkouan*

MEDITERRANEAN SHEARWATER - 2 to 70 birds between August 9th and 11th, 1992 over the sea near Portorož

Mirno življenje na naši jadrnici sta 9. 8. 1992 ob 15.15 na odprtem morju, približno štiri kilometre od hotela Bernardin pri Portorožu, zmotila dva (2) viharnika, ki sta z veliko hitrostjo letela tik nad vodo mimo nas.

To me je v hipu prebudilo iz omotične dremavosti in brž sem pohitel po daljnogled. Toda viharnika sta bila že predaleč. Na srečo sta se čez približno pet minut vračala po isti poti, tako da sem se ju lahko kar dobro nagledal.

Ob 16. uri pa sem opazoval 4-5 osebkov na hrvaški strani pri Savudriji. Od nas so bili kar precej oddaljeni, pa tudi nasprotna sončna svetloba me je ovirala pri opazovanju.

Zelo zanimivo srečanje z viharniki sem doživel že naslednji dan, 10. 8. 1992, ko sem med Savudrijo in Umagom (Hrvaška) v uri in pol opazoval najmanj 70 osebkov. V močnem neurju in rahlem dežju sem jih prav tako opazoval z jadrnice. Viharniki so v manjših skupinah (do 5 osebkov) letali v smeri proti severu (Sloveniji). To je bilo približno 2 kilometra od obale. Nekateri izmed njih so se nam zelo približali. Letali so tik nad vodo, zelo hitro in spretno, velikokrat tudi med valovi.

Dne 11. 8. 1992 sem malo naprej od Umaga opazoval tri (3) viharnike, ki so s približno stotimi rumenonogimi galebi letali za ribiško ladjo.

Vsi opazovani viharniki so bili po velikosti nekje med rečnim *Larus ridibundus* in rumenonogim *L. cachinnans*. Imeli so dolge peruti, po zgornji strani so bili temno rjavi, po spodnji pa umazano beli.

Ob pogledu v priročnik sem ugotovil, da gre za črnokljune viharnike *P. puffinus*. Iz priročnika sem tudi razbral, da ločimo dve podvrsti teh ptic: *mauretanicus* in *yelkouan*. Zaradi rjave obarvanosti sem v prejšnjih dneh opazovane viharnike pripisal sredozemski podvrsti. Šele nekaj mesecev kasneje sem izvedel, da sta to po novem dve vrsti. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

LABOD PEVEC *Cygnus cygnus*

WHOOPEE SWAN - wintering from January 2nd to February 28th, 1993 at Lake Ptuj

Na novega leta dan smo z B. Štumbergerjem in

D. Denacem pri gostilni "Ribič" na začetku Ptujskega jezera opazovali odraslega laboda pevca. Zadrževal se je skupaj s 25 labodi grbci *C. olor*. Ko so nas labodi zagledali, so pričeli plavati proti nam. Kljub temu, da je bil labod pevec nekoliko bolj plašen od grbcev, smo ga lahko opazovali iz neposredne bližine. Njegovo oglašanje je nekoliko spominjalo na smrdokavro.

Zadrževanje laboda pevca na tem mestu in njegovo neplašnost si je mogoče razlagati z ekstremnimi vremenskimi razmerami dne 2. 1. 1993: pri temperaturi -8°C je snežilo in pihal je močan severovzhodni veter. Približno ob 13. uri je prenehalo snežiti in takrat laboda pevca pri "Ribiču" ni bilo več.

Dne 9. 1. 1993 smo ga opazovali na društvenem izletu, med počivanjem na ledeni ploskvi pri Ranci. Takrat ga je J. Smole tudi fotografiral.

Dne 2. 2. 1993 smo okoli poldneva opazovali, kako je labod pevec preletel markovski jez in se spustil na sredino jezera. Očitno se je zadrževal v stari strugi Drave. To je bilo tudi pojasnilo za njegovo občasno odsotnost na jezeru.

Zadnjič smo laboda pevca opazovali 28. 2. 1993 v bližini malega otoka. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

KOSTANJEVKA - *Aythya nyroca*

FERRUGINOUS DUCK - pair on December 2nd, 1993 at Lake Črnava (Preddvor)

Po dvomesečni odsotnosti sem se 2. grudna okrog poldneva s prijateljem namenil do Bobovka in njegovih jezerc. Po krajši vožnji sva zavila na cesto med Mlako in Bobovkom, prečkala Mivko in se ustavila na severni strani jezera Krokodilnica. Že nekaj dni je bila temperatura pod lediščem, zato je bilo jezero zamrznjeno, oblaki pa niso dovolili dostopa sončnim žarkom. Po krajšem pregledu nisva odkrila nobenega obiskovalca. Niti v tem rezervatu zelo pogostega - človeka namreč.

Zatem sva se odpeljala proti Preddvoru, parkirala pod teniškim igriščem in se sprehodila do jezera Črnava. Prečkala sva most na jezu, ko sem na zgornji še ne zamrznjeni polovici, v katero priteka potok Bistrica, opazil štiri plavajoče ptice. Dve sem takoj prepoznal: črni liski *Fulica atra*. Tretja in četrta pa sta plavali dokaj narazen. Bili sta raci. Ena je imela izrazito svetle oči, bila je rjavo obarvana, le hrbet je imela temnejši. Druga, neizrazito rjava, je imela temne oči. S pomočjo priročnika in primerjanja med risbami ter opisi rac sem prepoznal kostanjevko *Aythya nyroca*. Prej omenjeno plavanje vsake v svojem delu je pojasnila druga rasa - samica, saj se je oddaljevala od naju pri obhodu jezera. Samec je

bil očitno manj plašen in se je zato zadrževal na enem mestu. *Tone Trebar, Pestotnikova ul. 17, 64000 Kranj*

KOCONOGA KANJA *Buteo lagopus*

ROUGH-LEGGED BUZZARD - on December 27th, 1992 at Moškanjci

V zelo mrzlem vremenu dne 27. 12. 1992 sem skupaj z B. Štumbergerjem in J. Smoletom opazoval ptiče na poljih v bližini letališča pri Moškanjcih. Polja so bila prekrita z debelo plastjo ivja.

Med prečkanjem večjega travnika sem zagledal koconogo kanjo, ki je ravno vzletela s tal. Letela je tik nad tlemi, bila pa je tudi precej oddaljena, tako da drugih značilnosti razen belega repa s črno obrobo nisem videl. Kanja je sedla na izpostavljeno drevo ob robu polja. Seveda smo se takoj napotili proti njej. Med potjo smo opazovali velikega srakoperja *Lanius excubitor*. Ko smo se ji približali na približno 100 metrov, je zletela čez kanal. V letu je zbujala pozornost debelejša, že kar "sovja" glava, nasplošno je delovala veliko bolj črno-belo, brez rjavih odtenkov, značilnih za navadno kanjo *B. buteo*. Z izjemo črne lise na pregibu je bila spodnja stran peruti popolnoma bela. Po tej značilnosti smo ugotovili, da je bila opazovana koconoga kanja prvoleten osebek. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

VELIKI KLINKAČ *Aquila clanga*

SPOTTED EAGLE - on September 27th, 1991 at Col

Ko sem se dne 27. 9. 1991 približno ob 13.30 uri vračal iz Ajdovščine proti Godoviču, sem malo pred vasjo Col opazil v zraku zanimivo ujedo. Povedati moram, da je ta dan pihal izredno močan jugozahodnik; ravno v nasprotni smeri kot običajno v tej smeri piha burja. Ujeda je povsem mirovala v zraku, vendar je imela zaradi močnega vetra precej priprte peruti. Za hip mi je izginila izpred oči, ko sem prevozil kamnito stavbo ob cesti (tu stoji stražni stolp ob nekdanji mitnici ob meji med Kranjsko in Primorsko). Takoj za stavbo sem kar na cesti ustavil avtomobil, vključil utripalke ter izstopil: vodoravno, v višini oči pred menoj je lebdela v zraku ujeda enakomerne, svetlo čokoladne barve brez vsakih drugih znakov na perju. Edino po vrhovih nadrepnega perja se je vlekla tanka svetla črta v obliki črke V. Pripominjam, da sem ujedo opazoval z zgornje strani, saj je lebdela v višini ceste. Na prvi pogled sem videl, da je ptica mnogo prevelika za kanjo, vendar manjša od planinskega orla; silhueta, z izjemo velikosti, pa je bila podobna kanjini, predvsem glede razmerja med širino in dolžino peruti ter dolžino repa. Z gotovostjo lahko rečem, da po barvi ni kazala nobene pod-

robnosti s planinskim orlom; še posebej sem bil namreč pozoren na barvo letalnih peres ter obarvanost perja po vratu in repu. Ptico sem opazoval 10 - 15 sekund, potem pa je razprla peruti, se elegantno dvignila v višino in odletela čez greben. Ko sem doma še isti dan iz literature preverjal, katera ujeda naj bi to bila, sem se takoj odločil za velikega klinkača (*A. clanga*), motila me je samo svetlejša rjava barva na ptici in precej ozek bel pas po nadrepnem perju. Svetlejšo barvo si tolmačim deloma zaradi variabilnosti barve pri posameznih osebkih, še bolj pa zaradi specifične razpršene svetlobe, ki smo ji bili priča ta dan zaradi visoke oblačnosti.

Ujedo sem opazoval, kot že rečeno, ob dobri vidljivosti z razdalje kakih 80 - 100 m. Oddaljenost sem ocenil glede na bližino električnega daljnovoda, ki se prav tu strmo spušča prek Cola k vasi Budanje. Ujeda je namreč kljub bližini ceste lebdela ob strmem bregu, pod njo pa je zijala globoka dolina.

Naj še dodam, da je ujeda delovala robustno, močno in kompaktno, na ptici ni bilo znakov golitve ali obrabljenih ali poškodovanih peres. *Peter Grošelj, Godovič 124, 65280 Idrija*

VELIKI KLINKAČ *Aquila clanga*

SPOTTED EAGLE - on January 30th, 1992 at Sečoveljske soline

Povsem navaden zimski dan me je 30. 1. 1992 spremljal na mojem ornitološkem obisku Sečoveljskih solin. Med zanimivejšimi vrstami bi veljalo omeniti le prezimujočo belo štokljo in nenavadno veliko število rdečenogih martinov, ki se jih je tega dne v solinah zbralo kakih 300. Potem ko sem si ogledal pozimi sicer malo manj zanimiv delujoči del solin, sem se napotil še proti njihovem opuščnemu delu. Še preden sem prišel čez železni most, ki ta dva dela povezuje med sabo, sem nizko nad solinami zagledal veliko temno ujedo, ki je sprva lahko drsela nad bazeni in med pobrežniki in racami povzročila pravi preplah, nato pa sedla na eno izmed napol razpadajočih hiš. Ko sem pogledal skozi daljnogled, sem lahko videl le to, da je ujeda enobarvna, skoraj črne barve z rjavim odtenkom. Ker je bila precej plašna, se ji kljub previdnemu približevanju nisem mogel približati na manj kot 200 metrov. Takoj ko sem prišel bliže, je odletela in se usedla na drugo bolj oddaljeno hišo. Tako sem jo opazoval približno pol ure, nakar je zletela precej daleč stran in se mi izgubila izpred oči. Med njenim letom sem opazil, da ima zgornjo stran peruti in nasploh telesa temne enotne barve, medtem ko so bile na spodnji strani peruti vidne nekoliko svetlejše lise. Opazil sem tudi, da ima rep precej kratek in

zaokrožen, med letom pa je deloval nekoliko klinasto. Ob vrnitvi domov sem se ob pogledu v priročnik brez težav prepričal, da sem tistega dne opazoval odraslega velikega klinkača. *Borut Rubinič, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

SRŠENAR *Pernis apivorus*

HONEY-BUZZARD - on May 16th, 1992 at Rdeči rob above Tolmin (1300 m)

Ves dopoldan 16. maja 1992 sem v sončnem vremenu "grizel" kolena v strmih tolminskih hribih. Končna točka - Rdeči rob - se je le počasi približevala. Ob 12. uri sem nad planino Sleme prišel na gorsko sedlo (1300 m nad m.) in začutil topel vzgonski veter iz nasprotne strani hriba. Naenkrat se je tik pred mano znašla ujeda, v kateri sem prepoznal starega znanca - sršenarja. Mojemu pogledu je za nekaj trenutkov prepustil svoje dolge peruti, rumene oči in značilne proge na repu in se potem spet vrnil nad spodnje tolminske pašnike. Pot nazaj me je vodila čez planino Črča (900 m nad m.), kjer sem v zraku opazil prelet treh kavk *Corvus monedula*, kar je najbrž neobičajno za to nadmorsko višino. *Mirko Perušek, Jurjevica 4, 61310 Ribnica*

DIVJI PETELIN *Tetrao urogallus*

CAPERCAILLIE - female with chicks on July 8th, 1992 at Pokljuka

Med pregledovanjem kvadranta sem se 8. 7. 1992 vozil po gozdnih cestah na Pokljuki. Na Lomovcah na n.v. 1480 m sem pripeljal izza ovinka in pred avtom se je znašla samica divjega petelina *Tetrao urogallus*. Ustavil sem, samica pa začuda ni hotela s ceste. Stopil sem iz avta, takrat pa je s spodnjega roba ceste čez cesto sfrčalo kakih deset begavcev. Samica jim je sledila in skupaj so izginili v gozdu. *Andrej Bibič, Osojnikova 7, 62000 Maribor*

ŽERJAV *Grus grus*

COMMON CRANE - on April 1st and 3rd, 1994 at Lake Velenje

V sončnem prvoaprilskem popoldnevu sem opazoval ptice v bližini Velenjskega-Plevelovega jezera. Bil sem na vzhodnem bregu jezera v bližini na novo narejenega ribnika. Pogledal sem v nebo in v smeri proti soncu zagledal temno ptičjo silhueto. Ker mi je sonce bleščalo v oči, ptice nisem mogel opazovati z daljnogledom ali teleskopom. Ker pa je letela razmeroma nizko, sem vendarle lahko nekaj videl. Ker je imela iztegnjen vrat, sem čaplje "odkljukal". Za štokljo pa se mi je zdela prevelika.

Vendar me je, zaradi barve, najbolj spominjala na črno štorčlo.

Barva pa ni bila zanesljiva, ker sem opazoval proti soncu. Videl sem tudi iztegnjene noge, in to tako dobro, da sem najprej mislil, da vidim rep. Kmalu sem pomislil na žerjava, vendar le bežno. Tega dne sem opazoval še zgodnjega sršenarja *Pernis apivorus*.

Tretjega aprila sem zopet obiskal Velenjsko jezero. Kmalu po prihodu sem na travniku na južni strani opazil žerjava. Tako so se moje misli potrdile. Opazoval sem ga skozi teleskop. Videl sem rdečo liso na temenu, črnino na vratu, belo lice, rumenkast kljun, sivo telo in posebno oblikovan rep. Ne preveč plašnega žerjava, ki mi je polepšal dan, sem opazoval kake pol ure. Denis Vengust, Rudarska cesta 2/c, 63320 Velenje

MORSKA SRAKA *Haematopus ostralegus*
OYSTERCATCHER - on May 15th, 1993 at Lake Ormož

Sredi preletnega meseca maja se na štajerskih akumulacijskih jezerih vselej najde kakšna zanimivost. Tako je bilo tudi 15. 5. 1993.

Približno na dveh tretjinah Ormoškega jezera, kjer levi nasip napravi močan ovinek in se pokrajina odpre proti lagunam, smo v zraku zaslišali klic, spominjajoč na črnega martinca *Tringa erythropus*. Trenutek kasneje nas je B. Rubinič, ki ima s to vrsto že nekaj izkušenj, opozoril na morsko srako, ki je letela po toku reke navzgor. Morska sraka je še nekaj časa letala, nato pa pristala na asfaltnem nasipu med rečnimi galebi *Larus ridibundus*. Tu se je takoj začela prehranjevati. Približali smo se ji na manjšo razdaljo, od koder smo si lahko dolgokljuno lepotico dobro ogledali. Glava je bila popolnoma črna, torej je bila ptica v poletnem perju. Noge je imela vijoličaste, nekoliko temnejše, kot so narisane v priročnikih. Morska sraka je bila precej plašna, saj je kmalu odletela proti hrvaški strani. Čez približno uro in pol smo jo opazovali še v lagunah, ki pa jih je samo preletela. Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor

VELIKI PRODNİK *Calidris canutus*
RED KNOT - 3 on August 26th, 1993 and again 2 on September 4th, 1993 at Sečoveljske soline

Dnevi ob koncu avgusta in na začetku septembra so predvsem glede selitve pobrežnikov izredno zanimivi in jih je dobro kar najbolje izkoristiti. Ko sem se 26. 8. 1993 odpravil v Sečoveljske soline, pa si kljub vsemu nisem mislil, da bi ta oblačni pozno-avgustovski dan utegnil biti tako zanimiv. Preden sem

prišel v soline, sem se ustavil še v poletu vselej zanimivih Strunjanskih solinah. 450 črnoglavih galebov *Larus melanocephalus*, 4 vranjeki *Phalacrocorax aristotelis*, 3 kričave čigre *Sterna sandvicensis* in odrasel rjavi galeb *Larus fuscus* bi bili za ta dan več kot dovolj. Kljub temu pa se je ta dan s tem šele dobro začel. Kmalu zatem, ko sem prišel v Sečovelje, sem videl, da se v solinah kar tare zanimivih vrst. Že na začetku sem opazil kakih 100 zelenonogih martincev *Tringa nebularia*, prav toliko rdečenogih martincev *Tringa totanus*, 10 močvirskih *Tringa glareola*, enega črnega *Tringa erythropus* in približno 50 malih martincev *Actitis hypoleucos*. Ko sem prišel do opuščenelega dela, sem že takoj na začetku opazil kar 25 polojnikov *Himantopus himantopus*, 8 komatnih deževnikov *Charadrius hiaticula*, 4 beločelega deževnika *Charadrius alexandrinus*, 10 togotnikov *Philomachus pugnax*, 20 malih *Calidris minuta* in 4 srpokljune prodnike *Calidris ferruginea* ter 2 mladostna kamenjarja *Arenaria interpres*. Da pa idile še ne bi bilo tako kmalu konec, so me v enem izmed bazenov nase opozorili še trije veliki prodniki *Calidris canutus* in mladosten progastorepi kljunač *Limosa lapponica*. Ker pač nisem vedel, komu naj se najprej posvetim, sem sezul čevlje in se poskusil kar po nizki vodi solinarskega bazena približati trem velikim prodnikom, od katerih je bil eden v čistem zimskem perju, druga dva pa še nista povsem zamenjala svojega oranžnega letnega perja s sivim zimskim. Ker sem se prav pred kratkim z velikim prodnikom srečal že ob zalivu reke Mirne, sem vedel, da ptice niso prav nič plašne, tako da sem jih z razdalje kakih desetih metrov tudi uspešno fotografiral. Ko sem tako veselo pritiskal na sprožilec, ne meneč se za mehko blato, v katerem sem stal, sem ugotovil, da sem se ugreznil že skoraj do pasu. Po dolgotrajnem kobacanju iz blata sem končno zlezal na nasip in si prodnike in druga ptičja čuda še dolgo ogledoval.

Kar nisem mogel verjeti, ko sem 4. 9. 1993, že povsem pod vtisom belih prodnikov *Calidris alba*, v Sečoveljskih solinah spet zagledal dva, tokrat mlada velika prodnika, ki pa ju zaradi nepopustljivega naliva nisem in nisem mogel fotografirati. Borut Rubinič, Pražakova 11, 61000 Ljubljana

BODIČASTA GOVNAČKA *Stercorarius parasiticus*
Prvi zapis za Slovenijo v zadnjih 50 ih. letih
ARCTIC SKUA - on October 24th, 1993 at Lake Ptuj
First record for Slovenia in the last 50 years

Že nekaj dni zapovrstjo sredi lanskega oktobra je deževalo in kazalo je, da tudi za konec tedna ne bo nič z lepšim vremenom in terenom. Kot po čudežu

pa se je v noči s sobote na nedeljo neurje umirilo in naslednjega dne, 24. 10. 1993, je zasijalo čudovito jutro. Pokrajina se je vsa umita bleščala v rumenem, vendar blagem jesenskem soncu in na modrem nebu so plavali nedolžni, beli oblaki.

Vendar je deževje pustilo svoje sledove. Na poljih so se svetile velike luže, Drava pa je bila kalna in deroča. Nekoliko se je umirila šele na prostranem Ptujskem jezeru, vendar je še vedno dajala vtis mogočne in neukročene reke. Minulo deževje je očitno zmotilo številne poti proti jugu selečih se ptic, saj so jih bila okoliška polja in jezero dobesedno polni.

Malo pred 14. uro sem po desnem nasipu prišel do jezua v Markovcih, ko seveda nisem vedel, da me največje presenečenje dneva šele čaka. Medtem ko sem skozi teleskop pregledoval številne race, sem nenadoma zagledal s hrbtom proti meni obrnjenega ptiča, ki je mirno počival na vodni gladini. V prvem trenutku sem se nekoliko zmedel, ko pa mi je ptica pokazala še svojo bočno stran, skoraj nisem mogel verjeti, da imam pred seboj čudovito obarvano govnačko. Kar nekako premajhna in preskromna se mi je zdela v prvem trenutku, takoj nato pa sem se začel precej oddaljeni govnački previdno približevati. Nekoliko kasneje je pričela skupaj z liskami *Fulica atra* plavati s tokom navzdol. Pri tem se je zelo približala zapornicam jezera. Govnačka je čez nekaj časa vzletela in pričela agresivno preganjati rečnega galeba *Larus ridibundus*, ki se ji je preveč približal.

Po velikosti je v letu ustrezala sivemu galebu *L. canus*. Imela je dolge in ozke peruti, srednji repni peresi sta bili podaljšani za približno deset centimetrov. Celotna zgornja stran in značilna "kapa" na glavi sta bili temno rjavi. Na koncu peruti je imela na zgornji strani neizrazito belo liso. Značilna rumenkasta lica so prehajala v skoraj bel vrat in prsi. Čez prsi je potekal slabo izrazit, prekinjen komat. Trebuh je bil bel. Kljun je bil na vodi videt precej temen. Govnačka je bila v poletnem perju, čeprav je imela spodnjo stran peruti in podpazdušno perje že progasto, kar kaže na prehod v zimsko perje.

Po pregledu terenskih priročnikov sem govnačko določil za bodičasto, po obarvanosti sodeč pa je bila najverjetneje opazovana vmesna oblika (med svetlo in temno obliko).

V času mojega opazovanja so se z zahoda nenadoma pojavili gosti, črni oblaki in pričeli groziti s ponovnim deževjem, medtem ko je bilo na vzhodu še popolnoma jasno. Sončni žarki so prodirali skozi oblake in ustvarjali neverjetno igro barv; pod zapornicami pa je bučala razjarjena, narasla in asfaltnih nasipov osvobojena Drava. Ozračje ob tem opazovanju skoraj ne bi moglo biti bolj primerno.

Govnačka se je pričela v spirali dvigati in šele v tem trenutku je pokazala svojo mogočnost in

strašljivost. Če me je prej v letu spominjala na čigro, me je v tem trenutku spominjala na viharnika, tako brezhibno je jadrjala črnemu nebu naproti. Močan sunek vetra jo je zanesel nekam proti markovski cerkvi, nato pa mi je izginila izpred oči. Dež, ki je začel padati čez pol ure, me je opomnil, da se eden najlepših terenskih dni v mojem življenju počasi končuje.

Z nekakšnim vzvišenim občutkom in z mislijo na severnomorsko lepoto sem se tega dne, 24. 10. 1993, počasi odpravil proti Ptujju. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

SREBRNI GALEB *Larus argentatus*

HERRING GULL - from December 29th, 1992 to January 9th, 1993 at Lake Ptuj

Srebrni galeb je ena tistih vrst, o katerih imamo pri nas izredno malo podatkov, čeprav se skoraj gotovo pojavlja veliko pogosteje.

Odkar je postal nova vrsta, ločena od rumenonogega galeba *L. cachinnans*, sem na svojih terenskih obhodih skrbno opazoval vse "velike" galebe, v upanju, da bom med njimi opazil tudi srebrnega galeba.

Opazoval sem ga 29. 12. 1992, v družbi z B. Rubiničem, A. Vrezcem in D. Denacem na Ptujskem jezeru. Odrasel srebrni galeb je skupaj z nekaj sivimi vranami *Corvus cornix* čepel na ledu, ne da bi se ganil. Dobro so bile vidne značilne, mesnato rožnate obarvane noge in rjavo progasta glava. Verjetno istega srebrnega galeba smo opazovali tudi med društvenim izletom dne 9.1.1993. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

KASPIJSKA ČIGRA *Sterna caspia*

CASPIAN TERN - on August 27th, 1993 at Lake Ptuj

V oblačnem in na dež pripravljajajočem se vremenu dne 27.8.1993 sva se z J. Smoletom odpravila na markovski jez.

Malo pred jezom sva se ustavila in si začela ogledovati skupino kakšnih 150 rečnih galebov *Larus ridibundus*, ki so počivali na nasipu. Med njimi sem zagledal odrasel primerek kaspijske čigre. Ko so se galebi splašili, je z njimi zletela tudi čigra. Nekaj časa je letela ob nasipu, pri čemer je bodla v oči njena za čigro ogromna postava z dolgimi perutmi. Bila je v zimskem perju, saj je na sicer črni "kapi" imela polno belih črtic.

Nekoliko kasneje sva kaspijsko čigro opazovala še nad staro strugo Drave. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

KASPIJSKA ČIGRA *Sterna caspia*
CASPIAN TERN - 6 on April 5th, 1994 at Stožice
 (Sava river)

Peti april 1994 je bil deževen in oblačen. Zato sem se odpravil na reko Savo v pričakovanju kakšnega zanimivega srečanja. Že ko sem prišel na teren, sem opazil skupino čiger, za katere sem sprva menil, da so navadne čigre *Sterna hirundo*. Bilo jih je 6. Vendar se mi je zdelo čudno, ker so bile te čigre opazno večje od rečnih galebcev *Larus ridibundus*, ki so se tudi zadrževali na Savi v jati približno 50 osebkov. Ko sem jih takole opazoval, mi je v oči padel še močan rdeč kljun. Seveda sem takoj pogledal v priročnik in porodil se mi je sum, da opazujem kaspijsko čigro. Sum se mi je potrdil, ko so čigre posedle na prod in sem lepo videl njihove črne noge. Noge navadne čigre so seveda rdeče.

Zanimivo je bilo tudi opazovanje malega galeba *Larus minutus*, ki se je zadrževal v jati rečnih galebcev.

Istega dne je Dare Šere kaspijske čigre, ki so se oglašale kot sive čaplje, tudi fotografiral. *Žiga Gombač, Jarška 23, 61000 Ljubljana*

PEGASTA SOVA *Tyto alba guttata*
BARN OWL - found dead on December 19th, 1994
 at Hotiza

Dne 19.12.1994 sem v kraju Hotiza v Prekmurju na cesti našel popolnoma ohranjen kadaver pegaste sove podvrste *guttata*, približno 50m dlje pa tudi kadaver lesne sove *S. aluco*. V letu 1994 obnovljena cesta Murska Sobota - Lendava že zahteva svoj davek, saj večina voznikov ne spoštuje omejitve hitrosti. Tako so pogoste žrtve tudi ptice. Nedvomno pa je podatek dragocen, saj je eden izmed maloštevilnih zimskih zapisov o pegasti sovi v Prekmurju. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

VELIKI SKOVIK *Otus scops*
EURASIAN SCOPS OWL - historical data from
 Slovenske gorice

Malo je živih prič in dobrih poznavalcev ptic med preprostimi ljudmi iz bližnje preteklosti. Leta 1992 sem se pogovarjal z gospodom Francem Hanžičem s Kušernika v Slovenskih goricah. Že 74 križev jih je imel takrat, pred nedavnim pa je še kmetoval. Je ljubitelj narave, tudi lovski čuvaj, vendar gre zadnje čase vedno redkeje v gozd. Pravi, da ga noge ne ubogajo.

Že v mladosti je bil "ptičar", ptice so ga najbolj zanimale. Pripoveduje, da je bilo veliko več ptic kot danes. Zlasti obeh postovk (južne in navadne),

prepelic, vsak "kogel" je imel kito jerebic, veliko je bilo tudi "čukov" z ušesi (veliki skovik), pa tudi smrdokaver in zlatovrank. Smrdokavro v teh krajih imenujejo "mutec", zlatovranko pa "laška vrana". Pravi, da je veliki skovik gnezdil v vsakem duplu okoli hiše: v gnezdilnicah, jablanah, vrbah in celo golobnjakih. Tudi sam je doma izdeloval in nameščal gnezdilnice za škorce. V Jakobskem dolu in v Jarenini je vedel za vsako gnezdo v sadovnjakih in starih vrbah.

Ker so bili takrat drugačni časi kot danes, in tudi miselnost, so ljudje s pticami trgovali. Pripoveduje, da je v Jakobskem dolu in okolici v nekaterih letih pred drugo svetovno vojno iz gnezd pobral tudi do 150 mladih velikih skovikov in jih preparatorju in trgovcu z živalmi prodal za lepe denarce. Nesrečne živalce so potem pošiljali v Nemčijo v velika mesta. V kakšne namene, ni znal povedati.

Zakaj sploh to pišem? Gledano z očmi današnjega časa je takšno početje povsem nesprejemljivo. Malo je danes še živečih ljudi, ki so se v svoji mladosti kakorkoli ukvarjali s pticami in lahko objektivno ocenijo takratne razmere. Podatke, ki nam jih lahko dajo, so zelo dragoceni, tudi za kvantitativno primerjavo. Kako velika populacija velikega skovika je bila okrog leta 1930 v Slovenskih goricah, si dandanes kar težko predstavljamo, če je samo v Jakobskem dolu gnezdilo več deset parov.

Teh nekaj vrstic bo pričevanje g. Franca Hanžiča o številčnosti velikega skovika v Slovenskih goricah ohranilo pred pozabo.

Na koncu tudi z veseljem pove, da par zlatovrank še vedno gnezdi v gozdičku nad njegovo, v starem sadovnjaku skrito domačijo. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

MALI SKOVIK *Glaucidium passerinum*
PYGMY OWL - on November 29th, 1994 on Mt.
 Pohorje

Dne 29.11.1994 sem na Pesku pri Zg. brvi na Pohorju obročkal rumenoglave kraljičke *R. regulus*. Okrog 16. ure je svetloba dneva pričela ugašati in tudi aktivnost ptic je pojenjala. Preletelo me je več jat pinož *F. montifringilla* in čičkov *C. spinus*, ki so iskali prenočišče. Kot zaključek in bolj iz preverjanja zavrtim še posnetek petja mladega skovika. Rumeno-glavi kraljički in sinice običajno reagirajo s svašilnim oglašanjem in se približajo zvočniku. Toda že po nekaj minutah, tudi v bolj oddaljenih delih gozda, med kraljički nastane nepopisen vik in krik in kmalu se v bližini majhna sovica tudi oglasi. Komaj utegnem slediti dogodkom, ko malega skovika ugledam vrh nizke smreke, neposredno ob mreži za lov kraljičkov.

Seveda sem si ga pri tem dodobra ogledal in moram reči, da sem od veselja skoraj poskakoval.

Za fotografiranje je bilo že pretemno, bliskavice pa nisem imel s seboj. Upal sem, da se bo mali skovik ujel v mrežo, toda ker se to ni zgodilo, sem se mu pričel postopno približevati v nameri, da ga vanjo prepodim. Tako blizu skoviku še nisem bil nikoli in kar nisem mogel verjeti, da je tako zaupljiv. Ko sem bil oddaljen slabih 10 korakov, je naposled le odletel, medtem pa se je ustavila tudi kasetna. Preden sem pospravil opremo in odšel, je v daljavi še nekajkrat zaskovikal.

Naj dodam, da sem na Pohorju malega skovika bežno srečal že 15.3.1993, in to blizu koč na Pesku, ko sem ga ob zori s posnetim oglašanjem izzval, a se iz mračnega gozda ni hotel prikazati.

Dne 23.11.1994 se je prikazal ob potoku Piklerica na Osankarici, nedaleč proč od kraja, kjer sem lovil in obročkal rumenoglave kraljičke in so mi ga prav oni in sinice "pokazali".

V obdobju znamenitega mariborskega ornitologa O. Reiserja je bil mali skovik ugotovljen na zgornjem delu Pohorja. Od takrat pa do leta 1993 o tej naši najmanjši sovici s Pohorja ni bilo podatkov. Kot kaže, je bil tu ves ta čas, le odkrili ga nismo. To mi je na Pesku ob srečanju potrdil tudi lovec, domačin I. Švajger, ki "skovika" že od mladosti dobro pozna in meni, da je kar pogost.

Zaskrbljujoč pa je vse večji nemir v pohorskih gozdovih (izletniki, gobarji, motoristi, smučarji itd.), graditev gozdnih cest in sečnja, ki tudi na zgornjem delu Pohorja povzroča hude rane. Gozd tako postaja vse redkejši in vedno manj je starih drevesnih sestojev. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

KOZAČA *Strix uralensis*

URAL OWL - historical data from Mt. Pohorje

Od časa Reiserjevega dela "Ptice Maribora" (1925) pa vse do danes o kozači na Pohorju ni znanih podatkov. Dne 29.11.1994 sem na Pesku srečal domačina, sicer kmeta z Lovrenca na Pohorju, ki se dodatno ukvarja še z lovstvom. Gospod I. Švajger je bil zanimiv sogovornik in dober poznavalec ptic, ki ga, kot je povedal, zanimajo že od mladosti. Povedal mi je, da je leta 1992 videl par kozač v gozdu pod Spodnjo brvjo, pogosto jo je na Pesku slišal tudi ponoči. Domneva, da bi lahko celo gnezdila. Dodal je še, da jo je ponoči slišal že pred leti, vendar se datumov ne spominja več. Na vprašanje, ali pozna koconogega čuka *A. funereus*, je dejal, da ga še ni videl ali slišal na Pohorju. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

PLANINSKA PEVKA *Prunella collaris*

ALPINE ACCENTOR - on December 20th, 1992 at Vogel (1740 m)

Z Martino sva 20.12.1992 popisovala ptiče za ZOA TNP nad smučiščem na Voglu. Sreča se nama je nasmehnila malo nad Vratci med vrhoma Šijo in Voglom, kjer sva na grebenu v višini okoli 1740m opazovala osamljeno planinsko pevko *Prunella collaris*. Ko sva se ji preveč približala, se je spustila v skalovje na tolminsko stran grebena. Vreme tega dne je bilo v hribih sončno in ne preveč mrzlo, tako kot je ponavadi v hribih pozimi. Na bohinjski strani je bilo precej snega, tolminska pa je do vrha kazala velike zaplate kopnega.

Redkosti zimskih podatkov o tej vrsti prejkone botruje dejstvo, da komaj kateri ptičar pozimi zaide visoko v gore.

Kot zanimivost naj dodam, da je bila planinska pevka edini ptič, ki sva ga opazovala v rušnati visokogorski pokrajini med 10.uro, ko sva pri hotelu Ski na Rjavi skali zabeležila 16 planinskih kavk *Pyrhocorax graculus*, in 15.uro, ko sva pri planini Zadnji Vogel (1400m) v macesnovju poslušala jato liščkov *Carduelis carduelis*. *Tomaž Jančar, Gorenje Blato 31, 61291 Škofljica*

BRINOVKA *Turdus pilaris*

FIELDFARE - 6 on November 30th and December 1st, 1991 at Komna (1530 m)

Dne 30.11. in 1.12.1991 se je v okolici koč na Komni in koč pod Bogatinom na n. v. 1530 m zadrževala jata šestih brinovk *Turdus pilaris*. Obirale so borne preostanke plodov grmovnic. Zelo verjetno so se na tej višini zadrževale, ker je bila Slovenija pod 1000 m n. v. že nekaj dni potopljena v meglo. *Andrej Bibič, Osojnikova 7, 62000 Maribor*

MOČVIRSKA SINICA *Parus palustris*

MARSH TIT - unusually large numbers on January 7th, 1990 at Mt. Boč

Boč (979 m) je skoraj v celoti porasel z listnatim gozdom. Dne 7.1.1990 sem popisoval ptice za ZOA (WM2, 12/54) in Boč prepešalil po dolgem in počez. Pri tem sem opazil nenavadno veliko močvirskih sinic. Pozimi srečujemo vse vrste sinic običajno skupaj v jati, med katerimi pa je močvirskih najmanj. V gozdu na Boču jih je bilo opaziti povsod, v manjšini so bile celo velike sinice *Parus major*. Število močvirskih sinic sem ocenil na več sto osebkov. Dodati moram, da v decembru take številčnosti še nisem opazil.

Pravih vzrokov za tako izjemno številčnost najbrž ne bomo ugotovili. Možna je manjša invazija zaradi pomanjkanja hrane. Opazil sem namreč, da so na bukvah obirale žir, ki ga je bilo v pretekli jeseni in še sedaj veliko. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

DOLGOPRSTI PLEZAVČEK *Certhia familiaris*
EURASIAN TREECREEPER - looking for food in Black Woodpecker's trail

Dne 15.12.1992 se je zasnežena dolina Krme (TNP) čudovito lesketala v soncu. Mraz pa je krepko pritisnil. V mešanem gozdu pod vrhom Ravnik sem na deblu posušene smreke opazoval črno žolno, ki je pridno lupila odmrlo lubje. Ker v bližini ni bilo kakšne jate sinic, s katerimi se plezavčki pozimi radi družijo, me je na deblu ob žolni presenetil dolgoprsti plezavček. Kot nepovabljen gost je za "tesarjem" vneto iskal hrano.

Že preveč sem se približal, kajti črna žolna je odletela na naslednje suho drevo, oddaljeno vsaj 20 korakov, za njo pa tudi plezavček. Ves prizor sem potem ponovil še dvakrat. Šele četrta skupaj odletela tako daleč, da jima nisem mogel več slediti. Zanimiva simbioza, mar ne? *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

PINOŽA *Fringilla montifringilla*
BRAMBLING - large numbers in passage on November 1994 at Mt. Pohorje

Na Pohorju sem leta 1994 prve pinože opazoval že v začetku oktobra, in sicer v različnih krajih. Pomembna pa so opazovanja z dne:

18.11.1994, Areh, cca. 800 os.
21.11.1994, Pesek, cca. 1300 os.
23.11.1994, Šumik, cca. 31.000 os.
25.11.1994, Šumik, cca. 5000 os.

V naslednjih dneh in nato še ves december je bilo opaženih v manjšem številu do 100 osebkov. Omeniti moram, da sem pinože opazoval zvečer in da so v iglastih gozdovih prenočevale.

Vrh preleta je bil torej 23.11.1994, ko so iz smeri Ruš po dolini potoka Šumik, ki se kot lijak globoko zajeda v osrčje Pohorja, od 14. ure naprej nepretrgoma letele velike jate pinož kar uro in pol. Že na Šumiku so se nekatere jate spustile v temne jelove sestoje, večina pa je nadaljevala let v smeri Osankarice. Med pinožami je ločeno letelo tudi več 100 čížkov *C. spinus*, približno 500 brinovk *T. pilaris* in več 10 vinskih drozgov *T. iliacus*.

Kot kaže, pinože, čížki in nekateri drozgi gorskih gozdnatih predelov ne uporabljajo samo za prelet, temveč v gostih iglastih gozdovih tudi prenočujejo. Naj dodam, da v tem času na Pohorju še ni bilo snega, temperature pa so bila nadpovprečno visoke. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

MALI STRNAD *Emberiza pusilla*
LITTLE BUNTING - on November 15th, 1992 at Studenci (Maribor)

Oblačnega in hladnega dne 15.11.1992 sva s prijateljem Brankom hodila po poljih v bližini Studencev pri Mariboru. Na poljih je vladalo popolno mrtvilo, zato sem še toliko bolj vesel dvignil daljnogled proti osamljenemu ptiču, ki je sedel na nizkem drevesu ob poti. Izostril sem sliko in pred seboj zagledal majhnega strnada, ki se je tiho oglašal.

Približal sem se mu na zelo majhno razdaljo in opazil značilno svetlo rjavo obarvana lica in majhen rahlo konkaven kljun. Od kljuna do vratu se je vlekla izrazita bela proga. Po prsiah so potekale tanke, temne proge.

Kmalu nato je strnad, ki sem ga določil za malega, odletel na bližnje koruzno polje. Ker so iz tal rasla še približno pol metra dolga koruzna stebela, sva se precej namučila, preden sva ga ponovno odkrila. Strnad je hodil po tleh in se prehranjeval skupaj s ščinkavci *Fringilla coelebs*, domačimi in poljskimi vrabci *Passer domesticus* in *P. montanus* ter dvema plotnima strnadoma *E. cirrus*.

Opazovanje je bilo zelo težavno, saj se je vsa ta jata ves čas prestavljala za nekaj metrov naprej. Kar precej časa je minilo, preden sva se ga dobro nagledala. Ker je strnad bežal po tleh nekaj metrov pred nama, sva ga opazovala večinoma v hrbet. Opazila sva, da ima sivkast tilnik, ki se je dobro ločil od rjavega telesa, na hrbtu pa dve vzdolžni rjavo rumeni proggi. Stranski repni peresi sta bili beli. Nazadnje sem opazil še eno pomembno razliko, po kateri se loči od trstnega strnada *E. schoeniclus*: črna proga, ki poteka od vratu nad belo proggo, se ne dotika kljuna. Prav tako se je strnad zdel majhen in šibek v primerjavi z drugimi ptiči na tleh. Oglašanje je bilo precej drugačno od oglašanja trstnega strnada.

Po naštetih značilnostih sem se popolnoma prepričal, da sem res opazoval malega strnada. Čeprav velja identifikacija malega strnada v naravi za zelo težavno, mislim, da v ugodnih opazovalnih razmerah ni tako. Treba je le usmeriti pozornost predvsem na značilnosti glave in imeti nekoliko izkušenj s trstnim strnadom. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

SNEŽNI STRNAD *Plectrophenax nivalis*
SNOW BUNTING - 6 on December 2nd, 1993 at
Sečoveljske soline

Sečoveljske soline, ta že tolikokrat opevani ornitologov raj, te le redko pustijo na cedilu. Vsekakor se to ni zgodilo 2.12.1993, ko sem jih sam poln pričakovanj obiskal. Na presenečenje mi ni bilo treba dolgo čakati, saj sem največje presenečenje tega dne uzrl že kakih deset minut po prihodu. Ko sem začel pregledovati ornitološko manj znani del na severni strani podelujočih solin (takoj za vhomom v soline skozi Sečo), sem na enem od nasipov opazil jato šestih "okroglih" pevk. Ker so že na daleč delovale precej neplašno, sem se jim približal na dobrih dvajset metrov in presenečeno pogledal skozi teleskop. Slika, ki sem jo videl v tistem trenutku, mi je razodela, da sem se prvič srečal s precej redkimi gosti iz arktične tundre - snežnimi strnadi. Ko sem se jih po skoraj enournem opazovanju dodobra nagledal in ugotovil, da opazujem tri odrasle pare snežnih strnadov v zimskem perju, sem se odločil ta nepozabni dogodek prestaviti še na fotografski film. Med zasledovanjem sicer neplašnih strnadov me je vztrajno obletaval policijski helikopter, ki očitno ni imel pametnejšega dela kot ornitologu preprečiti, da bi slikal snežne strnade, tako da mi je to kasneje le stežka uspelo. Seveda s tem zanimivega dne še ni bilo konec, saj so se na vodi pozibavale številne zanimive zimske gostje. Med njimi vse naše vrste ponirkov, približno 70 polarnih slapnikov *Gavia arctica* in 3 rdečegrli slapniki *G. stellata*, 700 žvižgavk *Anas penelope*, 400 kreheljcev *A. creca*, 3 duplinske gosi *Tadorna tadorna*, 4 beloliske *Melanitta fusca* ter mnoge druge zanimive vrste. Tudi blatni solinski bazeni niso ostali brez ptičjih spremljevalcev. Predvsem so se soline tega dne izkazale v neverjetno velikem številu velikih in malih belih čapelj, prvih se je na Solinah zbralo kar 31, manjših sorodnikov pa je bilo še več - 81! Tudi spremenljivi prodniki *Calidris alpina* s svojimi 206 pripadniki niso ostali v ozadju, prav tako pa mojim očem ni ostalo skritih 220 rdečenogih martinčev *Tringa totanus*, 85 kozic *Gallinago gallinago* in 8 škurhov *Numenius arquata*. Za nameček sem videl še 2 kričavi čigri *Sterna sandvicensis*, 4 sive gosi *Anser anser* in 3 beločeje deževnike *Charadrius alexandrinus*, ki s svojo zimsko prisotnostjo burijo duhove slovenskih ornitologov. Na koncu pa ne morem še mimo samca pepelastega lunja *Circus cyaneus*, ki me je elegantno preletel na koncu mojega zanimivega obhoda. *Borut Rubinič, Pražakova 11, 61000 Ljubljana*

Poročila od koderkoli
Reports from here and there

Žolneško jezero

Površina: do 49 ha; maksimalna globina 9,5 m; širina 350 m; dolžina 1500 m; III. kakovostni razred. To so podatki iz osebne izkaznice zadrževalnika Trnava ali Žolneškega jezera, kot ga še drugače imenujemo.

Jezero, ki je največje v žalski občini, leži jugovzhodno od Kamniško-Savinjskih alp. To je prva večja vodna površina v tem delu Slovenije, takoj pod Alpami. Zaradi ugodne geografske lege bi pričakovali, da se bodo tu ustavljale ptice, se nahranile, odpočile in morda gnezdile. Žal ni tako.

Jezero je v katerem koli letnem času prava vodna pustinja. Na njegovi vodni gladini ne najdemo plavajočega rastlinja, pa če se še tako trudimo. Obrežnega rastlinja tudi ni. Le po nekaj metrih oddaljevanja od vodne površine naletimo na prvo grmičevje. In zakaj vse to?

Zadrževalnik je nastal skoraj izključno zaradi potreb kmetijstva, saj je glavni namen okoli 350 m dolge pregrade namakanje kmetijskih površin v Savinjski dolini. Zaradi tega je nihanje vodne gladine precejšnje in s tem onemogočen razvoj plavajočega rastlinja. Poleg tega je zahodni del namenjen ribogojništvu. S tem pa je delno povezano tudi dejstvo, da zadrževalnik nima obrežnega rastlinja.

Nekaj barve in življenja dajejo jezeru redke vodne ptice, ki se tu ustavijo. Že ves čas, odkar spremljam ornitofavno Žolneškega jezera, me to vedno pričaka skoraj prazno. Za ilustracijo stanja naj podam nekaj zanimivih opazovanj.

Čopasti ponirek *Podiceps cristatus* je stalni obiskovalec jezera. 20. 3. 1993 sem evidentirala osem (8) parov, 21. 5 dva para, 26. 7. pa šest (6) parov in dve gnezdi, za kateri sem upala, da bosta lahko opravili svoje poslanstvo. Dva meseca kasneje, 13. 9., pa sem zabeležila 12 samo odraslih osebkov. Gnezdi sta očitno propadli. Domnevam, da je bil glavni vzrok padec vodne gladine, saj so zaradi suše intenzivno namakali polja, gnezdi pa sta se prosto pozibavali na vodni gladini.

20. 3. sem opazovala samca reglje *Anas querquedula* in samca čopaste črnice *Aythya fuligula*. Tega dne me je presenetil še ribji orel *Pandion haliaetus*.

31. 3. sem zabeležila kar sedem (7) parov čopastih črnice.

Bela čaplja *Casmerodius alba* se je po obrežni

plitvini sprehajala 26. 7. (1 ex.). Isti dan sem zabeležila še dva rečna galeba *Larus ridibundus* v mladostnem perju in črno čigro *Chlidonias niger* (1 ex.) tudi v mladostnem perju, saj je imela rjavkasto perje po hrbtu.

13. 9. 1993 sem se v oblačnem in vetrovnem vremenu odpravila na jezero, ki me enkrat za spremembo ni pričakalo popolnoma prazno. Na vodni gladini se je pozibavalo 370 mlakaric *Anas platyrhynchos*, kar je doslej največ na tem jezeru. Med njimi sem opazila nekaj, kar pa še zdaleč ni bila rasa. Po natančnejšem opazovanju sem ugotovila, da gre za črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis*, ki je popestril to družbo skupaj z 12 čopastimi ponirki in dvema kreheljcem *Anas crecca*. Po obrežju se je sprehajalo še 28 sivih čapelj *Ardea cinerea*, kar je tudi največje število teh do sedaj opazovanih ptic.

Ti podatki nam pripovedujejo o tem, da bi bilo to jezero lahko izredno zanimivo za vodne in druge ptice, če bi bilo njegovo vodno in obrežno rastlinje razvito. To velja tako za obdobje selitev kot za obdobje gnezditve.

Doslej je večina ljudi na jezero gledala le s turističnega vidika, čeprav nima ustrezne infrastrukture. Sedaj je pa še voda tako onesnažena, da ni primerna za kopanje, pa tudi neposredna bližina goveje farme je precej moteča.

Žolneško jezero ali zadrževalnik Trnava bi lahko v bodoče igral večjo vlogo v razvoju naravoslovnega turizma v Savinjski dolini, saj mu geografska lega to povsem omogoča. Odgovorni bi morali poskrbeti za zaraščanje vodne površine in obrežja z izključno avtohtonimi rastlinskimi vrstami. Seveda je neizogibna sprememba kvalitete vode. Ker je jezero sedaj prazno, je njegova samoočiščevalna sposobnost nična. Tako se vsi odpadki, predvsem organski, kopičijo na dnu, kjer gnijejo in s tem učinkovito zastrupljajo že tako ne ravno najbolj čisto vodo. Pravo katastrofo pa bi jezeru prinesel vnos fitotrofni ribjih vrst, ki bi uničevale razvijajoče se vodno rastlinje.

Upanje za oživitev jezera se povečuje, saj se določene vplivne osebe že intenzivno zanimajo za razvoj naravoslovnega turizma na Žolneškem jezeru in se glede določenih del že dogovarjajo s stroko. Zaenkrat so s svojimi dejanji na pravi poti in upam, da bodo na njej tudi ostali. Nuša Kropivšek, Vransko 121, 63305 Vransko

Mala Polana

Zamočvirjene travnike in z grmovjem porasle goloseke črne jelše ob potoku Črnc pri Mali Polani sem leta 1992 obiskal trikrat. Prvič 8. 5., takrat sta bila z manao tudi B. Štumberger in M. Vogrin, 27. in

28. 5. (tudi ponoči) ter 16. 8. Vso pozornost sem namenil zamočvirjenim travnikom in golosekom črne jelše, kjer ob pogozdenih mladih jelšah bujno uspevajo tudi različne vrste grmovnic in ščavje. Habitat bi razvrstili takole: jelšev log, grmovje, zamočvirjeni travniki in potok. V tem poročilu dopolnujem popis ptic te lokalitete, ki sem ga opravil 26. 6. 1988 (glej *Acrocephalus* št. 43-44).

Po metodi transeka, 1 km počasne hoje od Copekovega mlina do konca travnikov, je bilo dne 27. 5. zgodaj zjutraj levo in desno (50 m v globino snemalnega pasu) evidentirano 41 vrst ptic. Omenjam samo pomembnejše:

1. Kukavica *Cuculus canorus*; poje vsaj 8 smcev, "smejoče se" se oglašajo tudi samice.
2. Grivar *Columba palumbus*; opaženih 5 osebkov.
3. Divja grlica *Columba turtur*; pojejo 4 samci.
4. Drevesna cipa *Anthus trivialis*; območno poje 6 samcev.
5. Mali slavec *Luscinia megarhynchos*; poje 1 osebek.
6. Kobiličar *Locustella naevia*; poje 40 samcev, predvsem na travnikih.
7. Rečni kobiličar *Locustella fluviatilis*; poje 50 samcev, gostota je največja na golosekih črne jelše.
8. Trstni kobiličar *Locustella luscinioides*; 2 samca pojeta v pasovih trstičja in vrbe.
9. Bičja trstnica *Acrocephalus schoenobaenus*; poje 22 samcev.
10. Močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*; poje 36 osebkov.
11. Rakar *Acrocephalus arundinaceus*; v pasovih trstičja pojejo 4 samci.
12. Grahasta penica *Sylvia nisoria*; poje 16 območnih samcev, opažena tudi na travnikih v grmovnih pasovih.
13. Rjava penica *Sylvia communis*; območno poje 18 samcev.
14. Vrtna penica *Sylvia borin*; 2 samca pojeta na poseki.
15. Belovrati muhar *Ficedula albicollis*; 1 par na robu loga.
16. Plaščica *Remiz pendulinus*; 4 osebkovi opaženi v skupini vrb.

Med vsemi obiski je bilo opaženih 63 vrst ptic, med njimi tudi: kvakač *Nycticorax nycticorax*, 1 os. (8. 5.), sršenar *Pernis apivorus*, 3 os. (27. 5.), kanja *Buteo buteo*, s plenom v krempljih (28. 5.), lesna sova *Strix aluco*, ponoči se oglašata 2 os., gnezdi na podstrešju Copekovega mlina (27. 5.), vijeglavka *Jynx torquilla*, 1 ujeta (16. 8.), srednji detel *Dendrocopos medius*, oglašja se več os. (8. 5.), breguljka *Riparia*

riparia, 2. os. (27. 5.), vrtnik *Hippolais icterina*, 2 os. (16. 8.). Kljub temu, da so vlažni travniki ob Črncu pestri po raznolikosti in številu vrst, ostaja nepojasnjeno, zakaj ni tam kosca *Crex crex*. Tudi nočno preverjanje s kasetofonom ni dalo rezultatov. Zanimivo, da tudi ni bilo prepelice *Coturnix coturnix*. Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor

Perniško jezero

V začetku leta 1992 sem jezero (ribnik) v Pernici obiskal večkrat: prvič 29. februarja in nato 6., 7., 23. in 28. marca. Naj omenim, da je bil spodnji ribnik 29. 2. že izpraznjen in ribe izlovljene. Okoli manjših kotanj, napolnjenih z vodo, so se gnetle sive čaplje in veliki kormorani. Z nekakšno ihto so iz njih pobirali zaostale manjše ribe. Gole površine mulja pa so privabljale pobrežnike in galebe. Večina rac se je v tem času zadrževala na zgornjem delu ribnika. Dne 28. 3. je bil spodnji ribnik že napolnjen, izginili pa so tudi pobrežniki.

- čopasti ponirek *Podiceps cristatus*: 29. 2. sta bila samo 2 osebka 6. 3. 6 os., 7. 3. 11 os., 23. 3. 20 os. in 28. 3. 22-25 os.
- veliki kormoran *Phalacrocorax carbo*: 29. 2. okrog 60 os., 6. 3. 23 os., 7. 3. okrog 80 os., 23. 3. 8 os. in 28. 3. nobenega.
- siva čaplja *Ardea cinerea*: 29. 2. 26 os., 6. 3. 53 os., 7. 3. 30 os., 23. 3. prav toliko in 28. 3. samo 8 os.
- labod grbec *Cygnus olor*: 29. 2. 5 os., 6. 3. 10 os., 7. 3. 11 os. in 28. 3. 4 os. 23. 3. jih ni bilo.
- mlakarica *Anas platyrhynchos*: 29. 2. približno 300 os., 6. i 7. 3. okrog 200 os., 23. 3. prav toliko in 28. 3. 50-60 os.
- regeljc *Anas querquedula*: 7. 3. 1 os. in 28. 3. 8 os.
- sivka *Aythya ferina*: 23. 3. in 28. 3. opažena 2 os. (par).
- veliki žagar *Mergus merganser*: 29. 2. 4 samci in 4 samice, 6. in 7. 3. 5 samcev in 4 samice ter 23. in 28. 3. en par.
- belorepec *Haliaeetus albicilla*: 6. 3. je mladostni belorepec krožil nad spodnjim delom ribnika. Spustil se je celo do ene izmed kotanj, brez plena je nato odjadral vzdolž Pesniške doline.
- kanja *Buteo buteo*: po ena opažena 29. 2. in 6. 3. na zgornjem delu ribnika.
- priba *Vanellus vanellus*: 29. 2. 8 os., 6. 3. okrog 70 os., 7. 3. okrog 200 os., 23. 3. prav toliko in 28. 3., ko je bil spodnji ribnik napolnjen, nobene več.
- togotnik *Philomachus pugnax*: 29. 2. 7 os., prvo opazovanje v tem letu, 6. in 7. 3. 3 os., 23. 3. 30

os., in 28. 3. nobenega.

- kozica *Gallinago gallinago*: 29. 2. ena na zgornjem delu.
- rečni galeb *Larus ridibundus*: 29. 2. okrog 150 os., 6. in 7. 3. okrog 200 os. in 23. ter 28. 3. okrog 300 os.
- sivi galeb *Larus canus*: 28. 3. en os.
- vodomec *Alcedo atthis*: 28. 3. eden na spodnjem ribniku.
- kmečka lastovka *Hirundo rustica*: 28. 3. 5 os., zaradi deževnega in hladnega vr vremena letajo tik nad vodo. Prvo letošnje opazovanje.
- mestna lastovka *Delichon urbica*: 28. 3. 1 v jati kmečkih lastovk. Prvo opazovanje.
- kavka *Corvus monedula*: 6. 3. 27 os. v izpraznjenem ribniku, nekatere so se v vodi kopale.
- trstni strnad *Emberiza schoeniclus*: 29. 2. vsaj 3 os. Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor

Ljutomerski ribnik

Na robu južnega dela Ljutomera, desno od glavne ceste Ormož - Ljutomer, leži 5 srednje velikih ribnikov, deloma poraslih z rogozom, trstiko in drugim rastlinjem. Nanje me je pred nedavnim opozoril naš član Ivan Vrhar iz Ljutomera.

B. Štumberger, M. Vogrin in moja malenkost smo se 8. 5. 1992 mimogrede ustavili ob ribnikih. Opazovali smo naslednje pomembnejše vrste.:

- mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*: opažena 2 osebka, ki sta že gnezdila;
- siva čaplja *Ardea cinerea*: 2 sta čepeli na drevesu ob ribniku;
- rjava čaplja *Ardea purpurea*: iz tističja smo splašili kar 3 os.;
- labod grbec *Cygnus olor*: v trstičju tretjega ribnika je bilo gnezdo - samica je še valila, samec pa je plaval nedaleč stran;
- mlakarica *Anas platyrhynchos*: gnezdi 3-5 parov;
- liska *Fulica atra*: gnezdi okrog 6 parov;
- mali deževnik *Charadrius dubius*: 3 os. smo opazovali v prvem izpraznjenem ribniku;
- pikasti martinec *Tringa ochropus*: nekje z roba ribnika smo splašili 1 os.;
- mali martinec *Actitis hypoleucos*: mali martinec je odletele z roba njive ob ribniku;
- vodomec *Alcedo atthis*: videli smo 2 os., za gnezdenje primerne stene nismo opazili;
- pogorelček *Phoenicurus phoenicurus*: intenzivno je pel v bližnjem naselju;
- rakar *Acrocephalus arundinaceus*: 2 samca brez predaha pela v trstičju. Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor

Nove knjige:

New books:

Andrej Sovinc

ZIMSKI ORNITOLOŠKI ATLAS SLOVENIJE

Tehniška založba Slovenije

Ljubljana 1994, 456 strani

Domala vsako knjigo napiše, poleg avtorja, več ljudi: v njej pustijo svoja večidel nevidna znamenja pregledovalci rokopisa, poleg lektorja in strokovnega recenzenta je atlas, ki je pred nami, bralo še osem za to opravilo poklicanih ljudi. Tu je še 150 zbiralcev podatkov, kar je seveda fantastična številka, ne nazadnje pa knjigo pišejo tudi pričakovanja bralcev, ki jim je priročnik namenjen. Lahko bi potemtakem rekli, da nastopa v takem primeru avtor v vlogi dirigenta velikemu simfoničnemu orkestru z imenom Musici Avium Slovenicorum. Zimski ornitološki atlas je sicer projekt Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Obdobje terenskega kartiranja za Zimski ornitološki atlas je koordinator projekta in avtor knjige Andrej Sovinc razdelil v štiri faze: fazo poskusnega kartiranja (zima 1979/80), fazo pasivnega kartiranja (zime 1980/81 - 1985/86), obdobje aktivnega kartiranja (zime 1986/87 - 1990/91) in fazo preverjanja terenskih podatkov in kartiranja še neraziskanih kvadrantov (zimi 1991/2 - 1992/3). Slovenija je bila namreč za potrebe kartiranja razdeljena na 244 kvadrantov v izmeri 10 x 10 km. Raziskanost je bila na koncu 98,4 odstotna. Ob pisanju spremnega besedila k distribucijskim kartam so bili avtorju v veliko pomoč zapisi iz društvenega glasila *Acrocephalus*.

Pred pričetkom kartiranja za atlas ni imelo zimsko popisovanje ptic pri nas nikakršne tradicije, vsaj v zoogeografskem pomenu te besede zagotovo ne. V prejšnjih stoletjih pa vse tja do šestdesetih let je namreč kot verodostojen dokaz pojavljanja neke ptice pri nas veljala le ubita ptica. Četudi je takšno zbiranje mehov v znanstvene namene v muzejih dosevalo ponekod ogromne številke, to ni zadoščalo ne za prikaz razširjenosti ne za kolikor toliko natančno oceno številčnosti populacije. Vsemu temu početju je manjkala bistveni atribut sodobnega kartiranja, to je geografska organiziranost. Šele z mednarodno uveljavitvijo UTM mreže za potrebe favnističnega kartiranja v sedemdesetih letih so bile ustvarjene vzpodbudne razmere za angažma amaterskih popi-

sovalcev.

Osrednja popisovalna meseca sta bila december in januar kot dva najčistejša prezimovalna meseca. Z veseljem bi seveda popisovali tudi v novembru in februarju, toda v teh dveh mesecih se med prezimujočimi pticami pojavljajo tudi selivke, novembra tiste najbolj pozne in v februarju one najzgodnejše. No, konceptualnega miru pa ne motijo le nekatere najbolj nestrpne gnezdilke, po čemer slovi zlasti krivokljun. Najbolj zanimivo pri tem pa je to, da ženitovanjska sla sploh ni odvisna od ostrine zime.

V uvodnem delu knjige so v prvem poglavju predstavljeni projekt in metode dela, v drugem geografske značilnosti Slovenije, njeno rastlinstvo in podnebje, v glavnem delu knjige spoznamo razširjenost 192 vrst ptic, pred tem pa si lahko preberemo nekaj o pticah pozimi nasploh in o slovenskih posebnostih na to temo. Ker društveni člani projekt poznamo, ga ne bom opisoval, naj le spomim, da naj bi bilo poleg popisa razširjenosti opravljeno tudi štetje, kar se je nedvomno najbolje posrečilo pri vodnih pticah.

Seveda tudi nima nobenega smisla obžalovati, da atlas ni predstavljen ali bolje rečeno narejen po posameznih letih oz. zimah, kakor so s povzetimi značilnostmi predstavljene v poglavju o klimatskih značilnostih. Za kaj takega pač od vsega začetka nismo bili usposobljeni, ni pa rečeno, da takšen cilj ne bo odslej v ospredju prihodnjih zimskoatlaških projektov. Zakaj več kot očitno je, da je narava prezimovanja spreminjajoča se, da se torej ene in iste vrste še zdaleč ne pojavljajo vsako leto, pač pa bolj ali manj občasno, domnevno v večji ali manjši odvisnosti ravno od vremena, ki pa je samo po sebi seveda največja spremenljivka. Ugotavljanje povezave med vremenom in zimskim pojavljanjem ptic pri nas sicer ni bil namen atlasa, je pa ta okoliščina tesno vpeta v komentar distribucijske karte predvsem tistih vrst, ki se pojavljajo pri nas neredno.

Druga ekološka determinanta zimskega pojavljanja in še bolj prezimovanja pa je seveda hrana. V tem pogledu bi bil nemara bolj kot splošen pregled vegetacije dobrodošel pregled rastlinske in živalske prehrane. Pregled vegetacije po asociacijah je zelo akademski, vprašanje prehrane pa je za ptice vprašanje preživetja ali, kot pravijo preprosti ljudje: ni važno, kdo je na oblasti, pomembno je, da so police v trgovinah polne in da jih lahko veselo praznim!

Osnovni namen zimskega ornitološkega atlasa je seveda prikazati razširjenost ptic pozimi, pri čemer gre pri vrstah, ki pri nas ne prezimujejo v pravem pomenu besede, temveč se krajši čas le zadržujejo kot prehodni gostje, bolj za pojavljanje kot za razširjenost. S kartiranjem potemtakem ugotavljamo,

kako je njihovo pojavljanje porazdeljeno po našem ozemlju. Sovinc tem prehodnim gostom pravi zimski prišleki, medtem ko zimske goste imenuje tiste vrste, "ki jih vremenski in drugi vplivi pozimi priženejo k nam, vendar so njihova prezimovališča druga". Tu velja opozoriti, da so gostje kratkomalo vse tiste ptice, ki pri nas ne gnezdiijo. To so lahko poletni ali zimski gostje, in celo počivajoče selivke niso nič drugega kot gostje. Tudi z njegovim mnenjem, da "pojma selitve in klateštva nista natančno opredeljena", bi le stežka soglašal. Nasploh velja, da je klatež tista vrsta, ki prezimuje znotraj gnezditvenega areala, selivka pa vrsta, ki prezimuje zunaj gnezditvenega areala. Za klateža je značilno, da prezimuje tako, da se potika od enega prehranjevališča do drugega, kar ptica seveda lahko počne tako znotraj kot zunaj gnezditvenega areala. Tako se tudi selivka v prezimovalnem arealu vede kot klatež, so pa tudi vrste kot npr. pegam, ki se sprva, dokler je še dovolj hrane, klati v gnezditvenem arealu, kasneje, ko je tam zmanjka, pa tudi zunaj njega. Podobno to počno mnoge pri nas stalne vrste, na primer sinice. Lahko bi torej rekli, da je klateštvo improvizirana selitev v primeri s pravo selitvijo, ki je načrtna.

Rezultati kartiranja vsebujejo tako podatke o razširjenosti kot podatke o pogostosti neke vrste. Z drugimi besedami, število zapisov ni vedno identično s številom distribucijskih krogcev. Tako je zelenec zabeležen v 217, lišček pa v 207 kvadrantih, vendar lahko domnevamo, da je zapisov o prvih neprimerno več kot o drugih (čeprav ni nujno, ker v takem primeru radi spregledamo ali vsaj ne popišemo vsakič vrste, ki je "preveč" pogosta). Pri tem ne gre za razliko v številčnosti (ki je znana, četudi je le stvar ocene), temveč, kot rečeno, za pogostost pojavljanja.

V enem samem krogu se lahko skriva vsakoletno, to je redno prezimovanje neke vrste (npr. mokoža), v petnajstih drugih pa naključni ali prehodni gost, ki se je, na posamezni lokaliteti pojavil enkrat samkrat in nikoli več. Popolnoma jasno je, da je v takšnem primeru stalno obiskovana lokaliteta naravovarstveno pomembnejša. Na takšne zakrite rezultate atlasa mora opozoriti komentar in Sovinčev komentar to tudi vztrajno počne.

V Zimskem ornitološkem atlasu Slovenije je predstavljenih kar 30 vrst z manj kot petimi zapisi. Le enkrat samkrat so bile v preteklem petnajstletnem obdobju pozimi v Sloveniji opazovane naslednje vrste ptic: rumenokljuni slapnik, velika bobnarica, črna štokrlja, žličarka, rjavi škarnik, grahasta tukalica, prosenka, belohrbti detel, puščavec in beloperuti krivokljun. Najbolj pogosto razširjene vrste pa so bile odkrite v naslednjih številnih kvadrantov: velika sinica 239, ščinkavec 237, šoja 230, plavček 226, kanja 222, taščica 221, kos 218, zelenec 217 in stržek 216.

Skupno število kvadrantov je 244.

Ker je slovenski atlas prezimujočih ptic eden prvih v Evropi (imajo ga že v Veliki Britaniji, na Nizozemskem, Franciji in Lombardiji), bo na potrditev domneve, da je Slovenija s svojo geografsko in klimatsko lego in s svojimi prehranjevalnimi habitatami za ptice pozimi privlačna dežela, treba počakati. Iz števila odkritih vrst v posameznem kvadrantu pa lahko že zdaj prepoznamo prezimovalno najbolj obiskane predele v Sloveniji. To so (z oznakami avtorja) Koper (125), Sečoveljske soline (123), Ptuj z jezerom (112), Maribor (vzhodni del; 110), Rače (108), Maribor (zahodni del; 103), ustje Dragonje (95), Cerknjsko jezero (94), Ormoško jezero (92) in Bled z jezerom (92). Med njimi presenetljivo ni Ljubljanskega barja in tudi ne Ljubljane, ki je že v prejšnjem stoletju, najkasneje pa s Plečnikovo utesnitvijo Ljubljanice, izgubila značaj vodnega mesta. Nadvse informativna bi bila primerjava tako Ljubljane kot Maribora z obdobjem izpred 100 let na podlagi Schulzevih in Reiserjevih zapisov. Pokazalo bi se, kaj je Ljubljana z izsušitvijo Barja izgubila in kaj je Maribor z akumulacijami na Dravi pridobil. Seveda pa to ni naloga ornitološkega atlasa. V celoti pa je (od 244 kvadrantov) bilo manj kot 25 vrst odkritih v 27 kvadrantih, od 26 do 50 vrst v 141, 51-75 v 52, 76-100 v 14 in več kot 100 vrst v 6 kvadrantih, kar povprečno pomeni 42 vrst na kvadrant.

Kajpak je bilo po pričakovanju najmanj vrst popisanih v hribovitih, zlasti visokogorskih predelih, kjer je bilo tudi popisov iz razumljivih razlogov najmanj. Nadvse dragocena sestavina atlaskih popisov je seveda t.im. vertikalna distribucija, višinska porazdelitev prezimujočih ptic. Ta predvsem ni nekaj statičnega, marveč je odvisna od vremenskih sprememb. Obilica snega prežene nekatere vrste v doline, nizka oblačnost, dolgotrajna megla ali močno ivje pa predvsem zrnijede vrste prisili, da si poiščejo hrano v višje ležečih predelih. Zagotovo je največ takšnih prezimovalcev najti v višjih legah v razmerah toplotnega obrata. Žal raziskovalna metodologija konec sedemdesetih let, ko smo Slovenci pričeli z zimskim kartiranjem, višinskega parametra ni vključevala v svoj instrumentarij. Zato so v pričujočem atlasu višinski podatki omenjeni bolj kot posebnost, dobljeni pa so bili predvsem pri kartiranju Triglavskega narodnega parka, ki ta parameter hvalabogu vključuje.

Kot nekakšen stranski produkt atlasa so v enem izmed dodatkov navedeni tipični selivci, ki so bili v obdobju popisa opaženi v slovenskem Primorju. To so rumena pastirica, pogorelček, repaljščica, drevesna cipa, rjavi srakoper in divja grlica. Druga dva dodatka omenjata vrste, popisane pred atlasom in po njem (po zaključku redakcije), kar kaže na to,

da atlas ni nikdar končan.

Komentar k distribucijski karti vsake ptičje vrste obsega evropski pogled na prezimovanje te vrste, kakor stvari vidi Harrison v svojem Atlasu ptic zahodne Palearktike (čeprav to ni atlas v smislu kartiranja) iz leta 1982, izbrane zgodovinske vire, polpretekle statusne ocene iz domačih logov in seveda najpomembnejša odkritja terenskih popisov za atlas. Opisan je tudi najznačilnejši prezimovalni habitat, pri zrnojedih pticah pa je omenjena tipična prehrana, zlasti če je nanjo vezano množično (invazijsko) pojavljanje. Pri naključnih gostih je pokomentirano tudi vreme, ki naj bi botrovalo takemu izjemnemu pojavu. V besedilu je pri vrstah, ki gnezdiijo pri nas, na kratko komentirana tudi gnezditvena razširjenost, kar še zlasti velja za tipične stacionarne vrste (kure, sove in žolne). Ocena številčnosti vrste, populacijski trend in trend razširjenosti so poleg statusa in števila kvadrantov, v katerih je bila vrsta ugotovljena, objavljeni v posebnem okviru. Za informiranost tujih bralcev je ob vsaki distribucijski karti poskrbljeno s sinopsisom v angleščini, druge ugotovitve pa so zbrane v splošnem povzetku.

Besedila so napisana živahno, čeprav marsikje nekoliko neurejeno, čutiti je odsotnost redakcijske roke, ki bi zdaj marsikje preveč prepletene podatke, domneve in ugotovitve nekoliko pospravila. Ponekod moti pretirano sklicevanje na ustne vire, posebno tam, kjer je na voljo ustrezna literatura (npr. pri brškinki). Pri nekaterih bolj ali manj redkih vrstah (tudi pri reglji!), zlasti iz vrst nepevk, je piscu pošla sapa. Škoda, saj bi bralec ravno pri teh vrstah prebral kaj več, večja informiranost pa bi tudi pripomogla nemara k boljši odkrivnosti v prihodnje. Pomagati bi si v takšnih primerih zagotovo dalo s tujimi viri, čeprav je semtertja piscu na voljo tudi domač zapis (npr. o rjasti kanji). Besedila so marsikje popestrena s citati iz literature, tega pa bi bilo lahko še več, tako bo poznavalec pogrešal npr. Šašljev zapis o prezimovanju velikih škurhov ob Temenici z leta 1929 in Schulzev zapis o šestdesetrepji jati bezgavk ob Savi pod Radovljico iz leta 1892, čeprav gre le za oktobrsko opazovanje selivke v močnem snežnem metežu. Čeprav je razumljivo in dopustno, da se ob obilici gradiva kakšen vir izmuzne, drugi morda ne vzdrži kritike verodostojnosti, kar je konec koncev pravica avtorjeve presoje in njegovega kritičnega izbora, pa vendar ne razumem, da je bil Kurillov prispevek o prezimovanju galebav na Savi pri Kranju v januarju 1985 kratkomalo prezrt. V njem objavljeni podatek o srebrnem galebu (*Larus argentatus*) si, kljub pomislekom ob sistematski reviziji te vrste, zasluži vsaj komentar! Saj dobro vemo, kako malo je takšnih pravih zimskih zapisov v naši literaturi!

Knjiga se kljub precej sočrealističnem videzu lista prijetno, velika večina risb, delo Slavka Polaka, je, kar zadeva prepoznavo, uspela, pa tudi sicer kažejo kar sprejemljiv avtorski obraz. Jezikovnih in tiskarskih napak skorajda ni najti, kar je pri tako obsežnem delu pohvale vredno. Občudovanja vreden je konec koncev tudi pogum založbe, čeprav je vsakemu poznavalcu že danes jasno, da bo knjiga čez čas postala zelo iskano blago. Njena vrednost bo namreč iz leta v leto naraščala, saj je vendarle enkrat, neponovljiv in predvsem verodostojen prerez petnajstletnega obdobja iz časov prebujanja slovenske ornitologije. Kolegu Sovincu smo za ta "dokument vseh dokumentov" lahko samo hvaležni!
Iztok Geister

Tucker, G.M., Heath, M.F.,
BIRDS IN EUROPE: THEIR CONSER-
VATION STATUS
BirdLife International 1994, 560 strani

V knjigi *Birds in Europe: Their Conservation Status*, ki jo je izdala mednarodna organizacija BirdLife International, je prvič predstavljena varstvena problematika oziroma ogroženost evropskih ptic. Avtorji tega obsežnega dela so ptičje vrste po ogroženosti razdelili v štiri kategorije (SPEC): SPEC kategorija 1: globalno ogrožene vrste (skupaj 24 vrst).

SPEC kategorija 2: vrste, katerih večji del populacije se pojavlja v Evropi, so ogrožene oziroma njihov varstveni status ni zadovoljiv (skupaj 41 vrst).

SPEC kategorija 3: vrste, katerih večji del populacije se sicer ne pojavlja v Evropi, so pa njihove evropske populacije ogrožene (skupaj 130 vrst).

SPEC kategorija 4: vrste, katerih večji del populacije se pojavlja v Evropi, vendar je njihov varstveni status zadovoljiv (skupaj 83 vrst).

Skupno je torej v Evropi 195 vrst (ali 38% evropske avifaune) ogroženih oziroma imajo nezadovoljiv varstveni status (SPEC 1, 2 in 3). Skupaj s 83 vrstami z zadovoljivim varstvenim statusom (kategorija SPEC 4) je torej v knjigi obravnavanih 278 vrst; vidimo, da od 514 redno pojavljajočih se vrst v Evropi v tej knjigi o 236 vrstah, ki se niso uvrstile v nobeno izmed omenjenih SPEC kategorij, ne bomo našli niti besede. Tako npr. o povodnem kosu, ki je na nacionalnem rdečem seznamu ogroženih ptic (Gregori, Matvejev, 1992) uvrščen med ranljive vrste, v tej knjigi ne govorijo; globalno v Evropi pač ni ogrožen.

Poleg osnovne razdelitve v štiri SPEC kategorije je pri vsaki vrsti omenjen tudi njen status ogroženosti (uporabljene so IUCN-ove kategorije prizadete,

ranljive, redke, premalo znane vrste itd.) in merila, po katerih je bila vrsta uvrščena v eno izmed kategorij. Takoj je treba dodati, da zahteva razumevanje razvrstitve vrst v posamezne kategorije precej zbranosti: izračuni temeljijo na razmerju med minimalno ocenjeno velikostjo evropske populacije in deležem celotne evropske populacije v državah, v katerih populacija določene vrste upada. Osnova tem izračunom so zbrani podatki nacionalnih ornitoloških atlasov s kvantitativnimi in kvalitativnimi podatki o velikostih in gibanjih populacij. Vključeni so tudi podatki obeh slovenskih atlasov, gnezditvenega in zimskega.

Pri vrstah iz SPEC kategorij 1, 2 in 3 so dodane tudi oznake o njihovi razširjenosti in populacijskih gibanjih po posameznih državah, njihovi ekologiji, vzrokih ogroženosti, navedene pa so tudi globalne naravovarstvene smernice. Velikosti populacij in njihova nihanja ter spremembe v arealu razširjenosti so pri vsaki vrsti prikazane tabelarično in grafično na preglednem zemljevidu Evrope.

Spremnno besedilo k posamezni vrsti so napisali poznavalci vrst, najbolj dragoceni pa so nedvomno novelirani podatki o vzrokih ogrožanja posamezne vrste. Pri marsikateri vrsti so tako navedeni povsem novi razlogi njihove ogroženosti, pri drugih pa je kritično dodano, da smo morda v preteklosti kakšnemu dejavniku ogrožanja pripisovali prevelik pomen. Največ vrst v Evropi ogrožajo spremembe v prostoru, predvsem v spremenjenem načinu kmetovanja oziroma njegovi intenzifikaciji. Sledijo uničevanje mokrišč, neposredno vznemirjanje ptic, pogozdovanje in intenzivne seče itd.

Cilj evropske naravovarstvene strategije za varstvo ptic naj bi bil v prihodnje usmerjen v neposredno varstvo vrste, njihovih habitatov pa tudi širšega okolja (ne le v naravnih rezervatih).

Avtorji so nedvomno opravili ogromno delo in knjiga je dragocen prispevek pri poznavanju globalne ogroženosti vrst in njihovega varstva. Kako koristna pa je lahko takšna knjiga na nacionalnem nivoju, še posebej če država, v kateri živimo, ni tako velika kot npr. Rusija?

Manjša ko je evropska država, manjšo korist od te knjige bodo imeli lokalni naravovarstveniki. Naj to ponazorim s primerom: z izjemo Moldove, kjer je (zelo splošna!) ocena sprememb populacije jerebice stabilna, številčnost in razširjenost te kure upada v prav vseh preostalih evropskih državah (z izjemo dveh bivših sovjetskih in treh bivših jugoslovanskih republik so v knjigi zbrani podatki za vse evropske države; BiH pa so pisci spojili kar s Srbijo in Črno goro!). V 13 državah je populacija jerebic v zadnjih 20-ih letih upadla za več kot 50 %. Vendar zaradi sorazmerno velikega skupnega števila ptic, ki še živi

v Evropi (najmanj 2,6 miliona osebkov), je jerebica uvrščena le med ranljive vrste in v SPEC kategorijo 3. Drug primer: repaljščica, ki velja po ocenah sveže nemške študije za eno najbolj ogroženih vrst srednje in zahodne Evrope, je po merilih te knjige celo v kategoriji ptic z zadovoljivim varstvenim statusom (SPEC 4), kamor so jo uvrstile sorazmerno velike številke vzhodnoevropskih držav.

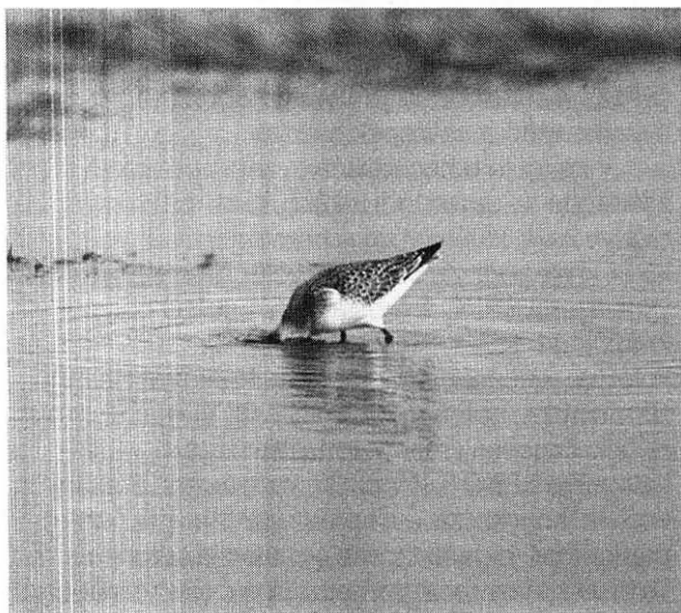
V knjigi je polno različnih, zelo uporabnih tabel. Med temi najdemo tudi takšno, ki za vsako evropsko državo kaže, katere vrste so v kateri izmed omenjenih SPEC kategorij. Za Slovenijo velja, da imamo tri vrste v kategoriji SPEC 1 (kostanjevka, južna postovka in kosec), 11 vrst v SPEC 2 kategoriji (bela štoklja, kotorna, rdečenogi martinec, veliki skovik, podhujka, zlatovranka, zelena žolna, hribski škrjanec, pogorelček, črnčeli srakoper in vrtni strnad) in 38 vrst iz kategorije SPEC 3. Pri tem se kaže še ena pomanjkljivost te knjige: za evropsko varstvo ptic so torej pomembne le gnezditvene populacije določenih vrst. To bi lahko razumeli tudi tako, da več tisoč črnih čiger, ki se na preletu redno ustavljajo na dravskih akumulacijah, ali desetine pepelastih lunjev, ki prezimijo po naših nižinah (obe vrsti seveda sta uvrščeni med t.i. SPEC vrste, vendar le v državah, kjer gnezdita), v naravovarstvenem pogledu ohranitve teh vrst ne pomeni veliko oziroma se nanje pri utemeljitvah varovanja posameznih lokalitet - ker pač pri nas ne gnezdita - ne smemo ozirati. Ali je potem takem pri nas globalno pomembna le gnezditvena populacija kostanjevk ali tudi preletniki in prezimovalci (kostanjevka je v SPEC 1 kategoriji za Slovenijo - kot gnezdeča vrsta)? Dokaj nelogično se tudi zdi, da so avtorji pri nekaterih vodnih in močvirskih vrstah upoštevali le gibanja v prezimovalnih območjih. Pri velikem škurhu so npr. zaradi stabilnih gnezditvenih populacij v dveh (velikih) državah severne Evrope ogrožene "le" prezimujoče populacije.

V knjigi o globalni ogroženosti je seveda zamegljen pomen robnih ali lokalnih populacij. Tako je pač deset tisoč ruskih parov zlatovrank pomembnejših kot zadnji pari srednjeevropskih ptic na slovenskem in avstrijskem Štajerskem. Podobno velja za naše zadnje pare južnih postovk.

Nedvomno tudi drži, da se je težišče ornitološkega zanimanja v zadnjih letih močno prevesilo v dosedaj slabo poznan svet za nekdanjo železno zaveso zastrte Vzhodne Evrope. To pa je priložnost za promocijo znanja in spoznanj tudi naših ornitologov. Pričakujem torej članke o naših populacijah koscev, južnih postovk, zlatovrank, srakoperjev in drugih vrst, in to v *Acrocephalusu*, ki je mednarodno uveljavljena revija. Povzetki v angleščini naj bodo dolgi in temeljiti.. *Andrej Sovinc*

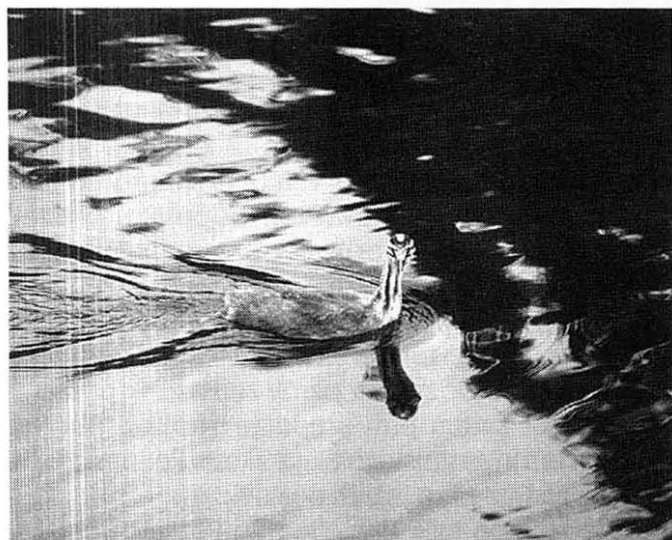

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Katera vrsta je to? (A. Sovinc)
Identify the species? (A. Sovinc)

Ptica s skrivnostne fotografije, objavljene v 64. številki *Acrocephalus*, je morda povzročila nekoliko povišan krvni pritisk le pri tistih opazovalcih ptic, ki uporabljajo starejše priročnike za določevanje ptic, ali takšne, kjer so objavljene le posamezne

fotografije (odraslih) ptic. V naravi je namreč identifikacija ptice s prejšnje skrivnostne fotografije zelo lahka; tako obarvano perje imajo namreč le mladiči čopastih ponirkov v svojih prvih tednih življenja, ko jih starša spremljata in prinašata hrano. Starša sta tedaj v nezamenljivem svatovskem perju. Ptico torej lahko določimo tudi s pomočjo poznavanja njenih staršev. *Andrej Sovinc*

Društveni izlet na Muro pri Petišovcih Association trip to the Mura river near Petišovci

Po dolgem času je bil ponovno organiziran društveni izlet na Muro. 22. maja 1994 se je skupina ornitologov zjutraj zbrala pred hotelom Lipa v Lendavi. Že pri hotelu nas je območno spreletavajoč pozdravil grivar. Na pokošeni zelenici pa je vneto iskal hrano čopasti škranec, ki ga v zadnjem času v nekaterih krajih videvamo vse redkeje.

Nato smo se zapeljali do Petišovskega jezera, zalitih gramoznih jam in ostanka mrtvice, porasle s trstičjem. Na vodni gladini, med trstičjem in drugim vodnim rastlinjem, je skrivoma vodil svoje štiri mladiče labod grbec, ki letos na tem območju Mure gnezdi prvič. Med visokimi vrbami so se spreletavale plašice, ki so ob Muri prav pogoste. Od jezera do reke Mure nas je pot vodila skozi loko in ob zaraščajoči mrtvici. Zanimivo in poučno je bilo slišati vse tri vrste kobiličarjev hkrati, številne so bile tudi bičje in močvirske trstnice, rakarji, trstni strnadi, mali slavci, rjave penice, divje grlice... Ob reki Muri smo videli malega martinca in malega deževnika ter v parih spreletavajoče se breguljke, ki gnezdiijo v ilovnatih stenah na desnem bregu reke. Stene z gnezdilnimi rovi smo kasneje nekoliko niže tudi videli. Največje presenečenje pa je bilo šest čebelarjev, ki so lovili insekte in posedali na cvetočih robinijah. Prizor je bil res izjemen, pisani čebelarji so med belimi cvetovi dobesedno žareli. Sicer tod tudi gnezdiijo, običajno kar v kolonijah breguljk.

Na koncu smo si ogledali logarnico v gozdu Murska šuma, kjer so na pročelju razstavljene različne domiselno izdelane gnezdilnice. Pri tem smo lahko v bližini koč opazovali belovrate muharje, iz gozda pa je odmeval koncert iz številnih pičjih grl različnih gozdnih vrst. Domačini so nas popeljali še na Dolinske pašnike z več sto let starimi hrasti. Žal se nekatera mogočna drevesa že sušijo kot posledica okoliških nesmiselnih melioracij oziroma nižanja nivoja podtalne vode. Ker ni več paše, se tla zaraščajo z grmovjem, kar daje celotnemu habitatu mediteranski videz. Od ptic so bili zanimivi: prepevajoči rumeni vrtnik, grahasta penica, številni mali slavci in rjavi srakoperji ter vijeglavka. Seveda pa je v takšnem habitatu možno marsikaj pričakovati.

Kar neradi smo se odpravljali iz Prekmurja in poslavljali od gostoljubnih domačinov. Vseh 64 vrst ptic, ki so bile registrirane tega dne, pa je garancija, da še pridemo. *Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor*

Kam takoj sporočiti pomembne podatke?
uvajamo

NEMUDNE ORNITOLOŠKE LINIJE

selitev, najdba obročka, kadavra

061/218-886 int. 297

gnezditev

064/47-170

prezimovanje

061/262-982

posegi v naravo

062/29-086

Če vam pri prvem poskusu ne uspe vzpostaviti kontakta
z ornitologom, sporočite svojo telefonsko številko
ali naslov.

VSEBINA

Evropsko pomembna ornitološka območja v Sloveniji (M. Vogrin)	109
Dinamika prehrane pegaste sove <i>Tyto alba</i> na gradu Rače (A. Šorgo, I. Ferlinc, N. Posel)	111
Gnezditvena biologija malega ponirka <i>Tachybaptus ruficollis</i> na ribnikih v Dragi pri Igu na Ljubljanskem barju (I. A. Božič)	116
Popis ptic volčeških travnikov (Celje) in njihovo naravovarstveno ovrednotenje (B. Štumberger)	123
Sivi vodomec <i>Ceryle rudis</i> v Črnogorskem primorju (V. Obradović)	135
Zanimivosti iz življenja lesne sove <i>Strix aluco</i> (A. Vrezec)	136
Ornitološko zanimive lokalitete: <i>Petišovsko jezero, Ledavsko jezero, Črni log, Rački in Turnovi ribniki, Stavbarjeva gramoznica v Hočah, Akumulacija Požeg-Ješenca, Akumulacija Medvedce pri Pragerskem</i> (F. Bračko, M. Vogrin)	140

Iz ornitološke beležnice:

Puffinus yelkouan, Cygnus cygnus, Aythya nyroca, Buteo lagopus, Aquila clanga, Pernis apivorus, Tetrao urogallus, Grus grus, Haematopus ostralegus, Calidris canutus, Stercorarius parasiticus, Larus argentatus, Sterna caspia, Tyto alba guttata, Otus scops, Glaucidium passerinum, Strix uralensis, Prunella collaris, Turdus pilaris, Parus palustris, Certhia familiaris, Fringilla montifringilla, Emberiza pusilla, Plectrophenax nivalis

Poročila od koderkoli: <i>Žolneško jezero, Mala polana, Perniško jezero, Ljutomerski ribnik</i> (N. Kropivšek, F. Bračko)	157
Nove knjige: Andrej Sovinc: Zimski ornitološki atlas Slovenije (I. Geister) Tucker, G. M., Heath, M., F.: Birds in Europe: Their Conservation Status (A. Sovinc)	160
Skrivnostna fotografija: <i>Podiceps cristatus</i> (A. Sovinc)	164
Društveni izlet na Muro pri Petišovcih (F. Bračko)	164

CONTENTS

Important Bird Areas in Slovenia (M. Vogrin)	109
Dynamics of the Barn Owl's <i>Tyto alba</i> diet at Rače castle (A. Šorgo, I. Ferlinc, N. Posel)	111
Breeding biology of the Little Grebe <i>Tachybaptus ruficollis</i> on Draga ponds near Ig (Ljubljansko barje) (I. A. Božič)	116
The birds of Volčeški travniki and conservationist evaluation of this area (B. Štumberger)	123
Pied Kingfisher <i>Ceryle rudis</i> in the coastal region of Montenegro (V. Obradović)	135
Some interesting details from the life of Tawny Owl <i>Strix aluco</i> (A. Vrezec)	136
Ornithologically interesting localities:	140

From the ornithological notebook:

Reports from here and there: <i>Žolneško jezero, Mala polana, Perniško jezero, Ljutomerski ribnik</i> (N. Kropivšek, F. Bračko)	157
New books: Andrej Sovinc: The Atlas of Wintering Birds in Slovenija (I. Geister) Tucker, G. M., Heath, M., F.: Birds in Europe: Their Conservation Status (A. Sovinc)	160
Mystery photograph: <i>Podiceps cristatus</i> (A. Sovinc)	164
Association trip to the Mura river near Petišovci (F. Bračko)	164

Fotografija na naslovnici: Sabljarka *Recurvirostra avosetta* (B. Marčeta)

Front cover: Avocet *Recurvirostra avosetta* (B. Marčeta)

Risbe / Drawings: P. Snow (115), J. Watters (134), S. Polak (135), M. Hulme (139), D. Powel (140), I. Lewington (149)